

Prilog 1

**Vlada Crne Gore
Kabinet predsjednika
Kancelarija za evropske integracije**

INFORMACIJA

o Finansijskom sporazumu između Evropske komisije, Crne Gore i Republike Albanije za 2018. godinu, u okviru Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija 2014-2020, s predlogom Sporazuma

Podgorica, 25. oktobar 2019. godine

Uvod

Evropska komisija u okviru Instrumenta pretpristupne podrške 2014-2020 (IPA II), između ostalih, pruža podršku i programima prekogranične saradnje u cilju unapređenja dobrosusjedskih odnosa, podsticanja integracije u Uniju i unapređenja društveno-ekonomskog razvoja, kroz zajedničke lokalne i regionalne inicijative. Programi prekogranične saradnje u okviru Ipe II se sprovode kao sastavni dio politike proširenja Evropske unije, te proističu i nadovezuju se na prethodne programe finansirane u okviru perspektive 2007-2013 (IPA I).

Jedan od devet prekograničnih i transnacionalnih programa u kojima Crna Gora učestvuje u finansijskom razdoblju 2014-2020 je Program prekogranične saradnje između Crna Gore i Albanije za period 2014-2020 (u daljem tekstu: Program). Ovaj Program je odobren Implementacionom odlukom Komisije C(2014) 9352 od 10. decembra 2014. godine. Usvojeni Program predstavlja strategiju prekogranične saradnje za pogranično područje i utvrđuje, između ostalog, popis prihvatljivih geografskih područja, kontekst prihvatljivog područja, tematske prioritete programa i indikativna budžetska izdvajanja za period od sedam godina.

Program takođe služi kao polazna osnova za usvajanje akcionih programa prekogranične saradnje. Akcioni program za period 2018-2020. godine ima za cilj pružanje podrške za prekograničnu saradnju u oblastima zapošljavanja, mobilnosti radne snage, socijalne i kulturne inkluzije, životne sredine, prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencije i upravljanja rizicima, turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Ovaj Program se sprovodi indirektnim upravljanjem, što znači da sredstvima EU upravlja i projekte ugovara Ministarstvo finansija Crne Gore – Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći.

Sadržaj Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija

Opšti cilj programa jeste promovisanje/jaćanje dobrosusjedskih odnosa i socio-ekonomskog razvoja pograničnih regija, kroz valorizaciju njihovog turističkog potencijala, ekološki održiv i društveno inkluzivni ekonomski razvoj, uvažavajući njihovo zajedničko kulturno i prirodno nasljeđe.

Program obuhvata sljedeće tematske prioritete:

- Tematski prioritet 1: Promocija turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, sprečavanje i upravljanje rizicima;
- Tematski prioritet 3: Podsticanje zapošljavanja, mobilnost radne snage i socijalna i kulturna inkluzija s obje strane granice;
- Tematski prioritet 4: Tehnička podrška.

Programsko područje obuhvata teritoriju površine 11.970 km² sa ukupnom populacijom od 749.257 stanovnika. U Crnoj Gori programsko područje uključuje

opštine: Andrijevića, Bar, Berane, Budva, Danilovgrad, Gusinje, Petnjica, Plav, Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje, Rožaje, i Ulcinj. Programsko područje u Albaniji obuhvata regione Lješa, Skadra i oblast Tropoja. Sve ukupno, programsko područje ima 23 opštine i ukupno 1.144 naselja – gradova i sela.

Finansijski sporazum između Evropske komisije, Crne Gore i Republike Albanije za 2018. godinu

U cilju sprovođenja Programa, neophodno je da Evropska komisija, Crna Gora i Republika Albanija zaključe Finansijski sporazum za 2018. godinu, kojim se utvrđuju uslovi pružanja podrške EU, pravila i procedure isplate koja se odnosi na podršku i uslove pod kojima će se upravljati podrškom. Takođe, potpisivanjem ovog Sporazuma se obezbjeđuje izvršavanje svih obaveza koje države korisnice Ipe preuzimaju kako bi ispunile ciljeve koji su predviđeni Programom.

Finansijski sporazum sastoji se od sljedećih dokumenata:

- Posebnih uslova;
- Aneksa I: Akcioni program prekogranične saradnje Crna Gora – Republika Albanija za 2018, 2019. i 2020;
- Aneksa IA: Program prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija 2014-2020 u okviru Ipe II;
- Aneksa II: Opšti uslovi;
- Aneksa III: Model Godišnjeg izvještaja za prekograničnu saradnju o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 80 Okvirnog sporazuma;
- Aneksa IIIA: Model godišnjeg izvještaja o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 58 i članom 59(1) Okvirnog sporazuma;
- Aneksa IV: Model Finansijskog izvještaja prema članu 59(2) Okvirnog sporazuma;
- Aneksa V: Minimalna specifikacija za računovodstveni sistem zasnovan na uzročnosti prihoda i rashoda.

Sredstva potrebna za realizaciju Programa

Ukupni procijenjeni troškovi za 2018. godinu iznose 2.000.000,00 eura i maksimalni doprinos Unije je određen na 1.700.000,00 eura. Sufinansiranje projekata obezbjeđuju korisnici bespovratnih sredstava, u iznosu od najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova na nivou projekta.

FINANSIJSKI SPORAZUM POSEBNI USLOVI

Evropska komisija, u daljem tekstu „**Komisija**“ ili „sporazumna strana“, postupajući u ime Evropske unije, u daljem tekstu „**Unija**“,

s jedne strane, i

Crna Gora koju predstavlja Vlada Crne Gore – Kancelarija za evropske integracije, i Republika Albanija, u daljem tekstu zajedno „države korisnice Ipe II“, ili odvojeno kao **država korisnica Ipe II** ili „sporazumna strana“,

s druge strane,

i zajedno, u daljem tekstu kao „**sporazumne strane**“,

SAGLASILE SU SE O SLJEDEĆEM:

Član 1 – Akcioni program

- (1) Unija je saglasna da finansira, a države korisnice Ipe II su saglasne da prihvate finansiranje alokacije za 2018. godinu sljedećeg Akcionog programa kako je dat u Aneksu I:

Akcioni program prekogranične saradnje Crna Gora – Republika Albanija za 2018-2020 (CRIS 2018 / 041-468).

Ovaj Akcioni program finansira se iz budžeta Unije u okviru sljedećeg osnovnog akta: Instrument pretpristupne podrške (IPA II)¹.

- (2) Ukupni procijenjeni trošak alokacije za 2018. godinu ovog Akcionog programa iznosi 2.000.000,00 eura i maksimalni doprinos Unije ovom Akcionom programu je određen na 1.700.000,00 eura.

Od država korisnica Ipe II ne zahtijevaju se nikakvi finansijski doprinosi.

Član 2 – Period izvršenja i operativni implementacioni period

- (1) Period izvršenja ovog Finansijskog sporazuma kao što je definisano članom 1(1) Aneksa II određen je na 12 godina od stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.

¹ Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 231/2014 od 11. marta 2014. o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (Ipa II), Sl. list L 77, 15.03.2014, str. 11.

- (2) Trajanje operativnog implementacionog perioda ovog Finansijskog sporazuma kao što je definisano članom 1(2) Aneksa II određeno je na 6 godina od stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.

Član 3 – Adrese i komunikacija

Sva komunikacija vezana za implementaciju ovog Finansijskog sporazuma je u pisanoj formi, odnosi se izričito na ovaj Akcioni program kao što je navedeno u članu 1(1) i šalje se na sljedeće adrese:

za Komisiju

Gđa Genoveva Ruiz Calavera
Direktorica D, Zapadni Balkan
Generalni direktorat za susjedstvo i pregovore o proširenju
Evropska komisija
15, Rue de la Loi, B – 1049 Brisel, Belgija
E-mail: NEAR-D1@ec.europa.eu

za države korisnice Ipe II:

za Crnu Goru:

Gđa Ivana Glišević Đurović
Zamjenica glavnog pregovarača i
nacionalna IPA koordinatorka
Vlada Crne Gore
Kancelarija za evropske integracije
Bulevar Revolucije 15
81000 Podgorica, Crna Gora
E-mail: ivana.glisevic@gsv.gov.me

za Republiku Albaniju:

Gdin Sokol Dedja
Zamjenik ministra za Evropu i vanjske poslove
Nacionalni IPA koordinator
Ministarstvo za Evropu i vanjske poslove
Bulevardi “Gjergj Fishta”, Nr. 6
Tirana, Albanija
E-mail: sokol.dedja@mfa.gov.al
daniela.cekani@mfa.gov.al

Član 4 – Kontaktna osoba za OLAF

Kontaktna osoba korisnice Ipe II sa odgovarajućim ovlašćenjima da sarađuje neposredno s Evropskom kancelarijom za borbu protiv prevara (OLAF) u cilju omogućavanja operativnih aktivnosti OLAF-a biće:

Za Crnu Goru:

Kontaktna osoba za AFCOS / kancelarija AFCOS-a
Gđa Nataša Kovačević
Ministarstvo finansija Crne Gore
Stanka Dragojevića 2, 81000 Podgorica, Crna Gora
natasa.kovacevic@mif.gov.me

za Republiku Albaniju

Gdin Bejko Late
Direktor Jedinice za finansijsku inspekciju
Ministarstvo finansija i ekonomije Albanije
Bulevardi “Dëshmorët e Kombit”, No.3, Tirana, Albania
bejko.late@financa.gov.al

Član 5 – Okvirni sporazumi

Akcioni program se implementira u skladu s odredbama Okvirnog sporazuma između Evropske komisije i Crne Gore o pravilima saradnje koja se odnose na implementaciju finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta pretpriputne podrške (Ipa II) koji je stupio na snagu 4. juna 2015, odnosno u skladu s odredbama Okvirnog sporazuma između Evropske komisije i Republike Albanije o pravilima saradnje koja se odnose na implementaciju finansijske pomoći Unije Albaniji u okviru Instrumenta pretpriputne podrške (Ipa II) koji je stupio na snagu 16. aprila 2015 (u daljem tekstu: Okvirni sporazum(i)).

Ovaj Finansijski sporazum dopunjuje odredbe gore pomenutih Okvirnih sporazuma. U slučaju konflikta između odredaba ovog Finansijskog sporazuma na jednoj strani, i odredaba odgovarajućeg Okvirnog sporazuma na drugoj strani, potonje imaju prednost.

Član 6 – Aneksi

(1) Ovaj Finansijski sporazum sastoji se od:

- a) ovih Posebnih uslova;
- b) Aneksa I: Akcioni Program prekogranične saradnje Crna Gora – Republika Albanija za 2018, 2019. i 2020;
- c) Aneksa IA: Program prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija 2014-2020 u okviru Ipe II;
- d) Aneksa II: Opšti uslovi;
- e) Aneksa III: Model Godišnjeg izvještaja za prekograničnu saradnju o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 80 Okvirnog sporazuma;
- f) Aneksa IIIA: Model godišnjeg izvještaja o implementaciji pomoći u okviru Ipe II u skladu s članom 58 i članom 59(1) Okvirnog sporazuma;
- g) Aneksa IV: Model Finansijskog izvještaja prema članu 59(2) Okvirnog sporazuma;

h) Aneksa V: Minimalna specifikacija za računovodstveni sistem zasnovan na uzročnosti prihoda i rashoda;

(2) U slučaju konflikta između odredaba Aneksa na jednoj strani i odredaba ovih Posebnih uslova na drugoj strani, potonje imaju prednost. U slučaju konflikta između odredaba Aneksa I i Aneksa IA na jednoj strani i odredaba Aneksa II na drugoj strani, potonje imaju prednost. U slučaju konflikta između odredaba Aneksa I na jednoj strani i odredaba Aneksa IA na drugoj strani potonje imaju prednost.

Član 7 – Stupanje na snagu

Ovaj Finansijski sporazum stupa na snagu na dan kada ga potpiše posljednja strana, a najkasnije do 31. decembra 2019.

Ovaj Finansijski sporazum je sačinjen u tri primjerka na engleskom jeziku, pri čemu je jedan predat Komisiji i po jedan svakoj od država korisnica Ipe II.

Za države korisnice Ipe II:

Za Crnu Goru:

Gđa Ivana Glišević Đurović
Zamjenica glavnog pregovarača i
nacionalna IPA koordinatorka
Vlada Crne Gore
Kancelarija za Evropske Integracije

Podgorica,

Za Komisiju:

Gđa Genoveva Ruiz Calavera
Direktorica za Zapadni Balkan
Generalni direktorat za susjedstvo i
pregovore o proširenju
Evrpska komisija

Brisel,

Za Republiku Albaniju:

Gdin Sokol Dedja
Zamjenik ministra za Evropu i vanjske poslove
Nacionalni IPA koordinator

Tirana,

ANEKS

Implementacione odluke Komisije o usvajanju Akcionog programa prekogranične saradnje između Crne Gore i Republike Albanije za period 2018-2020¹. godine

Višegodišnji program rada
Ovaj dokument predstavlja višegodišnji program rada u smislu člana 110(2)
Regulative (EU, Euratom) 2018/1046

1 IDENTIFIKACIJA

Države korisnice	Crna Gora, Republika Albanija
Oznaka za opredijeljena sredstva u sistemu CRIS/ABAC Udio Unije Budžetska linija	2018/ 041-468 EUR 1,700,000 22.020401 2019/ 041-470 EUR 1,700,000 22.020401 2020/ 041-471 EUR 1,530,000 22.020401
Način upravljanja Odgovorne strukture	Indirektno upravljanje od strane Crne Gore Operativna struktura odgovorna za izvršenje operacija: Kancelarija za evropske integracije Ugovorno tijelo je Direktor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći u okviru Ministarstva finansija Partnerska operativna struktura u Republici Albaniji je: Ministarstvo za Evropu i vanjske poslove
Krajnji rok za sklapanje Finansijskog sporazuma (ili više njih) sa državama korisnicama Ipe II (tripartitni)	Za opredijeljena budžetska sredstva za 2018. godinu najkasnije do 31. decembra 2019. godine Za opredijeljena budžetska sredstva za 2019. godinu najkasnije do 31. decembra 2020. godine Za opredijeljena budžetska sredstva za 2020. godinu najkasnije do 31. decembra 2021. godine
Krajnji rok za sklapanje ugovora o nabavkama i dodjeli bespovratnih sredstava	3 godine od dana sklapanja Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše) uz izuzetak slučajeva navedenih u članu 189 stav 2 Finansijske regulative
Krajnji rok za operativno sprovođenje	6 godina od dana sklapanja Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše)

¹ Ovo se odnosi na program za 2018, 2019. i 2020. U ovom dokumentu Republika Albanija se koristi kao naziv zemlje.

Krajnji rok za sprovođenje Finansijskog sporazuma (datum do kojeg se sredstva opredijeljena za ovaj program povlače i program zatvara) nakon usvajanja završnih računa	12 godina od dana sklapanja Finansijskog sporazuma (kada ga posljednja strana potpiše)
--	--

2 OPIS AKCIONOG PROGRAMA

2.1 PREGLED PROGRAMA PREKOGRANIČNE SARADNJE ZA PERIOD 2014-2020.

Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Republike Albanije za period 2014-2020. godine odobren je Sprovedbenom odlukom Komisije C(2014) 9352 od 10. decembra 2014.² godine. Usvojeni Program za period 2014-2020. godine predstavlja strategiju prekogranične saradnje za pogranično područje i utvrđuje, između ostalih stvari, popis prihvatljivih geografskih područja, kontekst prihvatljivog područja, tematske prioritete programa i indikativna budžetska izdvajanja za period od 7 godina.

Program prekogranične saradnje Crna Gora – Republika Albanija za period 2014-2020. godine takođe služi kao referenca za usvajanje akcionih programa prekogranične saradnje. Akcioni program prekogranične saradnje za period 2018-2020. godine ima za cilj pružanje pomoći za prekograničnu saradnju u okviru tematskih područja utvrđenih u programu za period 2014-2020. godine (kao što je navedeno u odjeljku 2.2).

Evropska komisija je 6. februara 2018. usvojila Informaciju „Kredibilna perspektiva proširenja za poboljšano angažovanje EU sa Zapadnim Balkanom“.³ Ova Informacija ima za cilj da podstakne obnovljeni reformski zamah na Zapadnom Balkanu i obezbijedi značajno poboljšanje angažovanja EU da bolje podrži njihove pripreme na evropskom putu. Informacija postavlja nove strateške orijentacije, posebno u pogledu sprovođenja šest vodećih inicijativa.

Posebno, prekogranična saradnja je ključno sredstvo za podsticanje pomirenja i bavljenje naslijeđem prošlosti na Zapadnom Balkanu, u skladu sa vodećom inicijativom 6 (podrška pomirenju i dobrosusjedskim odnosima) i za održivi lokalni razvoj, u skladu sa vodećom inicijativom 3 (podrška društveno-ekonomskom razvoju).

Spisak prihvatljivih geografskih područja

U Crnoj Gori prihvatljiva područja su opštine: Andrijevica, Berane, Petnjica, Plav, Gusinje, Rožaje, Podgorica, Cetinje, Danilovgrad, Budva, Bar i Ulcinj. U Republici Albaniji prihvatljiva područja su: Skadar, Lješ i Oblast Tropoja.

² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/albania/ipa/2015/2014_-_2020_ipa_cbc_montenegro_albania_action.pdf

³ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

Kontekst prihvatljivog područja za prekograničnu saradnju

Programsko područje je raznoliko, ali ipak nekoliko zajedničkih osobina koje se tiču prirode, geografskog položaja, demografskih trendova, ekonomije, ljudskih resursa itd. mogle bi stvoriti sinergije i biti dobra mogućnost za razvoj i sprovođenje inicijativa prekogranične saradnje. Takođe, Program bi trebalo zasnovati na preciznim karakteristikama i akcijama definisanim u okviru EU strategije za Jadransko-jonski region (EUSAIR) (COM(2014) 357 u kojoj učestvuju oba korisnika.

Analiza stanja koja je izvršena za pripremu Programa, ukazala je na nekoliko ključnih izazova i prilika koje treba riješiti i podržati kroz prekograničnu saradnju.

- * *Ekonomске odlike obje države pokazuju slične trendove.* Obje države rangirane su kao ekonomije višeg srednjeg prihoda od strane Svjetske banke. Struktura ekonomije je različita s obje strane granice.
- * *Konkurentnost je niska s obje strane granice.* Veća produktivnost i dalje ulaganje u znanje i korišćenje inovativnih tehnologija preduslovi su za postizanje veće konkurentnosti i na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.
- * *Jačanje mreža malih i srednjih preduzeća (MSP) i povezivanje usluga koje postoje u pograničnim oblastima nedovoljno je iskorišćen potencijal.* Preko 97% registrovanih MSP zapošljava manje od 4 lica. Nivo prekogranične saradnje je minimalan.
- * *Obje strane programskog područja su sve privlačnije stranim investitorima,* ali postoji potreba s obje strane za unapređenjem uslova a naročito infrastrukture za poslovanje.
- * *Poljoprivreda predstavlja veliki ekonomski potencijal u programskom području, ali je nedovoljno iskorišćena.* Nezaposlenost ostaje izražen problem stanovništva u programskom području, naročito za socijalno osjetljive grupe kao što su mladi, žene i seosko stanovništvo.
- * *Potrebno je posvetiti posebnu pažnju zaštiti životne sredine u budućim razvojnim planovima za programsko područje.* Pošto se ukupni razvoj programskog područja u velikoj mjeri oslanja na prirodne resurse, zaštita životne sredine i očuvanje tih resursa ključni su za održivi razvoj područja.
- * *Slaba infrastruktura osnovni je izazov za ekonomski i društveni razvoj programskog područja.* Održivi razvoj i unapređenje saobraćajne i javne infrastrukture mogli bi doprinijeti održivom ekonomskom razvoju i opštem povećanju bogatstva u programskom području.
- * *Programsko područje ima veliki turistički potencijal,* ali su te mogućnosti iskorišćene uglavnom na crnogorskoj strani, dok je turizam na albanskoj strani slabo razvijen uprkos velikom potencijalu. Takođe, u pograničnom području postoji bogato istorijsko-kulturno-umjetničko nasljeđe koje je potrebno očuvati.
- * *Unapređenje kvaliteta obrazovnog sistema i školske infrastrukture predstavlja izazov i prioritet za programsko područje, naročito u seoskim područjima.*
- * *Zdravstveni sektor je slabo i neravnomjerno razvijen.* Dodatno, na albanskoj strani granice, nedostatak odgovarajućeg zakonskog okvira za zdravstveno osiguranje u ruralnim oblastima sputava njegov razvoj.
- * *Podsticanje regionalnih mreža organizacija civilnog društva (OCD).*
- * *Korišćenje istraživanja i razvoja i informacionih i komunikacionih tehnologija (ICT) u velikoj je mjeri nesrazmjerno između navedenih država i na niskom nivou.*
- * *Lokalna i regionalna samouprava uopšteno su finansijski slabe i ne mogu podstaknuti lokalni razvoj.*

Pregled prethodnog i tekućeg iskustva u prekograničnoj saradnji i naučene lekcije

Glavne preporuke iz periodičnih evaluacija i revizija programa prekogranične saradnje za period 2007-2013. godine uzete su u obzir pri izradi ovog programa. Stoga su programi prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine više fokusirani u pogledu broja obuhvaćenih tematskih prioriteta i geografske prihvatljivosti, što će doprinijeti postizanju boljih rezultata i većeg uticaja. Uz to, sprovođenje programa prekogranične saradnje pojednostavljeno je najviše time što postoji jedno ugovorno tijelo i jedan finansijski iznos po programu.

Ključne naučene lekcije su takođe identifikovane u konačnoj evaluaciji IPA CBC programa 2007-2013 koja je sprovedena u 2016. i 2017. godini. Naučene lekcije i preporuke su razmotrene sa CBC zainteresovanim stranama na Zapadnom Balkanu i mjere za nastavak su identifikovane za kratki i srednji rok, kako za tekući 2014-2020 prekogranični program tako i za budućim 2021-2027 programima prekogranične saradnje. Glavne preporuke u vezi sa svim programima prekogranične saradnje na nivou Zapadnog Balkana uključuju:

- Glavni cilj, promovisanje dobrosusjedskih odnosa, treba da bude jasno odslikan u projektima prekogranične saradnje.
- Pozivi za predloge projekata bi trebalo da budu više fokusirani na nekoliko prioritetnih pitanja koja imaju visok prekogranični sadržaj.
- Logika intervencije programa i sistemi za izvještavanje i praćenje moraju biti poboljšani jer nisu strukturirani da utvrde jasne osnove za mjerenje rezultata na regionalnom nivou.
- Postoji potreba za zadržavanjem aktivnosti na podizanju kapaciteta za operativne strukture i zajedničke tehničke sekretarijate /antene.
- Postoji potreba za poboljšanjem sinergije sa drugim politikama i donatorima, kapitalizacijom i razmjenom iskustava sa drugim programima prekogranične saradnje (npr. INTERREG (Interregionalni program saradnje) i Evropski susjedski instrument (ENI) - programi prekogranične saradnje).

Kada je ovaj program u pitanju, bliska saradnja između dvije zemlje tokom svakog koraka u sprovođenju programa je bila ključna i moraće se obezbijediti i u periodu 2018-2020.

Prema iskustvu stečenom u periodu od 2007. do 2013. godine, Zajednički odbor za nadgledanje (ZON) postao je programsko prekogranično tijelo koje donosi odluke o praćenju efikasnosti i kvaliteta sprovođenja programa. Uloga Zajedničkog odbora za nadgledanje odnosi se na opšte programiranje i praćenje programa prekogranične saradnje, dok će izbor akcija biti odgovornost Ugovornog tijela

Iskustvo iz prethodnih godina pokazalo je da se s jedne strane broj zainteresovanih podnosilaca zahtjeva neprestano povećava, dostižući na taj način širok raspon zainteresovanih strana, ali i malih entiteta, dok sa druge strane učesnici i dalje zahtijevaju intenzivne akcije za izgradnju kapaciteta, tako da budući potencijalni podnosioci zahtjeva mogu bolje uključiti elemente najbolje prakse i druge karakteristike u svoje akcije. Dalje, prethodni programi su promovisali uspostavljanje prekograničnih partnerstava čija dugoročna saradnja treba da se podstakne u cilju podsticanja lokalnog razvoja. Akcije prekogranične saradnje pokazale su se kao moćan instrument za lokalne razvojne procese, koji okuplja zajedno ljude i institucije rješavanjem veoma konkretnih i lokalnih razvojnih potreba.

Odgovorne strukture na nacionalnom nivou za sprovođenje ovog programa prekogranične saradnje u indirektnom načinu upravljanja, stekle su iskustvo tokom sprovođenja prve četiri godine tekućeg finansijskog perioda od 2014. do 2020. Očekuje se da će se ovaj proces nastaviti sa povećanom efikasnošću u upravljanju pozivim za podnošenje predloga projekata i ugovorima o grantovima pod indirektnim upravljanjem. Pored toga, ovaj indirektni način upravljanja pod vođstvom Crne Gore i u bliskom partnerstvu sa Republikom Albanijom ima snažan podsticaj za unapređenje regionalne saradnje i povjerenja.

2.2 OPIS I SPROVOĐENJE AKCIJA

Akcija 1	Operacije prekogranične saradnje	4.930.000,00 EUR
-----------------	---	-------------------------

Smatra se da predviđena pomoć Crnoj Gori i Republici Albaniji slijedi uslove i postupke utvrđene restriktivnim mjerama usvojenim u skladu sa članom 215 PDEU⁴.

(1) Opis akcije, cilj, očekivani rezultati

Opis akcije: Operacije prekogranične saradnje u pograničnom regionu u oblasti zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije, zaštite životne sredine, prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima, turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Cilj: Socio-ekonomski razvoj i jačanje dobrosusjedskih odnosa u prekograničnoj oblasti kroz sprovođenje operacija prekogranične saradnje u cilju:

(a) promovisanja zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice kroz, između ostalog: objedinjavanje prekograničnih tržišta rada, uključujući prekograničnu mobilnost; zajedničke inicijative lokalnog zapošljavanja; informativne i savjetodavne usluge i zajedničke obuke; rodnu ravnopravnost; jednake mogućnosti; integraciju zajednica imigranata i ugroženih grupa; ulaganje u usluge javnog zapošljavanja; i podršku ulaganju u javne zdravstvene i socijalne usluge;

(b) zaštite životne sredine i promovisanja prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevenciju i upravljanje rizicima kroz, između ostalog: zajedničke akcije za zaštitu životne sredine; promovisanje održivog korišćenja prirodnih resursa, efikasnost resursa, izvora obnovljive energije i prelazak na bezbjednu i održivu ekonomiju sa niskim nivoom emisije gasova sa efektom staklene bašte; promovisanje ulaganja za rješavanje posebnih rizika, obezbjeđivanje otpornosti na nepogode i razvoj sistema upravljanja u slučaju nepogoda i pripravnosti u hitnim situacijama;

(c) promovisanja turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa kroz, između ostalog: podršku kulturnim i drugim socijalnih razmjenama; promovisanje održive turističke ponude i valorizaciju kulturnog nasljeđa određenog područja, uključujući unapređenje kvaliteta usluga, uspostavljanje mreža i partnerstava između lokalne uprave i lokalnih aktera radi promovisanja zajedničkih turističkih lokacija; očuvanje kulturnog nasljeđa; unapređenje razmjena kulturnih, istorijskih vrijednosti, i kulturne raznolikosti.

⁴ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8442/consolidated-list-sanctions_en

Gdje je prikladno, uzeće se u obzir akcije koje se odnose na navedene ciljeve koje su izrađene u Akcionom planu Jadransko-jonske makro-regionalne strategije a u kojima obje države učestvuju.

Očekivani rezultati

- a) unaprijeđen kvalitet turističkih usluga i proizvoda;
- b) poboljšana saradnja u oblasti očuvanja kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- c) povećana svijest o održivom korišćenju resursa životne sredine u jezerskim i planinskim područjima;
- d) unaprijeđen pristup tržištu rada, naročito za ugrožene grupe.

Ciljevi i očekivani rezultati biće postignuti tokom perioda primjene ovog programa, od 2014. do 2020. godine. Akcioni program prekogranične saradnje za period 2018-2020 doprinijeće postizanju opštih ciljeva i očekivanih rezultata definisanih programom prekogranične saradnje za period 2014-2020.

Za dodatne detalje vidjeti odjeljak 3.2 programa prekogranične saradnje za period 2014-2020 (Aneks 2 Sprovedbene odluke Komisije C(2014) 9352 od 10. decembra 2014. godine).⁵

(2) Pretpostavke i uslovi

Kao neophodni uslov za efikasno upravljanje programom, države učesnice uspostavljaju Zajednički odbor za nadgledanje i obezbjeđuju odgovarajuće i funkcionalne kancelarije i kadar Zajedničkog tehničkog sekretarijata (a što će biti utvrđeno zasebnom Finansijskom odlukom) i antenu, u slučaju da ona bude uspostavljena.

U okviru indirektnog upravljanja, države učesnice zaključuju tokom cijelog trajanja programa bilateralni sporazum u kojem se utvrđuju njihove dužnosti u pogledu sprovođenja programa. Ovaj bilateralni sporazum zaključen je između dvije zemlje učesnice i ostaće validan tokom cjelokupnog sprovođenja programa.

Do sada su korisnici poštovali gore navedene pretpostavke i uslove, uključujući uspostavljanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata u Podgorici i kancelariju Antene u Skadru. Ove strukture se u potpunosti finansiraju iz mjere podrške za tehničku pomoć za programe prekogranične saradnje između korisnika Ipe II u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II) za 2014. C (2014) 37629.⁶

Dalja finansijska podrška će biti programirana od strane Evropske komisije za pružanje podrške Zajedničkom tehničkom sekretarijatu i kancelariji Antene od 2020. godine.

Nepoštovanje gorenavedenih uslova može dovesti do povraćaja sredstava iz ovog programa i/ili preusmjeravanja budućeg finansiranja.

(3) Modaliteti implementacije:

(3) (a) Indirektno upravljanje sa Crnom Gorom

Kratak opis povjerenih zadataka

⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/albania/ipa/2015/2014_-_2020_ipa_cbc_montenegro_albania_action.pdf

⁶ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/3-2014-9421-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF>

Operativne strukture Crne Gore i Republike Albanije zajedno su pripremile program prekogranične saradnje za period 2014-2020 i dogovorile neophodne aranžmane za upravljanje i sprovođenje programa, uključujući uspostavljanje sistema za nadgledanje sprovođenja.

Operativna struktura Crne Gore organizuje postupke dodjele ugovora za nabavke i dodjelu bespovratnih sredstava u okviru odabranih tematskih prioriteta programa. U pogledu poziva za dostavljanje predloga, povjereni zadaci obuhvataju izradu smjernica za podnosioc, objavljivanje poziva, izbor korisnika bespovratnih sredstava i potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava. Povjereni zadaci obuhvataju i aktivnosti koje se tiču sprovođenja i finansijskog upravljanja programima kao što su praćenje, evaluacija, plaćanja, povraćaj sredstava, potvrda troškova, obezbjeđivanje interne revizije, prijavljivanje nepravilnosti i uspostavljanje odgovarajućih mjera za borbu protiv prevara.

Osnovni elementi akcije

Dodjela bespovratnih sredstava – Poziv za dostavljanje prijedloga: 4.930.000,00 EUR

a) Osnovni kriterijumi prihvatljivosti:

Prihvatljive aktivnosti utvrđene su u odjeljku 3.2 Aneksa 2 Sprovedbene odluke Komisije C(2014) 9352 od 10. decembra 2014. Sljedeća lista predstavlja sažeti pregled kojim se navode glavne prihvatljive akcije/operacije:

- Podsticanje preduzetništva i konkurentnosti u sektoru turizma;
- Zajedničke inicijative u vezi sa stručnim usavršavanjem usmjerene na vještine povezane sa konkurentnom turističkom ponudom i zahtjevima tržišta;
- Aktivnosti na promociji kulturnih i prirodnih turističkih potencijala programa zajedničke aktivnosti za promociju, ali i inoviranje u pogledu kulturnih vrijednosti i prirodnog naslijeđa putem festivala, sajмова, takmičenja;
- Akcije osmišljene za zajedničko bavljenje zaštitom životne sredine i sprječavanjem i upravljanjem prirodnim katastrofama i opasnostima po okolinu od ljudskog uticaja koje utiče na programsko područje;
- Akcije kojima je cilj stvaranje mogućnosti za zapošljavanje i vještine za ugrožene grupe u društvu;
- Lokalna uprava - OCD partnerstvo za socijalnu uključenost.

Pored toga, u kontekstu sprovođenja programa, prednost se može dati akcijama vezanim za Strategiju Evropske unije za Jadransko-jonski region COM(2014) 357, u kojima učestvuju obje zemlje.

Korisnici moraju biti pravni subjekti i osnovani u državi korisnici sredstava iz Ipe II koja učestvuje u programu prekogranične saradnje.

Potencijalni korisnici su: lokalni organi vlasti, pravna lica kojima upravljaju lokalni organi vlasti, udruženja opština, razvojne agencije, organizacije za pružanje podrške lokalnim preduzećima, ekonomski faktori kao što su MSP, turističke i kulturne organizacije, NVO, javna i privatna tijela koja pružaju podršku radnoj snazi, institucije za stručno i tehničko

obrazovanje, tijela i organizacije za zaštitu prirode, javna tijela odgovorna za upravljanje vodama, protivpožarne službe/službe za hitne slučajeve, škole, fakulteti, univerziteti i istraživački centri uključujući institucije za stručno i tehničko obrazovanje.

Dodatni entiteti se mogu dodati ako su relevantni za program.

- b) Osnovni kriterijumi za izbor su finansijski i operativni kapacitet podnosioca.
- c) Osnovni kriterijumi za dodjelu su značaj, djelotvornost i izvodljivost, održivost i isplativost akcije.
- d) Maksimalni iznos sufinansiranja od strane Evropske unije za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru poziva je 85% prihvatljivih troškova akcije.
- e) Indikativni iznos poziva (ili više njih):
4.930.000 eura.
- f) Odgovorne strukture mogu odlučiti da objave jedan ili više poziva za dostavljanje predloga projekata. Svaki poziv za dostavljanje predloga imaće iste ciljeve, rezultate, kao i osnovne kriterijume za prihvatljivost, izbor i dodjelu kako je gore opisano. Svaki ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava biće finansiran iz jedne budžetske obaveze.
- g) Indikativni datum za objavljivanje poziva (ili više njih)

Q2 2020 za budžetske obaveze 2018, 2019. i 2020. godine biće objavljen u jednom pozivu za dostavljanje predloga projekata.

3 BUDŽET

(Tabele u ovom odjeljku zasnivaće se na finansijskim tabelama uključenim u prekogranični program u Aneksu 2)

2018.				2019.				2020.				Odluka o ukupnom finansiranju
	Udio Unije*	Korisnica/e bespovratnih sredstava Sufinansiranje**	Ukupni troškovi		Udio Unije	Korisnica/e bespovratnih sredstava Sufinansiranje	Ukupni troškovi		Udio Unije	Korisnica/e bespovratnih sredstava Sufinansiranje	Ukupni troškovi	
Operacije prekogranične saradnje	1.700.000	300.000	2.000.000	Operacije prekogranične saradnje	1.700.000	300.000	2.000.000	Operacije prekogranične saradnje	1.530.000	270.000	1.800.000	
u %	85	15	100		85	15	100		85	15	100	
UKUPNO 2018.	1.700.000	300.000	2.000.000	UKUPNO 2019.	1.700.000	300.000	2.000.000	UKUPNO 2020.	1.530.000	270.000	1.800.000	4.930.000

* Udio Unije izračunat je u odnosu na prihvatljive troškove, koji su zasnovani na ukupnim prihvatljivim troškovima uključujući javne i privatne troškove. Iznos sufinansiranja od strane Unije na nivou svakog tematskog prioriteta ne može biti manji od 20% niti veći od 85% prihvatljivih troškova.

** Sufinansiranje tematskih prioriteta biće obezbijeđeno od strane korisnika bespovratnih sredstava. Korisnici bespovratnih sredstava moraju obezbijediti udio od najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova projekta.

4 ORGANIZOVANJE PRAĆENJA UČINKA

Kao dio svog okvira za mjerenje učinka, Komisija prati i ocjenjuje napredak u ostvarivanju posebnih ciljeva navedenih u Regulativi o uspostavljanju Ipe II na osnovu unaprijed definisanih, jasnih, transparentnih mjerljivih indikatora. Izvještaji o napretku iz člana 4 Regulative o uspostavljanju Ipe II uzimaju se kao osnov za ocjenu rezultata podrške u okviru Ipe II.

Komisija će prikupljati podatke o učinku (indikatore procesa, rezultata i ishoda) iz svih izvora, koji će biti objedinjeni i analizirani radi praćenja napretka u odnosu na ciljeve i ključne tačke utvrđene za svaku akciju iz ovog programa, kao i Strateški dokument za datu državu.

Nacionalni koordinatori za Ipu (NIPAK) će prikupljati informacije o učinku akcija i programa (indikatori procesa, rezultata i ishoda) i koordinirati prikupljanje i izradu indikatora koji dolaze iz nacionalnih izvora.

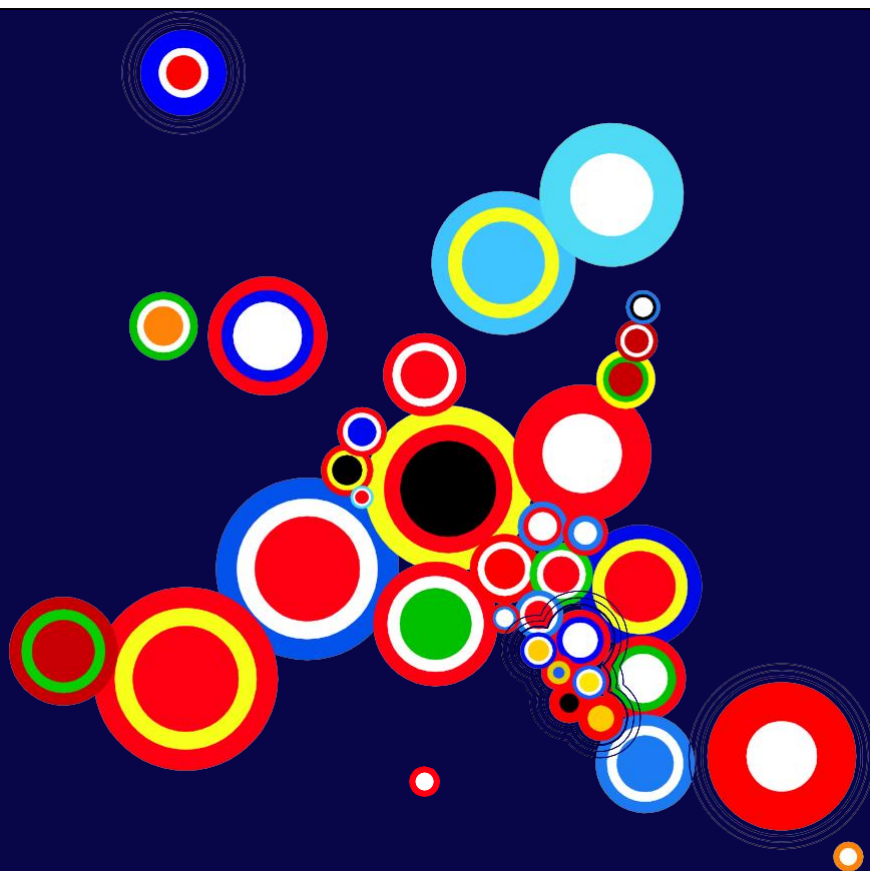
Ukupni napredak će se pratiti na sljedeće načine: a) sistemom praćenja usmjerenog na rezultate (ROM); b) sopstvenim praćenjem od strane država korisnica Ipe II; c) vlastitim praćenjem koje vrše Delegacije EU; d) zajedničkim praćenjem od strane Generalne direkcije za politiku susjedstva i pregovore o proširenju i država korisnica Ipe II, pri čemu usklađenost, dosljednost, djelotvornost, efikasnost i koordinaciju u sprovođenju finansijske podrške redovno prati Odbor za praćenje Ipe II, uz podršku Zajedničkog odbora za nadgledanje, koji će obezbijediti postupak praćenja na nivou programa.

Ukupni napredak će biti podložan evaluaciji koja će se dogoditi nakon sprovođenja aktivnosti.

INSTRUMENT PRETPRISTUPNE PODRŠKE

za period 2014-2020. godine

IPA PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE

CRNA GORA–ALBANIJA

USVOJEN 10.12. 2014. GODINE

SADRŽAJ

Pregled programa	3
Dio 1: Kratak pregled programa	3
1.1 Kratak pregled programa	5
1.2 Priprema programa i uključenost partnera	7
Dio 2: Programsko područje	10
2.1 Situaciona analiza	10
2.2 Ključni nalazi	20
Dio 3: Programska strategija	23
3.1 Obrazloženje – Opravdanje za odabranu strategiju intervencije	23
3.2 Opis programskih prioriteta	26
3.3 Horizontalna i zajednička pitanja	34
Dio 4: Finansijski plan	35
Dio 5: Odredbe o sprovođenju	36
5.1 Upravljačka struktura programa	
5.2 Izrada i odabir i sprovođenje projekata	
5.3 Plaćanje i finansijska kontrola	
5.4 Izvještavanje, praćenja i evaluacija	
5.5 Informacije i javnost	

Pregled programa

Naziv programa	Program prekogranične saradnje između Crne Gore i Albanije za period 2014-2020. godine
Programsko područje	<u>Crna Gora:</u> - Andrijevića, Berane, Petnjica, Plav, Gusinje, Rožaje, Podgorica, Cetinje, Danilovgrad, Budva, Bar i Ulcinj <u>Albanija:</u> - Region Skadra - Region Lješ - * Oblast Tropoja
Ciljevi programa	Promovisanje/jaćanje dobrosusjedskih odnosa i socio-ekonomskog razvoja graničnih regiona, kroz valorizaciju njihovih turističkih potencijala, ekološki održiv i socijalno inkluzivni ekonomski razvoj, uz poštovanje njihovog zajedničkog kulturnog i prirodnog nasljeđa.
Tematski prioriteti programa	TP1: Promocija turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa; TP2: Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, sprečavanje i upravljanje rizicima TP3: Podsticanje zapošljavanja, mobilnost radne snage i socijalna i kulturna inkluzija s obje strane granice TP4: Tehnička podrška
Posebni ciljevi programa	- Konkurentnost sektora turizma se ojačava ekonomskom valorizacijom kulturnog i prirodnog nasljeđa - Zaštita prirodnih resursa u jezerskim i planinskim oblastima se produbljuje - Jača se zapošljivost i socijalna inkluzija - Obezbeđuje se efektivno, efikasno, transparentno i blagovremeno sprovođenje programa i podizanje svijesti

Albanija

Crna Gora

Finansijska sredstva opredijeljena za period 2014 –	11.900.000,00 EUR
Način sprovođenja	Indirektno upravljanje (podliježe povjeravanju zadataka sprovođenja budžeta)
Ugovorno tijelo	Crna Gora: Ministarstvo finansija Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU) Jola Piletića bb, 81000 Podgorica Tel: +382(0)20230630 Fax: +382(0)20230657
Odgovorni organi država korisnica koje učestvuju u Ipi II [Operativne strukture]	Crna Gora: Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Stanka Dragojevića 2 81000 Podgorica Tel: (+38220)224439 Fax: (+38220)-224449 Albanija: Ministarstvo za evropske integracije Rr. „Papa Gjon Palili“, Tirana, Albanija Tel: +35542228645 Fax: +355422562 67
Zajednički tehnički sekretarijat/Antena -Info tačka	Zajednički tehnički sekretarijat će biti smješten u Podgorici, Crna Gora. Antena/Info tačka će biti smještena u Skadru, Albanija.

*Kad god je izraz Oblast Tropoja pomenut u tekstu, odnosi se na raniju teritorijalnu podjelu Albanije koja obuhvata opštinu Bajram Curi, Margegaj, Tropoja, Bujan, Bytyc, Fierze, Lekbibaj, Llugaj.

Dio 1: Kratak pregled programa

Program prekogranične saradnje između Crne Gore (CG) i Albanije (AL) će se sprovoditi kroz okvir Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA II). IPA II pruža podršku prekograničnoj saradnji sa ciljem promovisanja dobrosusjedskih odnosa, unapređenja integracije u uniju i promovisanje socio-ekonomskog razvoja. Pravne odredbe za sprovođenje navedene su u sljedećim pravnim aktima:

- Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 231/2014 od 11. marta 2014. godine o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (IPA II)
- Regulativa Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 236/2014 od 11. marta 2014. godine o zajedničkim pravilima i procedurama za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje eksternih akcija
- Sprovedbena regulativa Komisije EU br. 447/2014 od 2. maja 2014. godine o posebnim pravilima za sprovođenje pravila Ipe II

1.1 Kratak pregled Programa

Program pokriva teritoriju od 11.970 km² sa ukupnom populacijom od oko 749.257 stanovnika. Teritorija u Crnoj Gori na koju otpada 52,1% programa pokriva 12 opština koje se prostiru na tri geografska regiona. Albanski dio sastoji se iz tri administrativne jedinice, regiona Lješ i Skadar i oblasti Tropoja na koji otpada 47,9% oblasti programa. Dužina granice je 244 km, od kojih je 38 km vodena granica. Cjelokupna programska oblast ima 23 opštine i ukupno 1.144 naselja – gradova i sela. Za oblast koju obuhvata program karakterističan je kontrastan geografski i klimatski profil. On predstavlja jak kontrast jer se smjenjuju planine, brda, rijeke, jezera te morska obala koji su svi veoma blizu jedni drugima. Oblast koju pokriva program obuhvata nekoliko Nacionalnih parkova, zaštićenih zona i pejzaža koji karakteriše bogat biodiverzitet i ambijentalne različitosti. Populacija koja naseljava oblast koju pokriva program broji gotovo 61% ukupne populacije u Crnoj Gori, i 13,5% u Albaniji. Populacija koja naseljava oblast koju pokriva program je uravnotežena i 50,63% je crnogorsko, a 49,37% albansko stanovništvo. Sastav populacije u oblasti koju pokriva program prikazuje da 50% populacije pripada segmentu od 15-49 godina starosti.

Ključni nalazi

Ključni nalazi analize izvedeni tokom pripreme ovog dokumenta prikazani su dalje u tekstu:

Oblast koju pokriva program **obilježavaju regionalne nejednakosti** u smislu socio-ekonomskog razvoja a ekonomska struktura je drugačija sa obje strane granice. Dok se albanski regioni oslanjaju na poljoprivredu, usluge, veleprodajno i maloprodajno tržište, crnogorske regione karakteriše razvijenija industrija, a i nivo turizma je mnogo razvijeniji. Oba regiona su ispod svog razvojnog potencijala, jer tek treba da pronađu načine i mogućnosti ostvarivanja koristi od svojih uporednih prednosti.

Albanija

Crna Gora

Poslovna konkurentnost je niska sa obje strane granice. Što se tiče strukture ekonomskih operatora u oblasti koju pokriva program dominiraju mala i srednja preduzeća. Veća produktivnost i dalje investiranje u znanje i korištenje inovativnih tehnologija jeste preduslov za veću konkurentnost kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou. Većina malih i srednjih preduzeća (MSP) na obje strane posluje u sektoru usluga. Jačanje mehanizama za podršku privredi ostaje kao izazov.

Poljoprivreda predstavlja veliki ekonomski potencijal u obje zemlje, ali nedovoljno iskorišćen, sa **niskom produktivnošću i slabom konkurentnošću**. Uopšteno govoreći, ruralna ekonomija je fragmentisana, pri čemu u većoj mjeri u oblasti koju program pokriva u Albaniji. Međutim, manja poljoprivredna gazdinstva suočavaju se sa poteškoćama u pristupu tržištima u zemlji i regionu. Poboljšanje pristupa tržištu i jačanje sistema bezbjednosti hrane i inspeksijskih tijela biće značajno za poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora.

Turizam predstavlja veliki potencijal za obje zemlje, ali je nejednako razvijen. Crna Gora je već popularna turistička destinacija dok Albanija to tek treba da postane, jer je sektor turizma u albanskom dijelu oblasti koju pokriva program loše razvijen iako ima veliki potencijal. Uzajamno sadejstvo, kojem potencijalnu podršku može pružiti prekogranična saradnja (program prekogranične saradnje), može se izgraditi između regiona u Albaniji i primorskoj oblasti u Crnoj Gori. Postoji bogato **istorijsko-kulturno nasljeđe** u pograničnoj oblasti koje je potrebno sačuvati. Dalja valorizacija istorijskog i kulturnog nasljeđa može doprinijeti jačanju identiteta te oblasti, ali i predstavljati resurs za ekonomski razvoj.

Nezaposlenost je relativno visoka i u Crnoj Gori i u Albaniji i još uvijek predstavlja veliki ekonomski problem. Nezaposlenost ostaje ozbiljan problem posebno za društveno osjetljive grupe kao što su mladi, žene i ruralno stanovništvo. Siromaštvo je postalo osnovni razlog za zabrinutost u urbanim oblastima, što je pokazatelj usporenog učinka ekonomije tokom poslednjih godina, dok je oživljavanje već iscrpljenog urbanog potencijala da predvodi ekonomski rast postalo nužno. Nejednak **obrazovni** nivo prisutan je u programskom području, dok se nepismenost povećava u udaljenim oblastima. Visoko obrazovani mladi ljudi imaju tendenciju da odlaze u regione koji obezbjeđuju više mogućnosti ili u inostranstvo. Srednjoškolski obrazovni sistem manje je privlačan i dostupan, naročito za mladu ruralnu populaciju u programskom području. **Istraživanja i razvoj** i proboj informacionih i komunikacionih tehnologija (ICT) su na niskom nivou u Albaniji dok u Crnoj Gori prate trend kontinuiranog rasta i trenutno su na zadovoljavajućem nivou. Prisutni su i nedostatak investicija, te državnih, regionalnih ili lokalnih aktivnosti podrške za aktivnosti usmjerene na istraživanje i razvoj. Uopšteno govoreći, **zdravstvene** usluge u programu se poboljšavaju, ali je potrebno učiniti više kako bi se obezbjedio univerzalan pristup takvim uslugama za siromašna domaćinstva.

Zaštita životne sredine se mora ozbiljno razmatrati u planovima za dalji razvoj za programsko područje. Sa cjelokupnim razvojem oblasti koju pokriva program a koji se u mnogome oslanja na prirodne resurse, njihova zaštita i očuvanje životne sredine presudni su za održivi razvoj ovog područja.

Poboljšanje upravljanja otpadom, kontrola zagađenja, te poboljšanje upravljanjem zemljištem su među ključnim prioritetima na kojima je potrebno raditi. Dalja valorizacija prirodnih resursa u pogledu ekonomskog razvoja je ključno pitanje za razvoj oblasti.

Osnovne oblasti intervencije

Opšti cilj ovog prekograničnog programa jeste promovisanje/jaćanje dobrosusjedskih odnosa i socio-ekonomskog razvoja pograničnih regija, kroz valorizaciju njihovog turističkog potencijala, ekološki održiv i društveno inkluzivni ekonomski razvoj, uvažavajući njihovo zajedničko kulturno i prirodno nasljeđe.

Na osnovu situacione analize i političke, ekonomske, društvene, tehnološke, pravne i ekološke (PESTLE) analize i analize snaga, slabosti, mogućnosti i opasnosti (SWOT) sljedeći tematski prioriteti i posebni ciljevi smatraju se presudnim za pružanje podrške kroz inicijative prekogranične saradnje:

(1) Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa:

- Konkurentnost sektora turizma jača se ekonomskom valorizacijom kulturnog i prirodnog nasljeđa

(2) Zaštita životne sredine, prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo smanjivanje, prevencija i upravljanje rizicima:

- Zaštita prirodnih resursa u jezerskim i planinskim oblastima se nastavlja

(3) Promovisanje zapošljavanja, rada, mobilnosti i socijalna i kulturna inkluzija preko granice:

- Podstiču se zapošljavanje i socijalna inkluzija.

Uz tri tematska prioriteta koji su naznačeni iznad, programi će obuhvatati poseban **prioritet Tehnička podrška** koji je usmjeren na, između ostalog, obezbjeđivanje efikasnog upravljanja i administracije prekograničnog programa.

1.2 Priprema programa i angažovanost partnera

IPA program prekogranične saradnje za period 2014–2020. godine između Crne Gore i Albanije rezultat je zajedničkog programskog rada kojeg su vršili predstavnici zemalja učesnica, uključujući odgovarajuće zainteresovane strane iz institucija na centralnom nivou, institucija na lokalnom nivou programskog područja, Privredne komore, preduzetnika, i lokalnih organizacija. Zajednička radna grupa je osnovana kako bi pripremila i sprovela programski dokument pod vođstvom Operativnih struktura (OS). Prema tome, programom upravljaju Operativne strukture – za Crnu Goru u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija, a za Albaniju u Ministarstvu evropskih integracija.

Programski proces je započeo početkom jula 2013. godine i nastavio se sve do kraja maja 2014. godine. Program je osmišljen kroz proces konsultacija koje su obuhvatile lokalne zainteresovane strane i potencijalne države korisnice sa obje strane granice. Upitnike je sačinio CBIB+ a Operativne strukture su ih podijelile, uz podršku Zajedničke radne grupe, institucijama na centralnom i lokalnom nivou, organizacijama civilnog društva, kao podršku za PESTLE i SWOT analize za program i kako bi se obezbjedilo

Albanija

Crna Gora

jedan od indikatora za identifikaciju zajedničkih prioriteta u prekograničnoj oblasti. Od 140 poslatih upitnika (70 u Albaniji i 70 u Crnoj Gori), 91 je vraćen. Cjelokupna stopa odgovora u anketi je bila oko 65%. Sprovedeni su i intervjui radi razjašnjavanja – 34 u Albaniji i 9 u Crnoj Gori. Prvi nacrt Programskog dokumenta podnesen je Komisiji 15. novembra 2013. godine.

Tokom decembra 2013. godine održana su dva sastanka u cilju prezentacija sa lokalnim državnim predstavnicima u okviru Procesa javnih konsultacija sa albanske strane u Skadru i Lješiu sa 15 učesnika. Sa druge strane, u oktobru 2013. godine, javne konsultacije održane su u Bijelom Polju i bilo je prisutno oko 15 učesnika.

Tokom marta i aprila 2014. godine drugi širi krug procesa javnih konsultacija organizovala je albanska Operativna struktura u saradnji sa projektom za razvoj institucija u prekograničnoj saradnji (CBIB+) kako bi se predstavio građanskim društvenim organizacijama, univerzitetima, građanskim aktivistima, drugi nacrt dokumenta programa između Albanije i Crne Gore u prihvatljivim regionima iz Albanije. Akteri civilnog društva i predstavnici lokalne uprave su snažno podržali tematske prioritete odabrane za ovaj program a i obezbjedili detalje koji se odnose na potrebe vezane za njihove regije a koji su valjano obuhvaćeni programskim dokumentom.

Uz to, kako bi se proces koordinisao na nacionalnom nivou, konsultativni sastanak je organizovan i sa predstavnicima iz resornih ministarstava u Albaniji o tematskim prioritetima i aktivnostima predloženim u programima.

U sljedećoj tabeli sažet je proces priprema ovog programa.

Tabela 1 – Sastanci i konsultacije

Vrijeme i mjesto	Aktivnosti i njihov obim
20-21. juna 2013. godine, Bečići, Budva, u Crnoj Gori	Programski sastanak „Unutar granica zapadnog Balkana“ za period 2014-2020. godine
9. jula 2013. godine, Podgorica	Programski koraci i zahtjevi za PESTLE i SWOT analize sa Operativnom strukturom Crne Gore
avgust–sredina septembra 2013. godine	Podjela upitnika radi prikupljanja podataka
16. septembra 2013. godine, Tirana	Početni sastanak sa timom projekta CBIB+ i Koordinacija za programsku vježbu za Program prekogranične saradnje u okviru lpe za period 2014-2020. godine
25. septembra 2013. godine, Podgorica	CBIB+ obuka o izradi strategije i formulacije (OS, DEU, ZTS/A)
27. septembra 2013. godine, Tirana	CBIB+ obuka o izradi strategije i formulacije (OS, DEU, ZTS/A)
02. oktobra 2013. godine, Podgorica	Sastanak sa crnogorskom Operativnom strukturom–Koordinacija za programsku vježbu za Program prekogranične saradnje u okviru lpe za period 2014-2020. godine, dogovor o programskom rasporedu

Albania

Montenegro

08. oktobra 2013. godine, Podgorica	Sastanak sa različitim crnogorskim državnim tijelima (resorna ministarstva) – razgovor o situaciji i izgledima za strateški razvoj
14. oktobra 2013. godine, Tirana	Sastanak sa albanskom Operativnom strukturom – Koordinacija za programsku vježbu za Program prekogranične saradnje u okviru Ipe za period 2014-2020. godine, dogovor o programskom rasporedu, razgovor o situaciji i izgledima za strateški razvoj
17. septembra – 24. oktobra 2013. godine, Tirana, Podgorica	Sakupljanje podataka i obrada, priprema PESTLE analize, finalizacija Situacione analize i SWOT analize
25. oktobra 2013. godine, Tirana	Sastanak prve Zajedničke radne grupe, prezentacija Situacione analize i SWOT analize
30. oktobra 2013. godine, Bijelo Polje, Crna Gora	Sastanak javnih konsultacija sa više od 15 učesnika iz programske oblasti
15. novembra 2013. godine	Podnošenje prvog nacrtu Programskog dokumenta Generalnom direktoratu za proširenje (DGELARG)
21-22. novembra 2013. godine, Beograd, Srbija	Regionalni konsultativni forum o prekograničnoj saradnji
12. decembra 2013. godine, Tirana, Albanija	Tehnički sastanak programskog procesa između Operativne strukture, Komisije, DEU i CBIB+ - Razgovor o programskim strategijama za tri programa. EK je dala neke sugestije koje se odnose na formulaciju ciljeva, indikatore i prihvatljive oblasti
19. decembra 2013. godine, Preliminarne javne konsultacije, Lješ, region Skadra, Albanija	Programski dokument je predstavljen, kao i programski proces i podloga za odabir strategije intervencije sa lokalnom vlašću sa 15 predstavnika. Strategija intervencije i tematski prioriteti koji su odabrani kao rezultat su bili usklađeni sa njihovim viđenjem potreba prekogranične saradnje.
januar 2014. godine	Pregled Programskog dokumenta na osnovu preporuka Komisije
7. februara 2014. godine	Podnošenje Komisiji drugog nacrtu programskog dokumenta
27. marta 2014. godine, region Lješ, Albanija Sastanak širih javnih konsultacija sa građanskim sektorom i lokalnim akterima sa 27 učesnika	Programski proces zajedno sa programskim prioritetima je predstavljen za 27 organizacija građanskog društva i predstavnicima lokalne uprave u regionu Lješ koji je praćen aktivnom diskusijom o preporukama i sugestijama za učesnike. Prioriteti su za rezultat bili usklađeni sa njihovim viđenjem potreba prekogranične saradnje.
28. marta 2014. godine, region Skadra, Albanija, sastanak širih	Programski proces zajedno s programskim prioritetima

Albania

Montenegro

javnih konsultacije sa građanskim sektorom i lokalnim akterima	je predstavljena 32 organizacija građanskog društva i predstavnike lokalne uprave u regionu Skadra koji je praćen aktivnom diskusijom o preporukama i sugestijama za učesnike. Prioriteti su za rezultat bili usklađeni sa njihovim viđenjem potreba prekogranične saradnje.
30. marta 2014. godine	Komentari Komisije na drugi nacrt dokumenta
16. aprila 2014. godine, Tirana, Albanija, Konsultativni sastanak sa resornim ministarstvima	Programski proces i programski prioriteti za 3 granice, AL-KSV, CG-AL, MK-AL su predstavljeni resornim ministarstvima pokrivajući prioritete i aktivnosti u dokumentima. Cilj je bio da se konsultuje sa tekućim nacionalnim programima u odnosu na polja djelovanja i nepreklapanjem, uključujući moguće sinergije. Utvrđeno je da je nacrt dokumenta usaglašen i sa nacionalnim strategijama i smatra se izuzetno značajnim za razvoj regiona od strane učesnika.
17. aprila – 1. maja 2014. godine	Osvrt na komentare dobijen od Komisije i sa sastanaka javnih konsultacija
30. maja 2014. godine	Podnošenje nacrta finalne verzije Programskog dokumenta Komisiji

Dio 2:Programsko područje¹

2.1 Situaciona analiza

Programsko područje za Prekogranični program između Crne Gore i Albanije pokriva teritoriju površine 11.970 km² sa ukupnom populacijom od oko 749.257 stanovnika. Na teritoriju Crne Gore otpada 52,1% u odnosu na Albaniju na koju otpada 47,9%. Granica je duga 244 km, od čega je 38 km vodena granica. Postoje tri operativna prekogranična prelaza između Albanije i Crne Gore duž ove granice. Programsko područje u **Crnoj Gori** pokriva opštine: Andrijevića, Berane, Plav, Gusinje², Petnjica³ i Rožaje; Podgorica, glavni grad Crne Gore i Cetinje, Danilovgrad, Budva, Bar i Ulcinj. Programsko područjeu Albaniji obuhvata regione Skadra i Lješa i oblast Tropoja⁴. Sve ukupno, programsko područje ima 23 opštine i ukupno 1.144 naselja – gradova i sela.

¹Ovaj dio obezbjeđuje pregled osnovnih podataka situacione, PESTLE i SWOT analize.

Puna verzija analize priložena je uz programski dokument.

²Gusinje je nova opština, koja je ranije predstavljala administrativnu oblast opštine Plav; u ranijim fazama svoje organizacije

³Petnjica je nova opština, koja je ranije predstavljala administrativnu oblast opštine Berane; u ranijim fazama svoje organizacije. Gusinje je takođe novoosnovana opština.

⁴Oblast Tropoja ima 1 opštinu Bajram Curi, i 7 zajednica – Bujan, Bitic, Fierze, Lekbibaj, Lugaj, Margegaj i Tropoju.

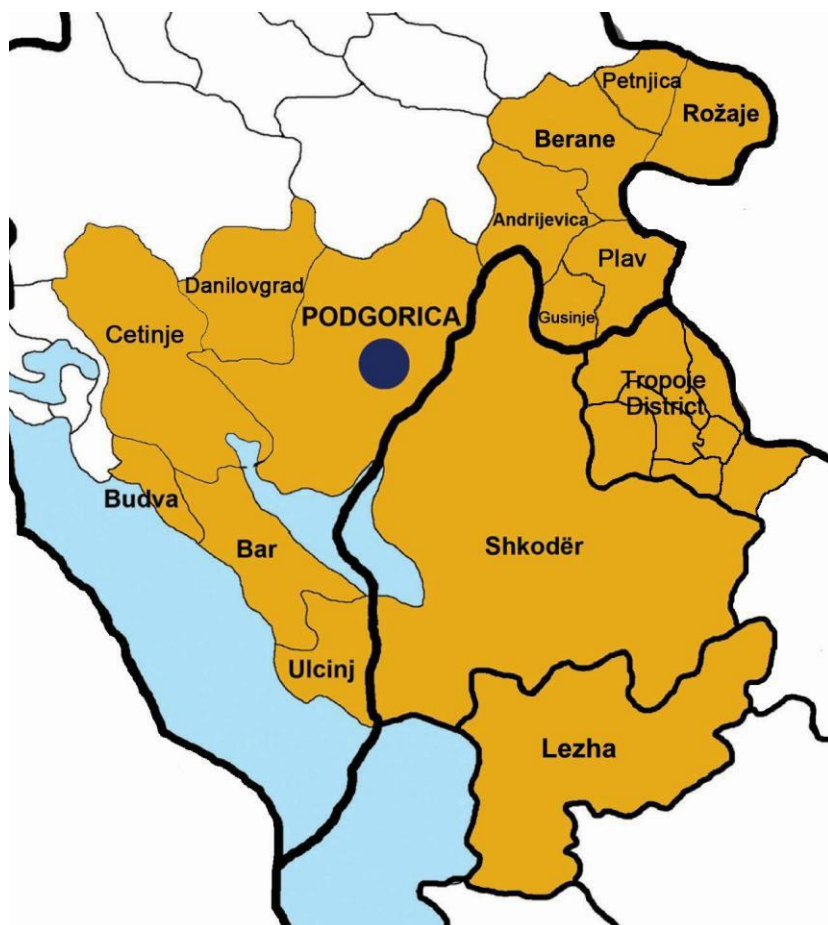

Albanija

Crna Gora

Geografija

U programskom području nalazi se nekoliko nacionalnih parkova, zaštićenih zona i pejzaža koji odražavaju bogat biodiverzitet i ambijentalne razlike. Teritoriju **Crne Gore** karakteriše geografski i klimatski profil koji karakterišu kontrasti, prepun planinskih vijenaca, ravnica, dolina, riječnih laguna i jezera. Kontinentalni ili sjeverni dio regiona je planinska oblast. Planinski vrhovi visoki su i do 2.500 m, a teritoriju presjecaju rijeke poput Lima, Morače i Tare koji formiraju impresivne kanjone i doline. Teritorija u **Albaniji** predstavlja oštar kontrast jer se smjenjuju planine, brda, rijeke, jezero i more veoma blizu jedni drugima. Brojne su i rijeke koje presjecaju teritoriju, često uzrokujući poplave tokom kišnih perioda. Prostire se od visokih planina (albanski Alpi) u svom sjevernom dijelu koji se graniči sa Crnom Gorom do mora (Velipoja i Sveti Jovan Medovski) u sjevero-zapadnom dijelu Albanije. Najviši vrh je Jezerca – 2.694 m u regionu Skadra a najniži -6 m u regionu Lješ. Programsko područje ima mediteransku klimu u priobalnom području sa toplim suvim ljetom i jeseni i kontinentalnu klimu u sjevernoj planinskoj oblasti Skadra i Tropoje sa relativno hladnim zimama sa velikim sniježnim padavinama u unutrašnjosti. Takvi kontrastni geografski elementi obogaćuju okruženje i floru i faunu u programskom području. Njeni prirodni resursi su stimulativni za razvoj turizma i poljoprivrede kao glavnih ekonomskih pokretača koji bi povećali

moгућности za blagostanje i prosperitet stanovništva u programskoj oblasti.

Demografija

Među populacijom koja naseljava programsko područje nalazi se gotovo 61% ukupnog stanovništva Crne Gore, i 13,2% Albanije. Stanovništvo u programskoj oblasti je balansirano jer na crnogorsko stanovništvo otpada 379.366 ili 50,63% dok albansko broji 369.891 stanovnika ili 49,37%. U crnogorskom dijelu gustina naseljenosti od 65,7 stanovnika/km² je viša od nacionalnog prosjeka od 45 stanovnika/km², dok je u Albaniji ona 59 stanovnika/km², što je niže u odnosu na nacionalni prosjek od 97 stanovnika/km². Programska oblast ima stopu prirodnog priraštaja od 1,87%, što je ispod nacionalnog prosjeka od 2,2%; stopa smrtnosti je na 9,4% što je jednako nacionalnom prosjeku. U programskoj oblasti u **Crnoj Gori** stanovništvo je pretežno urbano i na njega otpada oko 52% populacije, što je nisko u poređenju sa 62% koje naseljava urbane oblasti na nacionalnom nivou. Oko 49% stanovništva programske oblasti je koncentrisano u Podgorici. U Albaniji je ukupan broj stanovništva koje naseljava programsku oblast 369.891⁵ stanovnika ili oko 13,2% ukupne populacije države. Region Skadra je šesti po veličini region u zemlji sa populacijom od 215.347 stanovnika, ili oko 7,6% od ukupnog broja stanovnika a prati ga Lješ koji se nalazi na 10 mjestu među regionima u zemlji, i koji broji ukupno 134.027 stanovnika ili 4,7% ukupne populacije Albanije. Oblast Tropoja broji ukupno 20.517 stanovnika što čini 0,07% ukupnog broja stanovnika Albanije. Stanovništvo je uglavnom ruralno, u prosjeku 53,2%. Region Skadra određuje prosjek jer na njegovo ruralno stanovništvo otpada 55,6% od njegovih 119.794 stanovnika. Nasuprot tome, region Lješ je naseljen pretežno urbanim stanovništvom sa oko 53,8% populacije. U oblasti Tropoja stanovništvo je pretežno ruralno, i na njega otpada oko 74% njegove populacije. Sastav populacije u programskoj oblasti obje zemlje pokazuje da 50% populacije pripada starosnom segmentu od 15-49 godina.

Siromaštvo

Ranjivost crnogorskog stanovništva se nedavno povećala jer je broj ljudi koji su ispod granice siromaštva porastao sa 6,6% ukupnog broja stanovnika na oko 9,3% broja stanovnika Crne Gore u 2011. godini. Povećana stopa siromaštva znatno je izraženija u ruralnim oblastima, sa prosjekom od 18,4% u odnosu na urbana područja gdje je prosjek 4,4% u 2011. godini. Nejednakost se povećala u Crnoj Gori jer se Džini koeficijent povećao sa 24,3% u 2010. godini na 25,9% u 2011. godini⁶. Ranjivost populacije u **Albaniji** povećana je u 2012. godini; registrovani broj osoba ispod granice siromaštva porastao je za 8,4%. Ekstremno siromaštvo doseglo je 2,2% u 2012. godini u poređenju sa 1,2% koliko je zabilježeno 2008. godine. Regionu u programskoj oblasti su siromašniji u poređenju sa nacionalnom prosječnom stopom siromaštva 14,3%. U regionu Lješ registrovana je stopa siromaštva od 17,5% dok je region Skadra nešto bolji sa stopom siromaštva od 15,7%. Oblast Tropoja pripada najsiromašnijem regionu Kukes u Albaniji sa stopom siromaštva od 21,8%. Siromaštvo je postalo briga i urbanog stanovništva, što ukazuje na slabe performanse ekonomije tokom proteklih godina, dok je oporavak već iscrpljenog urbanog potencijala da predvodi ekonomski rast postao nužan.

⁵INSTAT Popis 2011. godine

⁶Svjetska banka, Snimak programa po zemljama

Ekonomija

Programsko područje karakterišu sve regionalne nejednakosti koje se susrijeću u **Crnoj Gori** u smislu socio-ekonomskog razvoja. Njime, na nacionalnom nivou, dominira Podgorica, koja je ekonomski pokretač regiona. Svaka opština u programskom području je ispod nacionalnog prosjeka sa opštinom Plav koja je najslabije razvijena u zemlji. Budva ima najviši indeks razvoja u Crnoj Gori koji iznosi 362,4 za razliku od druge dvije primorske opštine u programskoj oblasti Bara i Ulcinja, koji su ispod nacionalnog prosjeka.

I u **Albaniji** su vidljive regionalne nejednakosti. Socio-ekonomski razvoj u zemlji snažno naginje u korist centralnog regiona. Skadar je najrazvijeniji region u programskom području u Albaniji. Doprinos regiona Skadra bruto domaćem proizvodu iznosio je 555 miliona EUR u 2011. godini⁷, što je jednako 6,1% ukupnog bruto domaćeg proizvoda u zemlji, što ga stavlja na sedmo mjesto od 12 regiona u Albaniji. Osnovni doprinos ekonomskoj aktivnosti ovog regiona je poljoprivreda na koju otpada 26% doprinosa bruto domaćem proizvodu, a prate je trgovina, hotelijerstvo, saobraćaj i komunikacije sa 23% finansijski sektor i 19% nekretnine, industrija 11% i građevinarstvo sa 8%. BDP regiona Lješ za 2011. godinu iznosi 3,7% od bruto domaćeg proizvoda zemlje.⁸ Najveći doprinos bruto domaćem proizvodu regiona Lješ daju trgovina, hotelijerstvo, transport i komunikacije sa 26%, sektor poljoprivrede sa 25%, sektor finansija i nekretnina 19%, građevinarstvo 10% dok najmanji doprinos daje industrija sa 8%. Doprinos regiona Kukes bruto domaćem proizvodu u Albaniji, a gdje na Tropoju otpada 24% populacije, najniži je u zemlji sa samo 2,4%; najznačajniji sektori su poljoprivreda na koju otpada 34%, i trgovina, hotelijerstvo i turizam sa 20%.

Privatni sektor

Strukturom privrednih subjekata u programskom području dominiraju mala i srednja preduzeća. Na mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori otpada 98,6% ukupnog broja privrednih subjekata dok je u Albaniji njih 95,4% od ukupnog broja. Većina malih i srednjih preduzeća sa obje strane granice posluje u sektoru usluga. Većina **crnogorskih** privrednih subjekata je koncentrisana u programskom području, i na njih otpada 67,3% ukupnog broja preduzeća na nacionalnom nivou. Oko 49,2% ovih malih i srednjih preduzeća smješteno je u Podgorici što ukazuje na nejednakost regionalnog razvoja.

⁷INSTAT, Regionalni bilans 2013. godine

⁸INSTAT, Regionalni bilans 2013. godine

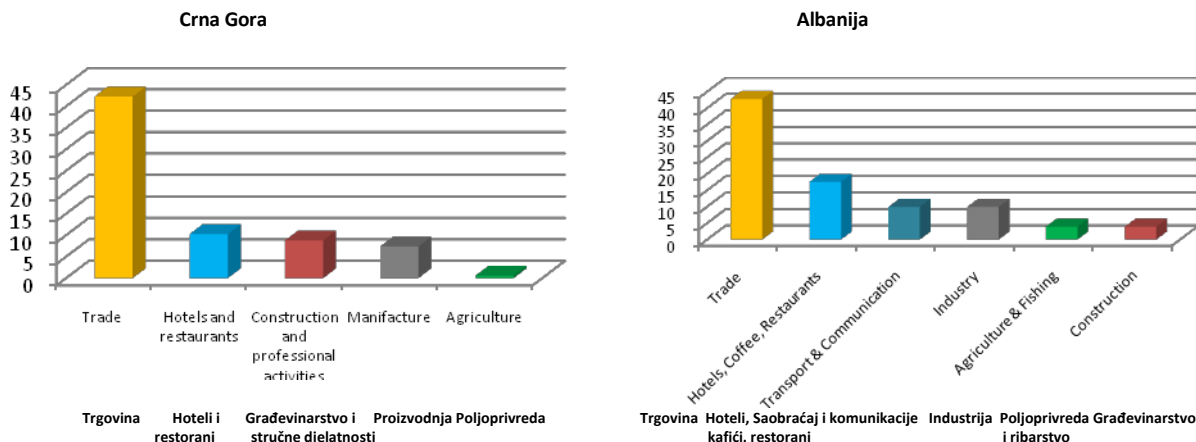

Albanija

Crna Gora

Grafikon 1. MSP po osnovnim privrednim sektorima u programskom području

U **Albaniji** u programskom području registrovano je ukupno 10.174 preduzeća¹⁶ krajem 2012. godine ili oko 9,7% ukupnog broja preduzeća u zemlji. Natalitet¹⁰ od 13%, viši u poređenju sa nacionalnim prosjekom od 12,2% na koji uglavnom utiče Skadar, koji je na 14,4% ukazuje na srazmjerno visoku aktivnost privrednih djelatnosti u odnosu na region Lješ i oblast Tropoja sa 10,8%. Što se tiče strukture preduzeća, tu su pretežno veoma mala preduzeća, koja zapošljavaju 1-4 ljudi, na šta otpada 85,7% ukupnih preduzeća u programskoj oblasti. Pored malih preduzeća, važan faktor, koji predstavlja smetnju ekonomskom razvoju u programskom području, sa obje strane granice, jeste i nedostatak tehnoloških znanja i radnih vještina. Ovo ostaje ključni izazov jer zahtjevi tržišta za uslugama i proizvodima visokog kvaliteta nisu usaglašeni sa neadekvatnim radnim vještinama. Drugi ključni izazov jeste slab pristup malih i srednjih preduzeća finansiranju; pretjerano obazrive kreditne politike koje su usvojile finansijske institucije u obje zemlje predstavljaju ozbiljnu prepreku rastu preduzeća u programskoj oblasti.

Poljoprivredni i ruralni razvoj

Crnogorski dio programske oblasti je bogatiji u poljoprivrednim resursima i ima više potencijala u ovom sektoru u poređenju s albanskim dijelom. Međutim, sektor poljoprivrede i njegov razvoj su jednako značajni za cjelokupno programsko područje, posebno zbog toga što veliki dio populacije živi u ruralnim područjima gdje je poljoprivreda osnovna ekonomska aktivnost. Zajednička odlika programskog područja jeste niska produktivnost i slaba konkurentnost poljoprivrede. Zasnovana je na: malim gazdinstvima što ograničava proizvodnju i profit; proizvodnji koja uglavnom pokriva osnovne potrebe umjesto direktne prodaje na zelenim pijacama; niskom nivou finalizacije poljoprivrednih proizvoda i nerazvijenoj prehrambenoj industriji.

Programsko područje pokriva oko 38% ukupnog poljoprivrednog zemljišta **Crne Gore**. Zaposlenost u poljoprivredi je prijavljena na oko 2,5% ukupne zaposlenosti¹¹, Podgorica je glavni crnogorski ravničarski region – sam ima oko 31,5% poljoprivrednog zemljišta u programskom području. On nudi optimalne uslove

¹⁶INSTAT, Statistički poslovni registar preduzeća 2012. godine

¹⁷Broj novih preduzeća registrovan za datu godinu izražen u % ukupnog broja preduzeća.

¹¹Industrija i zanimanja stanovništva u Crnoj Gori – Popis 2011. godine MONSTAT izdanje 197

Albanija

Crna Gora

za raznoliku proizvodnju: povrće, proizvodnju ratarskih kultura, stočarstvo, voće i vino. Vino, koje je glavni izvozno orjentisani proizvod u Crnoj Gori, se proizvodi u Podgorici – oko 80% ukupne proizvodnje vina u zemlji.

Programsko područje u Albaniji pokriva oko 13,3% ukupnog poljoprivrednog zemljišta države¹². Većinom teritorije preovladavaju šume, pašnjaci (85,2%) dok je dio zemlje za upotrebu u poljoprivredne svrhe samo 14,8% ili 92.748 ha. Teren je uglavnom planinski i neravan, čime je značajno umanjeno područje na kojem poljoprivredni potencijal može zadržati neki osrednji značaj. Takva područja su uglavnom smješena u okolini Skadarskog jezera gdje su terenski i klimatski uslovi povoljni za uzgoj povrća. Region Lješ ima tradiciju uzgoja svinja jer ima 91,7% ukupnog fonda države, dok je poljoprivreda u oblasti Tropoja orjentisana uglavnom na proizvodnju raži. Poljoprivreda u programskom području je porodična aktivnost orjentisana na zadovoljavanje osnovnih potreba, sa izuzetno visoko fragmentisanom zemljom – veličina farme je 1,1 ha u Skadru; 0,89 ha u Lješ, i 0,60 ha u Tropoji što čini polovinu od prosjeka u Albaniji koji iznosi 1,20 ha, u poređenju sa albanskim prosjekom od 1,20 ha.

Turizam

Turizam ima različit značaj za ekonomije Crne Gore i Albanije. Crna Gora je već popularna turistička destinacija dok Albanija tek treba to da postane. U Crnoj Gori, turizam je osnovni ekonomski sektor, na koji otpada oko 9,9% ukupnog bruto domaćeg proizvoda zemlje u 2012. godini, ili oko 336 miliona eura što je 20,7% više nego 2011. godine¹³. Na priobalni region u programskom području otpada preko 69% ukupnog broja noćenja u zemlji u 2012. godini¹⁴, uglavnom u periodu odmora od jula do avgusta. Obala programskog područja privlači oko 67,5% svih 1,44 miliona turista koji su posjetili Crnu Goru tokom 2012. godine. Na oko 160 primorskih smještajnih kapaciteta u programskoj oblasti otpada oko 49% ukupnih smještajnih kapaciteta u Crnoj Gori, dok programsko područje ima i oko 30% smještajnih kapaciteta u oblasti koja nije primorska u zemlji. Uprkos niskom nivou posjeta turista, kontinentalni region posjeduje niz prednosti za razvoj svih vrsta turizma koji se odnose na planinske sportove (skijanje, planinarenje, biciklizam, splavarenje, itd.), netaknutu prirodu i bogat biodiverzitet (dva nacionalna parka, jezera, kanjone, itd.), autentičan ruralni život, tradicionalnu i kvalitetnu proizvodnju hrane.

Sektor turizma je manje važan u **albanskom** dijelu programske oblasti (iako posjeduje izuzetan potencijal), u poređenju sa crnogorskom stranom. Konkretnije, regioni Skadar i Lješ i oblast Tropoja posjeduju izuzetan pojedinačan potencijal za razvoj cjelogodišnjeg turizma. Atraktivna priroda i pejzaži planinske i brdske prirode, kao i jezero Skadar, dolina Velbona u Tropoji i drugi nacionalni parkovi, zaštićene zone; turističko razgledanje (prirodni pejzaži, rijetke crste, itd.); agro-turizam, mjesta od istorijskog i kulturnog značaja poput mjesta na kojima se mogu naći praistorijski crteži, arheološka nalazišta, kulturni objekti potrebno je da budu bolje promovisani zajedno sa bržim razvojem primorskog turizma u Skadru (Velipje) i u Lješ (Sveti Jovan Medovski).

Infrastruktura

¹²Statistički godišnjak, Ministarstvo poljoprivrede

¹³Svjetski savjet za turizam i putovanja – mart 2013. godine

¹⁴MONSTAT – Posjete i noćenja turista po gradovima 2012. godine

Crna Gora i Albanija su dio SEETO¹⁵ mreže. Pozicija programskog područja naglašava značaj dobre transportne infrastrukture u budućem razvoju turizma, trgovine, kulturne razmjene i poboljšane konkurentnosti. **Putna** infrastruktura koja povezuje Crnu Goru i Albaniju posebno Sukobine – Murino i Božaj – Han i Hotit su značajno unapređene. Servisna infrastruktura ovih graničnih prelaza je također poboljšana omogućavajući bržu komunikaciju između dvije oblasti, time ih čineći u mogućnosti da olakšaju transport, trgovinu i turizam. Treći Gercan – Plav je manje razvijen. Četvrti granični prelaz Cijevna Zatrijebačka – Triesh, će biti povezan sa njim sa oko 23 km puta preko albanske teritorije, a što je u izgradnji koju finansira Evropska banka za obnovu i razvoj. To će značajno umanjiti vrijeme putovanja iz Plava za Podgoricu (očekivano vrijeme kroz albansku teritoriju je oko pola sata). Crna Gora i Albanija su se složile da integrišu procedure organizovanog **željezničkog** transporta između zemalja. Jedna pruga prolazi kroz programsko područje od Podgorice do Skadra sa oko 63,5 km dužine; koristi se za prevoz tereta jer linija nije elektrifikovana. Ista željeznica povezuje Tiranu sa Skadrom preko Lješa. Budući planovi obuhvataju njenu elektrifikaciju, makar sa crnogorske strane, i korištenje željeznice i za prevoz putnika, sa gradskom opštinom Tuzi, dijelom opštine Podgorica zajedničkom graničnom stanicom.

Telekomunikacije u programskom području podrazumjevaju i zemaljsku (fiksnu) i mobilnu telefoniju. Fiksna telefonija u Crnoj Gori je u potpunosti digitalizovana. Broj pretplatnika odgovara 27,55% stope proboja. Tržište mobilne telefonije ima tri telekomunikaciona operatora. U 2012. godini tri kompanije mobilne telefonije prijavile su ukupan broj od 990.868 korisnika, što odgovara stopi penetracije od 159%. U Albaniji, nivo proboja fiksnih i mobilnih telefona u programskom području ostaje na 88,15%¹⁶, neznatno ispod nacionalnog prosjeka od 89,47%. Međutim, sa izuzetkom većih gradova, penetracija fiksne telefonije u ruralnim područjima je niska; komunikacija se uglavnom zasniva na mobilnoj telefoniji. Nivo penetracije mobilne telefonije u Albaniji je preko 130%.

Kompjuterska pismenost u Crnoj Gori¹⁷ je u prosjeku 35% među stanovništvom od 15 godina i iznad. Oko 16% stanovništva je djelimično kompjuterski pismeno. U Albaniji, nivo penetracije interneta (što znači da postoji kompjuter koji se koristi za pristup internetu) u domaćinstvima u programskom području stoji na 9,97%, što je ispod nacionalnog prosjeka koji iznosi 12,35%.

Električna energija je dostupna u svim opštinama u programskom području. Većina potreba za električnom energijom sa obje strane je obezbijeđena uvozom. Završetak 400 kv interkonekcijske linije između Albanije i Crne Gore (Elbasan – Podgorica), povećava kapacitete razmjene električne energije između dvije zemlje, na taj način povećavajući bezbjednost snabdjevanja električnom energijom u zemlji. Iako postoje veliki ali još uvijek neistraženi hidrotehnički resursi (posebno u Albaniji) ovo područje karakteriše niska efikasnost u korištenju električne energije. Korišćenje električne energije za grijanje je široko rasprostranjeno.

Većina domaćinstava (247.354) u Crnoj Gori koristi **vodu** iz sistema javnog vodosnabdjevanja, iako javni sistem vodosnabdjevanja može biti nedovoljan u ruralnim oblastima i tokom ljeta. Od ukupnog broja

¹⁵South-East Transport Observatory. Putni pravci i veze koji obuhvataju: Albaniju, Bosnu, Hrvatsku, Kosovo, bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju, Srbiju, Crnu Goru.

¹⁶Albanija, Popis 2011. godina

¹⁷MONSTAT, Kompjuterska pismenost stanovništva po opštinama u Crnoj Gori 2011. godine, izdanje br. 156

Albanija

Crna Gora

kuća¹⁸ 92% njih ima pristup sistemima za vodosnabdjevanje unutar svojih kuća a isti broj je povezan na kanalizacione sisteme unutar kuće. U albanskom dijelu programskog područja snabdjevanje vodom, kanalizacioni sistemi i navodnjavanje ostaju problematični. Pristup vodi unutar stanova u programskom području je obezbjeđen za oko 55% njih; oko 40% ima neki pristup sistemima vodosnabdjevanja, dok 4,6% domaćinstava u programskom području nema pristup sistemu vodosnabdjevanja.

Društvo

Tržište rada

Nezaposlenost je i u Crnoj Gori i u Albaniji relativno visoka po međunarodnim standardima. To je i dalje veliki ekonomski problem sa obje strane programskog područja i karakterišu ga značajne regionalne razlike. U **Crnoj Gori** je tržište rada pretrpjelo krizu bilježeći povećanje nezaposlenosti koje je doseglo 20,45% u 2011. godini¹⁹, smanjujući se na 19,6% u 2012. godini. U programskom području nalazi se oko 93,4% aktivne radne snage zemlje; pri čemu je situacija u primorskom i centralnom regionu bolja nego u siromašnijim i manje razvijenijim sjevernim regionima koji nemaju izlaz na more. Većina radne snage je zaposlena u sektoru usluga (76,2%), a zatim u industriji 18,1%, poljoprivredi 5,6%, od ukupnog broja zaposlenih. Najveći poslodavac u programu je sektor trgovine sa 20,5%, ispred javne administracije sa 12,5%. Žene čine 44,1% ukupnog broja zaposlenih.

Ukupna radna snaga u Albaniji broji 1.117.082 ljudi u decembru 2012. godine²⁰. Nije zabilježila značajnije promjene, uprkos činjenici da je ekonomija usporena tokom protekle 2-3 godine. Ukupna stopa nezaposlenosti²¹ stagnira na 13,9%, i ista je kao 2011. godine. Za razliku od Tropoja, nezaposlenost u regionima Skadra i Lješa odražava istu prosječnu stopu nezaposlenosti kao na nacionalnom nivou, dok sve tri oblasti imaju istu strukturu zaposlenosti. Krajem 2012. godine, broj nezaposlenih u Skadru iznosi 19.417 ljudi, odnosno 13,6% ukupno nezaposlenih, dok na Lješ sa 15.021 nezaposlenih otpada 10,6% ukupnog broja. Tropoja bilježi 2.368 nezaposlenih ili oko 36% ukupne radne snage starosne strukture od 15-64 godina starosti u oblasti Tropoja. Nezaposlenost je prisutnija u urbanim područjima, jer oni koji žive u ruralnim područjima sebe smatraju samozaposlenima.

Obrazovanje

U programskom području je prisutan nejednak nivo obrazovanja, dok nepismenost raste u udaljenim oblastima. Visokoobrazovani mladi ljudi imaju tendenciju da odlaze u regione koji im pružaju više mogućnosti ili u inostranstvo. Sistem srednjoškolskog obrazovanja je manje atraktivan i pristupačan, posebno za mlade u ruralnim oblastima programskog područja. Privatne škole i strukovno obrazovanje su prisutni ali nisu u mogućnosti da ispune zahtjeve tržišta rada za kvalifikovanim i vještim radnicima, što predstavlja prepreku ekonomskom razvoju u programskom području. Obrazovne odredbe na svim nivoima zahtjevaju poboljšanje kako bi se ispunile potrebe tržišta rada. Obrazovnom sistemu u programskom području u obje zemlje su potrebne reforme, posebno praktično iskustvo u učenju i veza sa centralnim i lokalnim nivoom. Poboljšanje obrazovnog sistema i školska infrastruktura predstavljaju osnovni prioritet za programsku oblast. Program prekogranične saradnje će imati ograničenu ulogu u rješavanju ovih pitanja ali može pružiti podršku razmjeni između škola i strukovnih centara za obuku u

¹⁸MONSTAT. Stanovi po dostupnosti instalacija, Izdanje br. 280

¹⁹MONSTAT, Popis 2011. godina

²⁰INSTAT, Kvartalni statistički bilten, Br. 2, 2013.godina

²¹Stopa nezaposlenosti predstavlja procenat nezaposlenih u ukupnoj aktivnoj populaciji

Albanija

Crna Gora

graničnim oblastima. Postojanje univerziteta i istraživačkih centara sa obje strane programskog područja predstavlja prednost za program prekogranične saradnje i mogućnost ne samo za dalje unapređenje akademske saradnje, već i za pokretanje istraživačkih programa u graničnoj oblasti i u nekoliko sektora kao što su poljoprivreda ili turizam.

Istraživanje i razvoj predstavljaju nerazvijenu oblast. Prisutan je nedostatak investicija, te aktivnosti podrške, na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou, aktivnostima u oblasti istraživanja i razvoja, uprkos činjenici da u programskom području postoji četiri univerziteta. Ne postoje konkretni podaci o istraživanju, razvoju i inovacijama, ali praktično nema saradnje između obrazovnih institucija u obje zemlje, a istraživanje, razvoj i inovacije su oblast koja nije istražena. Crna Gora troši oko 0,41% bruto domaćeg proizvoda na istraživanje i razvoj²², dok Albanija troši oko 0,02% svog bruto domaćeg proizvoda²³. Albanija i Crna Gora su potpisale sporazum koji se odnosi na mobilnost istraživača i tehničkih eksperata između partnerskih univerziteta; osnivanje zajedničkih istraživačkih centara za ispitivanje hidro resursa rijeke Bune i Skadarskog jezera; i zajedničkog centra za napredne studije o seizmološkom riziku na Zapadnom Balkanu.

Zdravstvo

Organizacije zdravstvenih sistema u Crnoj Gori i Albaniji su slične; oni su uglavnom državni sa skromnim (ali sve većim) prisustvom privatnih ustanova, a teritorija je uglavnom uredno obezbjeđena uslugama primarnog, sekundarnog i tercijarnog zdravstva. Sve u svemu, zdravstvene usluge u obje zemlje se popravljaju, ali je potrebno učiniti više kako bi se obezbjedio univerzalni pristup takvim uslugama za siromašna domaćinstva. Sljedeći ključni izazov koji bi garantovao da je svim građanima obezbjeđena adekvatna zdravstvena usluga jeste uklanjanje ekonomskih barijera za pristup kvalitetnim uslugama, što je pogoršano nedostatkom potpunog zdravstvenog osiguranja.

Kultura

Kulturu u programskom području, uopšteno, karakterišu elementi različitih pojedinačnih i zajedničkih tradicija. Turistički centri i veliki gradovi su bogati kulturnim nasljeđem koje obuhvata spomenike i vjerske objekte (crkve, manastire i džamije), stare gradove, arheološka nalazišta i različite muzeje. Programsko područje je takođe bogato raznolikom kulinarskom tradicijom i tradicijom izrade rukotvorina koja bi mogla igrati značajnu ulogu u daljoj promociji i razvoju turizma. Prekogranična saradnja bi mogla odigrati značajnu ulogu u zaštiti i promociji ovog nasljeđa i daljem jačanju veza regionalne saradnje između dvije zemlje. Ograničene državne investicije i subvencije su zadržale nizak nivo kulturnih aktivnosti u programskom području uprkos njenom bogatom naslijeđu. Kulturne aktivnosti i kontakti se međutim mogu intenzivirati, na taj način stvarajući osnovu za više aktivnosti u prekograničnoj saradnji. Ovo stvara povoljne uslove za dalji razvoj zajedničkih inicijativa koje za cilj imaju dodavanje vrijednosti zajedničkom naslijeđu objema stranama pogranične oblasti.

²²Istraživanje i razvoj u 2011. godini, Crnogorski statistički zavod, Izdanje br. 24

²³Albanija, Državni budžet, 2012. godine

Albanija

Crna Gora

Građansko društvo

Postoji 5.843²⁴ organizacija civilnog društva registrovanih u **Crnoj Gori**. Većina njih su građanska udruženja (5.665), i 175 fondacija. Najuticajnije i organizacije civilnog društva sa najviše iskustva smještene su u Podgorici, i aktivne su u različitim sektorima (ljudska prava, državna politika, zaštita životne sredine i ruralni razvoj, izgradnja kapaciteta, osobe sa invaliditetom, itd). Većina njih posjeduje iskustvo u definisanju projekata prekogranične saradnje. Ljudski kapaciteti i sredstva za finansiranje su uopšteno govoreći nedovoljni; partnerstvo sa lokalnom upravom kao i regionalno umrežavanje organizacija civilnog društva su još uvijek slabi. Međutim, lokalna mreža organizacija zajednice je raznolika i bogata. Neke od njih, kao što je asocijacija planinara, može imati značajnu ulogu u sprovođenju inicijativa prekogranične saradnje.

Sektor organizacija civilnog društva u **Albaniji** je mali i relativno nerazvijen. Zvanično ovdje postoji 2.231 registrovanih organizacija, 311 fondacija, i 552 centra²⁵. Većina organizacija civilnog društva je smještena u glavnom gradu Tirani, ili u regionalnim centrima (što uključuje Tiranu i veće gradove poput Skadra, Drača, Elbasana, Korce). Građansko društvo je slabo zastupljeno u svim ruralnim oblastima. Organizacije civilnog društva u Albaniji su kao cjelina slabo integrisane i predstavljene. Ne postoji širi forum sektora niti mreža koja je posvećena koordinaciji napora organizacija civilnog društva.

Životna sredina i priroda

Zaštita i očuvanje životne sredine su ključni za održivi razvoj u programskoj oblasti, koji je prilično bogat u prirodnim resursima i biodiverzitetu sa obje strane granice. Međutim postoji nekoliko faktora koji prijete prirodnim resursima u programskoj oblasti, kao što su: krčenje šuma uslijed nekontrolisane sječe stabala; loše upravljanje vodama i kanalizacijom; nekontrolisano odlaganje otpada; neregulisana urbanizacija; u nekim oblastima industrijsko zagađenje; rizik od zagađenja rijeka i jezera iz nelegalnih deponija; intenzivna upotreba pesticida koja oštećuje poljoprivredu; fauna u jezerima i rijekama ugrožena je zbog pretjeranog ribarenja i ilegalnog lova. Degradacija zemljišta prisutna je sa obje strane granice. Saradnja između dvije države u pogledu zaštite i rehabilitacije Skadarskog jezera povećana je u posljednjoj deceniji.

Crna Gora ima izražen biološki diverzitet uslijed svoje geološke istorije, klime i pozicije mora i planina koje su blizu. Crna Gora ima dvije lokacije koje predstavljaju svjetsko nasljeđe, jedan rezervat biosfere i pet nacionalnih parkova. Zaštita očuvanja životne sredine je stub svih razvojnih strategija zemlje. Mreža zaštićenih oblasti u Crnoj Gori pokriva površinu od 108.866 ha²⁶ ili 7,88% ukupne teritorije. Sastoji se od 5 nacionalnih parkova – Skadarsko jezero, Durmitor, Lovćen, Biogradska gora i Prokletije.

U **Albaniji**, programska oblast posjeduje bogat biodiverzitet i klimu jer obuhvata planine, brda, ravnice, jezera, rijeke i more. Posjeduje 8 nacionalnih parkova²⁷, upravljane prirodne rezervate i zaštićene pejzaže, koji pokrivaju preko 13% ukupne teritorije. Najznačajniji prirodni park u programskom području je Skadarsko jezero.

²⁴Crnogorski izvještaj o procjeni potreba TACSO. Nije poznato koliko njih je aktivno.

²⁵Nedavna procjena građanskog društva i intenzivna opažanja iz albanske kancelarije TACSO procjenjuju da ukupan broj aktivnih CSO ne prelazi 450

²⁶MONSTAT, Statistički godišnjak 2012. godine

²⁷Albanija, Ministarstvo zaštite životne sredine, Mreža zaštićenih oblasti u Albaniji septembar 2013. godine

Albanija

Crna Gora

Društvene i ekonomske promjene proteklih godina, demografske promjene i u Albaniji i u Crnoj Gori su stavile pritisak na zaštitu i očuvanje životne sredine i biodiverzitet u programskom području. Tokom protekle decenije oštećenja su evidentna u šumskim područjima uslijed intervencija lokalnog stanovništva. Većina oštećenja nastala je uslijed nasilne sječe stabala i prekomjerne ispaše. Zaštićeni prirodni resursi s naglaskom na šume, zaštićene zone i eksploataciju vodenih resursa predstavljaju ekonomsku i prirodnu vrijednost ovog područja. Iako je svijest o zaštiti životne sredine povećana, viši stepen sprovođenja standarda za zaštitu životne sredine je neophodan kako bi se obezbjedio valjan urbani razvoj i ekspanzija turizma. Smanjenje postojećeg zagađenja, urpavljanje urbanim otpadom i obezbjeđivanje kvaliteta vode za piće u svrhu zaštite javnog zdravlja i garantovanja čiste životne sredine, povezani sa mjerama zaštite zemljišta od prirodnih i ljudskih uništenja i sprovođenje procesa strateškog urbanog planiranja su osnovni izazovi koje je potrebno savladati u programskom području.

2.2 Osnovni nalazi

Programsko područje je raznoliko, ali ipak nekoliko zajedničkih karakteristika koje su u vezi sa prirodom, geografskim položajem, demografskim trendovima, ekonomijom, ljudskim resursima, itd, mogu generisati zajedničko djelovanje i biti dobra mogućnost za razvoj i sprovođenje inicijativa prekogranične saradnje.

- ✚ **Ekonomske karakteristike** obje zemlje ukazuju na slične trendove. Svjetska banka je obje zemlje klasifikovala kao ekonomije viših srednjih prihoda. Struktura ekonomije je drugačija sa obje strane granice. Dok se regioni u Albaniji oslanjaju na poljoprivredu, usluge, veleprodaju i maloprodajno tržište, crnogorske regione karakteriše razvijenija industrija, a i nivo turizma je mnogo razvijeniji. Poljoprivreda je jednako značajna za obje strane. Ključni izazovi obuhvataju: rješavanje pitanja regionalne ekonomske nejednakosti; nizak nivo proizvodnje kao rezultat nedostatka tehnoloških znanja i radnih vještina i nepodudaranje zahtjeva tržišta za visokokvalitetnim uslugama i proizvodima i neadekvatne radne vještine.
- ✚ **Konkurentnost je niska sa obje strane granice**, visoka produktivnost i dalje investiranje u znanja i korištenje inovativnih tehnologija predstavljaju preduslov za konkurentnost kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou. U graničnim oblastima preduzeća obično koriste prekogranične i mogućnosti međunarodne trgovine ali trgovina između obje zemlje i trećih strana je i dalje ograničena snažnim administrativnim barijerama.
- ✚ **Jačanje mreže malih i srednjih preduzeća i povezivanje usluga koje postoje u graničnim oblastima nije dovoljno iskorišćen potencijal.** Preko 97% registrovanih malih i srednjih preduzeća zapošljava manje od četvoro ljudi. Nivo saradnje preko granice je minimalan. Ključni izazov je slab pristup finansiranju malih i srednjih preduzeća. Izuzetno štedljive politike kreditiranja koje su usvojile finansijske institucije u obje zemlje su ozbiljna zapreka rastu preduzeća u programskom području. Promocija elektronskog poslovanja predstavlja izazov. U globalu, u smislu razvoja privatnog sektora postoji jasna sinergija za razvijanje unutar programskog područja i za podršku programa prekogranične saradnje.

Albanija

Crna Gora

- ✚ **Obje strane programskog područja postaju sve atraktivnije stranim investitorima**, ali postoji potreba na obje strane za poboljšanjem uslova i posebno infrastrukture za poslovanje. Investiranje u turizam, obnovljive izvore energije i poljoprivredu bi mogli biti potencijalni sektori za privlačenje više direktnih stranih ulaganja. Osvjetljavanje i industrije koje se odnose na preradu hrane se takođe smatraju potencijalom za ubrzavanje ekonomskog rasta u programskom području.
- ✚ **Poljoprivreda je veliki ekonomski potencijal u programskom području, ali nedovoljno iskorišćen.** Uopšteno govoreći, ruralna ekonomija je fragmentisana, na mnogo višem nivou u albanskom dijelu programskog područja, a mala poljoprivredna gazdinstva imaju poteškoće u pristupanju tržištu. Proizvodnja je umjereno raznolika a opseg osnovnih poljoprivrednih proizvoda sa obje strane granice je više komplementaran nego što je takmičarski. Ključni izazovi obuhvataju: poboljšanje pristupa tržištu; jačanje sistema bezbjednosti hrane i inspeksijskih tijela; i uopšteno poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora. Dalje intervencije bi trebale za cilj imati poboljšanje efikasnosti u poljoprivredi i šumarstvu i razvoj dodatnih izvora prihoda radi očuvanja prirodnih dobara i turizma.
- ✚ **Nezaposlenost ostaje veliki problem** za stanovništvo koje naseljava programsko područje, posebno za društveno osjetljive grupe kao što su mladi i ruralno stanovništvo, te žene. Nesigurnost kada je u pitanju zapošljavanje smatra se osnovnim razlogom visoke stope migracije, posebno u ruralnim i manje razvijenim područjima gdje je stopa nezaposlenosti visoka kao rezultat male prirodne poljoprivredne proizvodnje koja pruža neki vid socijalne sigurnosti za većinu ruralnog stanovništva i djeluje kao ublaživač visoke stope registrovane nezaposlenosti.
- ✚ **Zaštita životne sredine se mora ozbiljnije razmotriti u budućim planovima za razvoj programskog područja.** Sa cjelokupnim razvojem programskog područja koji se snažno oslanja na prirodne resurse, zaštita i očuvanje životne sredine ovih resursa su ključni za održivi razvoj ovog područja. Izazovi obuhvataju: potrebu za poboljšanjem sprovođenja regulativa i standarda zaštite životne sredine kako bi se obezbjedilo bolje upravljanje šumarstvom i zaštićenim oblastima radi sprječavanja degradacije životne sredine; sprečavanje nekontrolisane eksploatacije prirodnih resursa u programskoj oblasti; niska svijest lokalnih zainteresovanih strana za bolje korišćenje prirodnih resursa. Poboljšano upravljanje otpadom, kontrolisanje zagađenja, i poboljšanje upravljanja zemljištem su među ključnim prioritetima na koje treba obratiti pažnju u državnim i lokalnim planovima za razvoj. Dalja valorizacija prirodnih resursa u smislu ekonomskog razvoja je ključno pitanje za razvoj ovog područja, posebno sa albanske strane granice.
- ✚ **Slaba infrastruktura je osnovni izazov za ekonomski i društveni razvoj** programskog područja. Održivi razvoj i poboljšanje transportne i javne infrastrukture bi mogli doprinijeti održivom ekonomskom rastu i opštem poboljšanju blagostanja u programskom području. Razvoj infrastrukture koja pomaže biznis i rasprostranjenost mreža i usluga za podršku razvoja biznisa i inovacija, mogu doprinijeti opštem poboljšanju blagostanja i ekonomije u ovom području.

Albanija

Crna Gora

- ✚ **Programsko područje posjeduje visok turistički potencijal ali ove mogućnosti se koriste uglavnom sa crnogorske strane,** dok je turizam sa albanske strane slabije razvijen uprkos njegovom ogromnom potencijalu. Potrebno je razmotriti inicijativu prekogranične saradnje koja za cilj ima stvaranje zajedničke turističke ponude. Ključni izazovi ostaju sljedeći: neuravnotežen turistički razvoj uz prevagu primorskog turizma i potrebom za razvijanjem različitih vrsta turizma (planinsko kulinarstvo i agro-turizam) širom programskog područja; slaba turistička infrastruktura (posebno sa albanske strane); slaba vidljivost bogatog historijskog i kulturnog nasljeđa i tradicionalnih posebnosti; potreba za povećanjem prihoda u programskom području promovisanjem aktivnosti na očuvanju tradicije, kulturnog i prirodnog nasljeđa. Očigledno sadejstvo, koje bi potencijalno moglo imati podršku programa prekogranične saradnje, može se izgraditi između regiona u Albaniji i primorskog dijela Crne Gore, ali i sa „oblastima koje su manje turističke“ na sjevero-istoku Crne Gore koje imaju slične karakteristike u smislu ambijenta, divlje prirode i planina kao sjeverni dio Albanije.
- ✚ **Postoji bogato historijsko, kulturno i umjetničko nasljeđe u pograničnoj oblasti koje je potrebno očuvati.** Dalja valorizacija historijskog i kulturnog nasljeđa mogla bi doprinijeti jačanju identiteta oblasti. Kulturno nasljeđe je resurs za ekonomski razvoj programskog područja. Saradnja između institucija kulture je prisutna, ali bi mogla biti dalje intenzivirana.
- ✚ **Poboljšanje kvaliteta obrazovnog sistema i školska infrastruktura je izazov i prioritet** za programsko područje, posebno u ruralnim oblastima. Prisustvo značajnih privatnih i državnih univerziteta i biznis istraživačkih centara u programskom području predstavlja resurs programa prekogranične saradnje. Dalje zajedničke akcije bi se mogle poduzete radi osnivanja mreže centara za stručnu obuku kao i institucija visokog obrazovanja i istraživačkih agencija i organizacija.
- ✚ Uopšte, **sektor zdravstva je slab i nejednako razvijen** a nedostatak valjanog pravnog okvira za zdravstveno osiguranje u ruralnim oblastima (sa albanske strane granice) i dalje sputava njegov razvoj. Budući da je sektor zdravstva centralizovan, možda se ne može mnogo učiniti programima prekogranične saradnje, ali svakako postoji prostor za potencijalne zajedničke aktivnosti koje se odnose na kampanje zdravstvene zaštite i zdravstveno obrazovanje.
- ✚ **Podsticanje regionalnih organizacija civilnog društva mreža** (uključujući sportske, omladinske i kulturne organizacije) može doprinijeti održavanju i jačanju veza između zajednica sa obje strane granice u ovom multietničkom programskom području.
- ✚ **Istraživanje i razvoj i proboj ICT je značajno disproportionalan između zemalja i na niskom je nivou.** Prisutan je nedostatak investicija, aktivnosti državne, regionalne ili lokalne podrške za aktivnosti istraživanja i razvoja, uprkos činjenici da su prisutna četiri univerziteta u programskoj oblasti. Ne postoje konkretni podaci o istraživanju, razvoju i inovacijama ali praktično ne postoji saradnja između obrazovnih institucija u obje zemlje, a područje istraživanja, razvoja i informacija nije istraženo.

Albanija

Crna Gora

Lokalna i regionalna uprava su, uopšteno, finansijski slabe i ne mogu podržati lokalni razvoj. Za razliku od Albanije, Crna Gora nema regionalne Uprave. Izazovi obuhvataju: nedostatak upravljačkih vještina, finansijsku kontrolu i proračun, demokratske pristupe u procesima donošenja odluka. Unos sredstava EU je nizak. Saradnja između lokalne uprave između dvije zemlje bi se mogla poboljšati. Proces decentralizacije u objema zemljama je u toku.

Na osnovu situacione analize i PESTLE i SWOT analize sljedeće potencijalne intervencije smatraju se presudnim za razvoj graničnog regiona:

- 1) Turizam i kulturno nasljeđe;
- 2) Zaštita životne sredine, klimatske promjene i prevencija rizika;
- 3) Zapošljavanje, mobilnost radnika i socijalna inkluzija;
- 4) Tehnička podrška.

Dio 3: Programska strategija

3.1 Obrazloženje – Opravdanje za odabrane strategije intervencije

Program prekogranične saradnje će za cilj imati promovisanje zajedničkih prekograničnih inicijativa i djelatnosti koje teže poboljšanju ekonomije pograničnih područja na društveno i ekološki održiv način. Tri tematska prioriteta odabrana su shodno ovom programu, i oni obuhvataju:

TEMATSKI PRIORITET 1: Podsticanje turizma i kulturno i prirodno nasljeđe;

Prvi prioritet će promovisati zajedničke prekogranične inicijative i djelatnosti koje za cilj imaju podršku ekonomskom razvoju sa naglaskom na turizam (ali ne isključivo), jer se smatra da on ima veliki potencijal za programsku oblast kao cjelinu. Osim toga, podrška će biti pružena kulturnim i drugim socijalnim promjenama. Ovaj prioritet programa će doprinijeti poboljšanju rasta i životnih standarda pružajući mogućnosti za šire partnerstvo i razmjenu zajedničkog interesa preko granice za razvoj turizma i valorizaciju kulturnog nasljeđa u oblasti. Očekuje se da će djelatnosti koje će biti sprovedene uticati na poboljšanje kvaliteta usluga, osnivanje mreža i partnerstava između lokalne uprave i lokalnih zainteresovanih strana na promociji zajedničkih turističkih lokacija, očuvanju kulturnog nasljeđa, podsticanju preduzetništva i konkurencije u sektoru turizma, promovisanje zajedničke turističke ponude, razvoj i promovisanje novih brendova lokalnih proizvoda, promovisanje slike o ovom području potencijalnim investitorima i posjetiocima, itd. Očekivani rezultati će imati uticaja na promovisanje turističkih preduzetničkih aktivnosti preko granice i podsticanje razmjene kulturnih, istorijskih vrijednosti, i kulturne raznolikosti kao jedinstvene zajedničke karakteristike ovog područja sa obje strane granice.

Albanija

Crna Gora

TEMATSKI PRIORITET 2: Zaštita životne sredine, promovisanje prilagođavanja na klimatske promjene i njihovo smanjenje, prevencija i upravljanje rizikom

Sa cjelokupnim razvojem programskog područja koji se u mnogome oslanja na prirodne resurse, zaštita i očuvanje životne sredine prirodnih resursa od presudnog su značaja za održivi razvoj. Djelatnosti shodno ovom prioritetu će podržati saradnju na zaštiti životne sredine kao što su Skadarsko jezero i njegova okolina, uspostavljanje prekogranične saradnje za upravljanje zaštićenim zonama koje su smještene u pograničnoj oblasti, podršku smanjenju zagađenja i integrisanoj zaštiti, i upravljanje osjetljivim ekosistemima, i dobro korišćenje površinskih voda, ekološki prihvatljive ekonomske aktivnosti, itd., sa ciljem dalje valorizacije prirodnih resursa u pogledu ekonomskog razvoja.

TEMATSKI PRIORITETI 3: Promovisanje zapošljavanja, mobilnost radnika i socijalna i kulturna inkluzija s obje strane granice

Ovaj prioritet će za cilj imati rješavanje pitanja koja se odnose na visoku stopu nezaposlenosti posebno među mlađom populacijom i žena, nisku integraciju prekograničnih tržišta rada, i mobilnost radnika. Djelatnosti shodno ovom prioritetu će za cilj imati promovisanje bolje povezanosti strukovnih obuka sa zahtjevima tržišta rada kako bi se na taj način povećale vještine radne snage i poboljšale mogućnosti za zaposlenje, intenzivne radne ekonomske inicijative sa prekograničnim dometom, saradnja između obrazovnih institucija i privatnog sektora na poboljšanju poklapanja programa obuke sa zahtjevima tržišta rada, razvoj kontinuiranog elektronskog učenja kako bi se poboljšale vještine zaposlenih i nezaposlenih ljudi da bi se uvećale njihove šanse na tržištu rada, podrška korišćenju ICT tehnologija za povezivanje i prekograničnu mobilnost radne snage.

Sljedeća tabela daje prikaz pozadine i opravdanosti koji su doveli do odabira ovih prioriteta.

Tabela 1: Sintetički prikaz opravdanosti za odabir tematskih prioriteta

Odabrani tematski prioriteti	Opravdanost odabira
	▪ Turizam je sektor koji najviše obećava u Crnoj Gori, a takođe posjeduje i visok potencijal za razvoj u albanskom dijelu programskog područja. ▪ Potreba za promovisanjem razvoja različitih vrsta turizma (planinsko kulinarstvo i agro-turizam) širom programskeog područja jer postoji neuravnotežen razvoj turizma sa nadmoći primorskog turizma;

Albanija

Crna Gora

Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa.

- Potreba za podsticanjem vidljivosti bogatog istorijskog i kulturnog nasljeđa i tradicionalnih posebnosti, sa ciljem povećanja prihoda u programskom području promovisanjem aktivnosti na očuvanju tradicije, kulturnog i prirodnog nasljeđa
- Potreba za povećanjem nivoa saradnje između zainteresovanih strana u oblasti razvoja turizma i očuvanja kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Zaštita životne sredine, promovisanje prilagođavanja na klimatske promjene i njihovo ublažavanje, prevencija i upravljanje rizikom.

- Bogat biodiverzitet i prisustvo nekoliko zaštićenih područja i nacionalnih parkova u programskom području i izuzetna osjetljivost regiona na poplave.
- Potreba za promovisanjem i poboljšanjem sprovođenja propisa koji se odnose na zaštitu životne sredine i standarde kako bi se obezbjedilo bolje upravljanje šumarstvom i zaštićenim oblastima da bi se spriječila degradacija životne sredine;
- Potreba za promovisanjem zajedničkih napora u upravljanju i kontroli radi zaštite prirodnih resursa i sprječavanja nekontrolisane eksploatacije prirodnih resursa u programskom području;
- Potreba za promovisanjem podizanja svijesti lokalnih zainteresovanih strana radi boljeg korišćenja prirodnih resursa, i postojećeg velikog potencijala u šumarstvu a i promovisanja eko-turizma.

Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radnika i socijalna inkluzija

- Visoka stopa nezaposlenosti posebno mlađeg stanovništva i žena, depopulacija i odlazak kvalifikovanih i obrazovanih ljudi iz ruralnih oblasti programskog područja te veoma slaba integracija prekograničnih tržišta rada, i slaba prekogranična mobilnost;
- Potreba za povećanjem pristupa tržištu rada, posebno ruralne populacije promovisanjem razvoja programa za zapošljavanje za socijalnu integraciju marginalizovanih grupa kako bi se ublažio rizik od visoke stope migracije;
- Potreba za promovisanjem bolje povezanosti stručne obuke sa zahtjevima tržišta rada i poboljšanje mogućnosti za zapošljavanje;
- Potreba za promovisanjem korišćenja multietničnosti u programskom području kao prednosti za ekonomsku, socijalnu i kulturnu inkluziju što povećava nivo integracije prekograničnih tržišta rada a i mobilnosti radnika;

Albanija

Crna Gora

- Potreba za promovisanjem aktivnosti istraživanja i razvoja korišćenjem postojećih istraživačkih i visokoškolskih institucija u oblastima od zajedničkog interesa koje povećavaju koristi koje se dobijaju od takve prekogranične saradnje.

3.2 Opis prioriteta programa

Sljedeća tabela daje opis svakog prioriteta uz posebne ciljeve, rezultate, aktivnosti i indikatore:

PRIORITET 1 – PODSTICANJE TURIZMA, KULTURNOG I PRIRODNOG NASLJEĐA				
Posebni cilj (ciljevi)	Rezultati	Indikatori*	Izvori verifikacije	Vrste aktivnosti
Posebni cilj1 Konkurentnost sektora turizma je poboljšana ekonomskom valorizacijom kulturnog i prirodnog naslijeđa	Rezultat 1.1 Kvalitet turističke usluge i proizvoda je unapređen	- 1.1.1 Doprinos turizma regionalnom BDP-u za obje strane programa povećan za 20% (polazna tačka 2013, Crna Gora 9.9% BDP, Albanija 6.4% BDP) - 1.1.2 Najmanje 5 novih zajedničkih turističkih ponuda razvijenih u programskoj oblasti (polazna tačka 2013 =2) - 1.1.3 Turistička ponuda generisana inicijativama	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih državnih organa/ministarstava Izveštaji nacionalnih i lokalnih turističkih organizacija Praćenje/ izveštaji o projektima	▪ Podsticanje preduzetništva i konkurentnosti u sektoru turizma ▪ Diversifikacija turističke ponude, unapređenje i promovisanje manje poznatih turističkih atrakcija u programskom području ▪ Povećanje kapaciteta i uvođenje novih promotivnih tehnika i pristupa, uključujući mapiranje, korišćenje ICT, multimedija, istraživanja, itd. ▪ Zajednička stručna obuka povezana sa inicijativama usmjerenim na vještine vezane za konkurentnu turističku ponudu i zahtjeve tržišta

* Zasnovano na akcijama podrške programu do 2022. godine

Albanija

Crna Gora

		prekogranične saradnje koje je usvojilo najmanje 40% turističkih operatora aktivnih u tom području - 1.1.4 Dvije turističke mape i integrisana turistička ponuda uvedene za planinsku oblast (manje povoljnu) s obje strane granice		▪ Infrastrukturni radovi manjeg obima i obezbjeđivanje opreme za poboljšanje standarda turističke ponude i obnova ili očuvanje istorijskog nasljeđa
	<u>Rezultat 1.2</u> Saradnja u oblasti očuvanja kulturnog i prirodnog nasljeđa je povećana (npr. u oblasti oko Skadarskog jezera)	-1.2.1 Broj turista (razvrstanih po polu i starosti) koji posjećuju područja kakvo je Skadarsko jezero povećan za 30% -1.2.2 Na 2.000 učesnika (razvrstanih po polu i starosti) novih kulturnih događaja -1.2.3 Broj posjetilaca (razvrstanih po polu i starosti) u kulturnim i prirodnim lokacijama gdje su sprovedene manje intervencije	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih državnih organa/ministarstava Izveštaji nacionalnih i lokalnih turističkih organizacija Praćenje/ izveštaji o projektima	▪ Kampanje za podizanje svijesti i obrazovni programi i programi usmjereni na turizam i najbolje korišćenje svojih potencijala u području ▪ Aktivnosti na promovisanju kulturnog i prirodnog turističkog potencijala programskog područja ▪ Zajedničke aktivnosti na promovisanju, ali i inoviranju kulturnih vrijednosti i prirodnog nasljeđa kroz festivale, sajmove, takmičenja ▪ Ciljane obuke na povećanju kvaliteta usluga na kulturnim i prirodnim lokacijama

Albanija

Crna Gora

		se povećao za 20%		Akcije na podizanju svijesti ljudi o značaju kulturnog i prirodnog nasljeđa, posebno u školama
--	--	-------------------	--	--

*Većina indikatora kao polaznu tačku ima „0“. Naime, ograničena dostupnost statističkih informacija i resursa ne dozvoljava definisanje indikatora precizno na polaznom nivou. Isti pristup se primjenjuje na sva tri tematska prioriteta. Napominjemo da gdje god su postavljeni ciljevi oni su samo uslovni jer je iznos sredstava opredijeljenih za program i dalje nepoznat.

PRIORITET 2 – ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE, PROMOVISANJE PRILAGOĐAVANJA NA KLIMATSKE PROMJENE I NJHOVOG SMANJIVANJA, PREVENCIJA I UPRAVLJANJE RIZIKOM				
Posebni ciljevi	Rezultati	Indikatori	Izvori verifikacije	Vrste aktivnosti
Posebni cilj 2 Zaštita resursa životne sredine u jezerskim i planinskim oblastima se nastavlja	Rezultat 2.1 Svijest o održivom korišćenju resursa životne sredine u jezerskim i planinskim oblastima je unaprijeđena	-2.1.1 Najmanje 40% populacije (razvrstanih po polu i starosti) programskog područja je cilj aktivnosti za podizanje svijesti o životnoj sredini -2.1.2 Kontrola na nivoima zagađenja oblasti poput Skadarskog jezera je postala tehnički preciznija i redovnija -2.1.3 Basen Skadarskog jezera ispunjava uslove da postane dio Uneskov (UNESCO) Liste rezervata biosfere	Zvanična statistika Izvještaji relevantnih nacionalnih organa/ministarstava Izvještaji opštinskih organa/institucija Praćenje/ izvještaji o projektima	- Aktivnosti osmišljene za zajedničko bavljenje zaštitom i promovisanjem životne sredine u programskom području, - Podrška integrisanoj zaštiti i upravljanju osjetljivim ekosistemima davanjem prioriteta zaštićenim oblastima programskog područja - Aktivnosti osmišljene za podsticanje ekoloških ekonomskih aktivnosti u programskom području - Aktivnosti osmišljene radi prevencije i upravljanja prirodnim nepogodama i opasnostima koje je izazvao čovjek a koje utiču na životnu sredinu u programskom području

Albanija

Crna Gora

		-2.1.4 Najmanje jedan usklađeni nastavni program o zaštiti životne sredine i/ili vannastavni program uključen u srednjoškolsko obrazovanje sa obje strane granice		Podrška podizanju svijesti populacije o značaju zaštite i promovisanja resursa životne sredine u programskom području
--	--	---	--	---

PRIORITET 3 – PROMOVISANJE ZAPOSŁJAVANJA, MOBILNOST RADNIKA I SOCIJALNA INKLUZIJA

Posebni ciljevi	Rezultati	Indikatori	Izvori verifikacije	Vrste aktivnosti
Posebni cilj 3 Podstiču se zapošljavanje i socijalna inkluzija	Rezultat 3.1 Poboljšan pristup tržištu rada, posebno za osjetljive grupe	- 3.1.1. Najmanje 5 novih biznis inicijativa koje promoviraju mobilnost radnika preko granice - 3.1.2. Najmanje 20% nezaposlenih ljudi (razvrstanih po polu i starosti) koji prolaze kroz inicijative prekogranične saradnje uspjeva da nađe posao - 3.1.3. Najmanje 300 mladih ljudi (razvrstanih po polu) obučeno kroz nove usluge cjeloživotnog učenja	Zvanična statistika Izveštaji relevantnih nacionalnih organa/ministarstava Evidencije agencija za zapošljavanje Evidencije Privrednih komora	- Podrška saradnji između (stručnih) obrazovnih institucija i privatnog sektora na poboljšanju usklađivanja programa obuke za osjetljive grupe sa zahtjevima tržišta rada, uključujući programe elektronskog učenja i korišćenja ICT - Podrška inicijativama i kampanjama za samozapošljavanje, posebno u ruralnim područjima, uključujući podršku započinjanju biznisa za osjetljive grupe - Podrška jačanju kapaciteta institucija

Albanija

Crna Gora

		- 3.1.4. Najmanje 10% novih malih i srednjih preduzeća u prekograničnoj oblasti u vlasništvu mladih ljudi i marginalizovanih grupa (razvrstanih po polu i osjetljivoj grupi)	Praćenje/ izvještaji o projektima	za promovisanje zapošljavanja, razmjena iskustava i najboljih modela za povećanje zapošljivosti (posebno osjetljivih grupa) unutar i preko granica ▪ Akcije koje za cilj imaju stvaranje mogućnosti za pronalaženje posla i vještina za ugrožene grupe društva ▪ Istraživački rad radi promovisanja zapošljavanja, mobilnosti radnika i socijalne inkluzije ▪ Podsticanje partnerstva između lokalne uprave i organizacija civilnog društva vezano za socijalnu inkluziju (lokalni akcioni planovi za ugrožene grupe, povećanje kapaciteta lokalne uprave za upravljanje socijalnim programima i obezbjeđivanje održivosti akcija) ▪ Organizovanje programa za razmjenu mladih, na primjer kroz školske programe razmjene ili druge inicijative NVO
--	--	--	-----------------------------------	---

Sprovođenje tematskih prioriteta i posebnih ciljeva programa će, gdje je to moguće, biti u saglasnosti sa ciljevima postavljenim u Strategiji EU za jadransko-jonski region (COM(2014) 357)",

PRIORITET 4 – TEHNIČKA PODRŠKA

Posebni cilj:

Albanija

Crna Gora

Posebni cilj tehničke podrške jeste obezbjeđivanje efikasnog, djelotvornog, transparentnog i blagovremenog sprovođenja programa prekogranične saradnje kao i podizanje svijesti o programu u zajednicama na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou i, uopšteno, kod populacije u prikladnom programskom području. Ona takođe pruža podršku aktivnostima podizanja svijesti na nivou zemlje kako bi se informisali građani u obje države korisnice Ipe II. Uz to, kako je iskustvo pokazalo u ciklusu programa za period 2007-2013. godine, ovaj prioritet će takođe ojačati administrativne kapacitete organa i država korisnica koje sprovedu program u cilju poboljšanja vlasništva i pogodnosti programa i projektnih rezultata.

Sredstva opredijeljena za tehničku podršku će se koristiti kao podrška radu nacionalnih Operativnih struktura (OS) i Zajedničkog odbora za praćenje (ZOP) u obezbjeđivanju efikasnog uspostavljanja, sprovođenja, praćenja i evaluacije programa kao i optimalno korišćenje resursa. Ovo će se ostvariti kroz utvrđivanje i rad Zajedničkog tehničkog sekretarijata (ZTS) koji će se nalaziti na teritoriji Crne Gore i Antene/Info kancelarije u Albaniji. ZTS će biti zadužen za svakodnevno upravljanje programom i podnosiće izvještaje Operativnim strukturama i Zajedničkom odboru za praćenje.

Predviđeni rezultati:

1. Administrativna podrška Operativnim strukturama (OS) i Zajedničkom odboru za praćenje (ZOP) programa je povećana

Ovaj prioritet će obezbjediti nesmetano sprovođenje programa tokom svih faza. On obuhvata dostupnost finansijskih sredstava i dostupnost kvalifikovanog osoblja zaduženog za podršku Operativnim strukturama i Zajedničkom odboru za praćenje, kao i utvrđivanje i sprovođenje upravljanja, praćenja i mehanizme i procedure kontrole. Ukoliko je neophodno, takođe će doprinijeti pripremi narednog finansijskog ciklusa (2021 – 2027).

Indikatori rezultata:

<i>Indikator</i>	<i>Jedinica</i>	<i>Polazna tačka</i>	<i>Cilj 2022.</i>
Prosječan udio korisnika zadovoljnih podrškom sprovođenju programa ^{28**}	Procenat	Nema podataka	80%

2. Tehnički i administrativni kapaciteti za upravljanje programom i njegovo sprovođenje se povećavaju

²⁸ Zahtijeva redovnu i jednostavnu anketu korišćenjem standardnih upitnika sa zatvorenom vrstom pitanja.

Albanija

Crna Gora

Ovaj prioritet će takođe obezbijediti mogućnosti za poboljšanje sposobnosti i vještina upravljačkih struktura programa, kao i potencijalnih podnosilaca prijedloga i korisnika bespovratnih sredstava. Posebne aktivnosti izgradnje kapaciteta će biti planirane i izvršene na osnovu potreba utvrđenih tokom sprovođenja programa. Kao dio naučenih lekcija iz programskog ciklusa za period 2007-2013. godine, (i) očekuje se veće učešće članova Zajedničkog odbora za praćenje u zadacima predviđenim pravnim okvirom Ipe II; (ii) poboljšaće se kapaciteti potencijalnih podnosilaca prijedloga za razvoj održivog prekograničnog partnerstva; i (iii) biće ojačan kapacitet korisnika bespovratnih sredstava da na zadovoljavajući način ispunjavaju obaveze iz svojih ugovora.

Rezultat indiktor:

Indikator	Jedinica	Polazna tačka	Cilj 2022.
Prosječno povećanje u broju primljenih prijedloga sa svakim uzastopnim pozivom*	Procenat	Nema podataka	Nema podataka*
Prosječno povećanje u broju sažetaka projekata koji bi se kvalifikovale za dalju procjenu	Procenat	0	10%

[*]Napominjemo da su u budžetskom periodu 2014-2020. godine predviđeni mogući prilagođeni/strateški pozivi za dostavljanje prijedloga s jasnim fokusom i/ili određenim zahtjevima koji se odnose na potencijalne korisnike. Takođe, pozivi za dostavljanje prijedloga može koristiti rotirajući princip za odabir tematskih prioriteta (TP) i njihovim posebnim ciljevima i u tom smislu broj prijedloga se ne mora obavezno povećati. Iz tih razloga, potencijalno očekivano povećanje u broju primljenih prijedloga mogalo bi se proračunati za svaki uzastopni poziv pojedinačno i na njega će uticati faktor koji bi se mogao obračunati na osnovu: 1) ukupnih dostupnih finansijskih sredstava, 2) tematskih prioriteta, posebnih ciljeva i rezultata obuhvaćenih u pozivu za dostavljanje prijedloga, 3) dozvoljenih minimalnih i maksimalnih iznosa bespovratnih sredstava, 4) broja prijedloga i bespovratnih sredstava odobrenih po podnosiocu/su-podnosiocu/povezanom tijelu i 5) svim drugim posebnim odredbama koje utiču na različite kriterijume koji važe za posebne pozive za dostavljanje prijedloga.

4.1.3. Vidljivost programa i njegovi ishodi su garantovani.

Programi prekogranične saradnje su veoma popularni u prihvatljivim područjima zahvaljujući, između ostalog, akcijama vidljivosti koje su preduzete tokom programskog ciklusa u periodu 2007-2013. godine. Posmatrajući broj podnosilaca prijedloga u narednim pozivima, uočeno je da postoji povećana zainteresovanost za inicijative saradnje. Ova ostvarenja treba održati i čak i popraviti tokom sprovođenja finansijske perspektive za period 2014-2020. godine. Potrebno je razviti niz komunikacionih kanala i javnih alata kako bi se obezbijedila redovna razmjena informacije između zainteresovanih strana u okviru programa i šire javnosti, uključujući učestvovanje u događajima povezanim sa Strategijom EU za jadransko-jonski region.

Indikatori rezultata:

Albanija

Crna Gora

Indikator	Jedinica	Polazna tačka	Cilj 2022.
Povećanje broja ljudi koji učestvuju u promotivnim događajima	Procenat	1.682	20%
Posjete internet stranicama programa	Broj	3.244	50.000

Vrsta aktivnosti:

Lista potencijalnih aktivnosti obuhvaćenih sredstvima opredijeljenim za tehničku podršku koja nije iscrpna obuhvatala bi:

- Osnivanje i funkcionisanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata i njegove Antene/Info tačke.
- Organizovanje događaja, sastanaka, obuka, studijskih putovanja ili posjeta u cilju razmjene iskustava kako bi se učilo iz najbolje prakse drugih teritorijalnih razvojnih inicijativa
- Učešće zaposlenih u upravljačkim strukturama foruma Zapadnog Balkana ili EU
- Priprema internih i/ili eksternih priručnika/uputstava
- Pomoć potencijalnim podnosiocima prijedloga u partnerstvu i izradi projekata (forumi za nalaženje partnera, itd)
- Savjetovanje za korisnike bespovratnih sredstava u pitanjima sprovođenja projekta
- Praćenje sprovođenja projekata i programa, uključujući uspostavljanje sistema praćenja i povezano podnošenje izvještaja
- Organizacija evaluacionih aktivnosti, analiza, anketa i/ili studija postojećeg stanja
- Informacije i publicitet, uključujući pripremu, usvajanje i redovne preglede plana vidljivosti i komunikacionog plana, distribucija podataka (info-dani, naučene lekcije, studije najboljeg slučaja, novinski članci i izdanja), promotivni događaji i štampani materijal, razvoj komunikacionih alata, održavanje, ažuriranje i unapređenje internet stranica programa, itd.
- Podrška radu Zajedničke radne grupe zadužene za pripremu programskog ciklusa za period 2021-2026. godine
- Učešće u godišnjim forumima i drugim događajima vezanim za Strategiju EU za jadransko-jonski region

1.

Ciljne grupe i krajnji korisnici (lista nije iscrpna):

- Strukture za upravljanje programom, uključujući ugovorna tijela
- Potencijalni podnosioci prijedloga
- Korisnici bespovratnih sredstava
- Krajnji korisnici projekta
- Opšta javnost

Albanija

Crna Gora

3.3 Horizontalna i zajednička pitanja

Zajednička pitanja utvrđena su nizom međunarodnih konvencija, deklaracija i ugovora o razvoju koji su obavezujući za države članice EU i većinu država korisnica. Ta pitanja se moraju uzeti u obzir u svim fazama ciklusa finansiranja.

Prema tome, u skladu s ciljevima i politikama EU, program će obuhvatiti horizontalne principe prekograničnog partnerstva, lokalnog vlasništva i jednakih mogućnosti, i obezbjediti da se zajednička pitanja, kao što su nediskriminacija manjina i osjetljivih grupa, učešće organizacija civilnog društva, zaštita životne sredine, prava polova, i dobro upravljanje poštuju i podstču pri osmišljavanju i sprovođenju projekata. Kroz 3 prioriteta istaknuta programom ciljana su sva gorenavedena pitanja.

Tekući okvir Kohezione politike EU čini životnu sredinu i održivi razvoj jednom od horizontalnih tema koje treba unijeti u sve prioritete, mjere i projekte. Program je direktno usmjeren na zaštitu životne sredine jer je to jedno od osnovnih pitanja kojima se bave ciljana prekogranična područja kroz prioritet 2: Zaštita životne sredine, promovisanje klimatskih promjena, prilagođavanje i smanjenje, prevencija i upravljanje rizicima. Projekte koji se javljaju unutar ovog prioriteta treba osmisliti tako da se obezbijedi da se životna sredina ne povrijedi već da se pretvori u mogućnost za regionalni razvoj.

EU je u više navrata prepoznala rodnu ravnopravnost kao ključni element za ostvarenje razvojnih ciljeva. Uz to, rodna ravnopravnost je prioritet za EU. Program je usmjeren direktno na promovisanje zapošljavanja i mogućnosti u okviru rodne perspektive kroz prioritet 3 „podsticanje zapošljavanja, mobilnost radne snage i socijalna inkluzija“, ali je potrebno rodnu perspektivu i njeno uvrštavanje u opšte tokove obuhvatiti i u okviru druga 2 prioriteta programa u smislu uravnoteženog učešća i doprinosa.

Projekti koji su pripremljeni u skladu sa pristupom Geografski orijentisanog razvoja (*ABD – Area Based Development*) za olakšanje održivog razvoja u definisanoj geografskoj oblasti u prekograničnim regionima Zapadnog Balkana, posebno ruralnim područjima koje karakterišu specifični kompleksni razvojni problemi, mogu se razmatrati za finansiranje u okviru ovog programa prekogranične saradnje. Uzeće se u obzir pripremni rad na ABD pristupu koji je već izvršen u prekograničnom regionu koji obuhvata Crnu Goru i Albaniju.

Mora se izbjeći dvostruko finansiranje i obezbijediti komplementarnost aktivnosti sa drugim programima.

Albanija

Crna Gora

Dio 4: Finansijski plan

Tabela 1 prikazuje indikativni godišnji iznos udjela Unije za program prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine. Tabela 2 daje indikativni raspored opredijeljenih sredstava po tematskim prioritetima kao i naznake maksimalnog iznosa sufinansiranja od strane Unije.

1. Tabela 1 Indikativna opredijeljena finansijska sredstva po godini za program prekogranične saradnje za period 2014-2020. godine

Godina	PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE IZMEĐU CRNE GORE I ALBANIJE U OKVIRU IPE II							Ukupno (EUR)
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2014-2020.
Operacije prekogranične saradnje (svi tematski prioriteti)	1.190.000	1.700.000	1.700.000	1.190.000	1.700.000	1.700.000	1.530.000	10.710.000
Tehnička podrška	510.000	0	0	510.000	0	0	170.000	1.190.000
Ukupno (EUR)	1.700.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000	1.700.000	11.900.000

2. Tabela 2: Indikativna opredijeljena finansijska sredstva po prioritetima tokom perioda 2014-2020. godine i stopa udjela Unije

PRIORITETI	PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE IZMEĐU CRNE GORE I ALBANIJE U OKVIRU IPE ZA PERIOD 2014-2020. GODINE			
	Udio Unije	Sufinansiranje od strane korisnika	Ukupna sredstva	Stopa udjela Unije
	(a)	(b)	(c)=(a)+(b)	(d)=(a)/(c)
1 Podsticanje turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa	4.165.000,00	735.000,00	4.900.000,00	85%
2 Zaštita životne sredine, promovisanje prilagođavanja na klimatske promjene i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima	3.570.000,00	630.000,00	4.200.000,00	85%
3 Promovisanje zapošljavanja, mobilnost radne snage i socijalna i kulturna inkluzija sa obje strane granice	2.975.000,00	525.000,00	2.800.000,00	85%

Albanija

Crna Gora

4–Tehnička podrška	1.190.000,00	0	1.190.000,00	100%
UKUPNO (EUR)	11.900.000,00	1.890.000,00	13.790.000,00	

Udio Unije je obračunat u odnosu na prihvatljive troškove, koji su zasnovani na ukupnim prihvatljivim troškovima uključujući javne i privatne troškove. Stopa sufinansiranja od strane Unije na nivou svakog tematskog prioriteta neće biti manja od 20% niti veća od 85% prihvatljivih troškova.

Sufinansiranje tematskih prioriteta će biti obezbijeđeno od strane korisnika bespovratnih sredstava. Korisnici bespovratnih sredstava treba da obezbijede najmanje 15% ukupnih prihvatljivih troškova.

Iznos koji je određen za tehničku podršku ograničen je na 10% od ukupnog iznosa koji je dodijeljen programu. Stopa sufinansiranja od strane Unije je 100%.

Sredstva za tematske prioritete će biti opredijeljena kroz Sprovedbene odluke Komisije koje pokrivaju sredstva opredijeljena za jednu do tri godine, prema slučaju. Sredstva za tehničku podršku opredjeljuju se kroz zasebnu Sprovedbenu odluku Komisije.

Dio 5: Odredbe o sprovođenju

Poziv za dostavljanje prijedloga:

Kao opšte pravilo, ovaj program će se sprovoditi kroz objavljivanje poziva za dostavljanje prijedloga (*CfP*) a koji obuhvataju jedan ili više tematskih prioriteta ili posebnih ciljeva programa prekogranične saradnje. Zajednički odbor za praćenje će biti odgovoran za utvrđivanje tematskih prioriteta, posebnih ciljeva, ciljanih korisnika i posebni fokus za svaki poziv za dostavljanje prijedloga koji odobri Evropska komisija.

Odgovorni organi u zemljama učesnicama planiraju da sprovedu većinu intervencija kroz šeme bespovratnih sredstava zasnovane na javnim pozivima za dostavljanje prijedloga. Oni će obezbijediti punu transparentnost u tom postupku i pristup širem opsegu javnih i privatnih subjekata.

Dinamika objavljivanja poziva za dostavljanje prijedloga zavisi od više faktora, uključujući logistiku, vrijeme procjene i nivo interesovanja potencijalnih podnosilaca prijedloga. Ne može se prema tome definisati u ovoj fazi koliko će poziva za dostavljanje prijedloga biti objavljeno tokom programskog perioda. Odgovorni organi su u svakom slučaju obavezni da objavljuju pozive za dostavljanje prijedloga izbjegavajući preklapanje tematskih prioriteta između različitih programa prekogranične saradnje. Za pozive za prijedloge će se u načelu koristiti princip rotiranja pri odabiru tematskih prioriteta i njihovih posebnih ciljeva.

Strateški projekti:

Tokom pripreme programa, nijedan strateški projekat koji će se finansirati izvan poziva za dostavljanje prijedloga nije identifikovan. Međutim tokom perioda sprovođenja programa odgovorni organi mogu razmotriti da se dio finansijskih sredstava opredijeljenih za program opredijeli za jedan ili više strateških projekata. Identifikacija takvih projekata će zavisi od toga da li će obje države pokazati posebni interes za

Albanija

Crna Gora

bavljenje posebnim strateškim prioritetima.

Strateški projekti se mogu birati kroz pozive za dostavljanje strateških projekata ili izvan poziva za dostavljanje prijedloga. U drugom slučaju, programski partneri će zajednički određivati i dogovoriti se za sve strateške projekte koje odobri Zajednički odbor za praćenje u odgovarajućem trenutku tokom sprovođenja programa. U tom slučaju, nakon što je predložen i odobren od strane Zajedničkog odbora za praćenje i potvrđen od strane Komisije, program prekogranične saradnje mora biti izmjenjen kako bi obuhvatio takav strateški projekat.

Strateški projekti definisani su kao intervencije koje imaju značajan prekogranični uticaj u cjelom programskom području koje, zasebno ili u kombinaciji s drugim strateškim projektima, u velikoj mjeri doprinose ostvarenju glavnih ciljeva na nivou prioriteta. Neke opšte karakteristike za odabir strateških projekata bi bile: uticaj na obje strane programskog područja; veza sa regionalnim strategijama za razvoj pograničnog područja; nivo udjela i sufinansiranja od strane regionalnih organa; broj stanovnika koji će imati koristi od intervencije; isplativost intervencije; komplementarnost s paralelnim akcijama i održivost. Dalje, ovi projekti moraju imati kompletnu tendersku dokumentaciju i, u slučaju infrastrukturnih investicija, osim neophodnih procjena uticaja na životnu sredinu, i sve neophodne dozvole za lokaciju i izgradnju.

Makro-regionalne strategije:

Pošto ove dvije države učestvuju u Strategiji EU za razvoj jadransko-jonskog regiona (COM(2014)357)", definisanje i izrada strateških projekata mogu se izvršiti u okviru prioriternih oblasti ili tema koje su identifikovane i u komunikacionom i akcionom planu ovih strategija. Isto važi i za pozive za dostavljanje prijedloga koji se mogu objaviti u vezi sa prioriternim oblastima ili temama makro-regionalne strategije čiji je dio dati program.

ANEKS II – OPŠTI USLOVI

Sadržaj

ANEKS II – OPŠTI USLOVI.....	1
Prvi dio: Opšte odredbe.....	2
Član 1 – Period izvršenja, period operativnog sprovođenja i rokovi za ugovaranje.....	2
Član 2 – Države korisnice Ipe II i njihove zajedničke dužnosti.....	2
Član 3 – Zahtjevi u pogledu izvještavanja.....	3
Član 4 – Vidljivost i komunikacija.....	4
Član 5 – Prava intelektualne svojine.....	4
Član 6 – Prihvatljivost troškova.....	4
 Drugi dio: Odredbe koje se primjenjuju na indirektno upravljanje od strane države korisnice Ipe II.....	 4
Član 7 – Opšta načela.....	5
Član 8 – Postupci nabavki i dodjele bespovratne pomoći.....	5
Član 8a – Obaveza informisanja, administrativne sankcije i nepostupanje.....	7
Član 9 - <i>Ex ante</i> kontrole postupaka nabavki i dodjeljivanja bespovratne pomoći i <i>ex post</i> kontrole ugovora i bespovratne pomoći koje će sprovoditi Komisija.....	8
Član 10 – Bankovni računi, računovodstveni sistemi i prepoznati troškovi.....	9
Član 11 – Odredbe koje se odnose na uplate koje Komisija izvršava državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo.....	10
Član 12 – Prekid plaćanja.....	11
Član 13 – Povraćaj sredstava.....	12
 Treći dio: Završne odredbe.....	 12
Član 14 – Konsultacije između države korisnice Ipe II i Komisije.....	12
Član 15–Izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma.....	13
Član 16 – Obustava ovog Finansijskog sporazuma.....	13
Član 17 – Okončanje ovog Finansijskog sporazuma.....	14
Član 18 – Dogovoreni mehanizmi za rješavanje sporova.....	14

Prvi dio: Opšte odredbe

Član 1 – Period izvršenja, period operativnog sprovođenja i rokovi za ugovaranje

- (1) Period izvršenja je period tokom kojeg se sprovodi Finansijski sporazum i obuhvata period operativnog sprovođenja kao i fazu zatvaranja. Trajanje perioda izvršenja propisano je članom 2 stav 1 Posebnih uslova i ono počinje stupanjem na snagu ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Period operativnog sprovođenja je period u kojem se završavaju sve operativne djelatnosti obuhvaćene ugovorima o nabavkama i bespovratnim sredstvima u sklopu Akcionog programa. Trajanje ovog perioda propisano je članom 2 stav 2 Posebnih uslova i počinje stupanjem na snagu ovog Finansijskog sporazuma;
- (3) Ugovorno tijelo treba da se pridržava perioda izvršenja i operativnog sprovođenja prilikom zaključivanja i sprovođenja ugovora o nabavkama i bespovratnim sredstvima u okviru ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Troškovi koji se odnose na aktivnosti u sklopu ovog Akcionog programa prihvatljivi su za finansiranje od strane EU samo ukoliko su nastali tokom perioda operativnog sprovođenja.
- (5) Ugovori o nabavkama i bespovratnim sredstvima zaključuju se najkasnije u roku od tri godine od stupanja na snagu Finansijskog sporazuma, osim za:
 - a) izmjene i dopune već zaključenih ugovora;
 - b) pojedinačne ugovore o nabavkama koji će biti zaključeni nakon prijevremenog raskida postojećeg ugovora o nabavkama;
 - c) ugovore koji se odnose na reviziju i evaluaciju, koji se mogu potpisati nakon operativnog sprovođenja;
 - d) promjenu tijela zaduženog za povjerene zadatke.
- (6) Ugovor o nabavkama ili bespovratnim sredstvima koji nije doveo do bilo kakvog plaćanja tokom dvije godine od njegovog potpisivanja automatski se raskida, a njegovo finansiranje obustavlja, osim u slučaju parničnog postupka pred pravosudnim ili arbitražnim organima.

Član 2 – Države korisnice Ipe II i njihove zajedničke dužnosti

- (1) Kako je predviđeno članom 76 stav 3 Okvirnih sporazuma, države korisnice Ipe II ostvaruju blisku saradnju, zajednički obavljaju naročito sljedeće funkcije i preuzimaju sljedeće odgovornosti:
 - (a) priprema programa prekogranične saradnje u skladu s članom 68 Okvirnih sporazuma, ili revizije programa;

- (b) osiguravanje učešća na sastancima Zajedničkog odbora za praćenje i drugim bilateralnim sastancima;
- (c) imenovanje predstavnika u Zajedničkom odboru za praćenje;
- (d) uspostavljanje Zajedničkog tehničkog sekretarijata i obezbjeđivanje odgovarajućeg broja osoblja;
- (e) priprema i sprovođenje strateških odluka Zajedničkog odbora za praćenje;
- (f) pružanje podrške u radu Zajedničkog odbora za praćenje i obezbjeđivanje informacija neophodnih za izvršavanje zadataka ovog odbora, a naročito informacija u vezi sa napretkom operativnog programa u postizanju ciljeva po tematskim prioritetima kako je određeno u programu prekogranične saradnje;
- (g) uspostavljanje sistema za prikupljanje pouzdanih informacija o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
- (h) izrada godišnjih i završnih izvještaja o sprovođenju kako je navedeno u članu 80 Okvirnih sporazuma u skladu s članom 3;
- (i) priprema i sprovođenje koherentnog plana komunikacije i vidljivosti;
- (j) izrada godišnjeg plana rada za Zajednički tehnički sekretarijat koji treba da odobri Zajednički odbor za praćenje.

(2) U svrhu primjene člana 25. Okvirnog sporazuma o zaštiti podataka, lični podaci su:

- obrađuju se na zakonit, pravičan i transparentan način u odnosu na subjekat podatka;
- prikupljeni za određene, izričite i zakonite svrhe i dalje se ne obrađuju na način koji je nespojiv u te svrhe;
- adekvatni, relevantni i ograničeni na ono što je potrebno u odnosu na svrhe u kojima se obrađuju;
- tačni i, po potrebi, ažurni;
- obrađuje se na način koji obezbeđuje odgovarajuću sigurnost ličnih podataka i
- čuvaju se u obliku koji dozvoljava identifikaciju subjekata podataka, ne duže nego što je potrebno u svrhe u koje se lični podaci obrađuju.

Lični podaci sadržani u dokumentima koje korisnik IPA II treba da čuva u skladu sa članom 8.5 moraju biti izbrisani nakon što isteknu rokovi utvrđeni u članu 8.5.

Član 3 – Zahtjevi u pogledu izvještavanja

- (1) Za potrebe zahtjeva u pogledu izvještavanja navedenih u članu 80 stav 1 Okvirnih sporazuma, Operativne strukture koriste obrazac dat u Aneksu III ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Za potrebe opštih zahtjeva u pogledu izvještavanja Komisije navedenih u članu 58 Okvirnog sporazuma i konkretnih zahtjeva u pogledu izvještavanja u okviru indirektnog upravljanja navedenih u članu 59 stav 1 Okvirnih sporazuma o godišnjem izvještaju o sprovođenju Ipe II, nacionalni koordinatori za Ipu koriste obrazac dat u Aneksu III ovog Finansijskog sporazuma.

- (3) Za potrebe posebnih zahtjeva u pogledu izvještavanja u okviru indirektnog upravljanja navedenih u tački a člana 59 stav 4 Okvirnog sporazuma o godišnjim finansijskim izvještajima, nacionalni službenik za ovjeravanje u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo koristi obrasce date u tački a i b Aneksa IV ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Za potrebe člana 59 stav 4 Okvirnog sporazuma, nacionalni koordinator za Ipu u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo podnosi završni izvještaj o sprovođenju Ipe II ovog Akcionog programa Komisiji najkasnije četiri mjeseca nakon posljednje isplate izvođačima ili korisnicima bespovratnih sredstava.
- (5) Za potrebe člana 59 stav 6 Okvirnog sporazuma nacionalni službenik za ovjeravanje u državi korisnici Ipe II koja je Ugovorno tijelo do 15. januara naredne finansijske godine dostavlja u elektronskoj formi primjerak podataka sadržanih u računovodstvenom sistemu utvrđenom u okviru člana 10 stav 5. To treba pratiti potpisanim nerevidiranim sažetim finansijskim izvještajem u skladu s tačkom c Aneksa IV.

Član 4 – Vidljivost i komunikacija

- (1) Kako je predviđeno odredbama člana 24 stav 1, člana 76 stav 3 tačka k i člana 78 stav 8 tačka f Okvirnih sporazuma, korisnici Ipe II pripremaju koherentan plan vidljivosti i aktivnosti komunikacije koji treba da se dostavi Komisiji na saglasnost u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma.
- (2) Ove aktivnosti vidljivosti i komunikacije su u skladu sa Priručnikom za komunikaciju i vidljivost za eksterne akcije EU koji je na snazi u vrijeme datih aktivnosti, a koji propisuje i objavljuje Komisija i koji je na snazi u vrijeme sprovođenja aktivnosti.

Član 5 – Prava intelektualne svojine

- (1) Ugovori koji se finansiraju u okviru ovog Finansijskog sporazuma obezbjeđuju državi korisnici Ipe II da dobije sva neophodna prava intelektualne svojine u pogledu informacionih tehnologija, studija, nacрта, planova, reklamnog i svakog drugog materijala sačinjenog za potrebe planiranja, sprovođenja, praćenja i ocjenjivanja.
- (2) Država korisnica Ipe II koja je Ugovorno tijelo garantuje da Komisija ili bilo koje lice koje je Komisija ovlastila, i druga država korisnici Ipe II ima pristup i pravo da koristi taj materijal. Komisija će takav materijal koristiti isključivo za svoje potrebe.

Član 6 – Prihvatljivost troškova

- (1) Sljedeći troškovi nijesu prihvatljivi za finansiranje u okviru ovog Finansijskog sporazuma:
 - (a) dugovi i troškovi servisiranja dugova (kamata);
 - (b) rezerve za gubitke ili potencijalne buduće obaveze;

- (c) troškovi koje je prijavila država korisnica i koji se finansiraju u okviru drugog akcionog ili radnog programa za koji se dobijaju bespovratna sredstva EU;
 - (d) negativne kursne razlike;
 - (e) krediti trećim licima;
 - (f) novčane kazne i parnični troškovi.
- (2) Kupovina zemljišta na kojem se nije gradilo i zemljišta na kojem se gradilo u iznosu do 10% od ukupnih prihvatljivih troškova za predmetnu operaciju smatra se prihvatljivom za finansiranje u okviru podrške za prekograničnu saradnju u sklopu Ipe II ukoliko je opravdana prirodom akcije i ukoliko je navedena u Aneksu I.

Drugi dio: Odredbe koje se primjenjuju na indirektno upravljanje države korisnice Ipe II

Član 7 - Opšta načela

- (1) Cilj Drugog dijela je da se propišu pravila koja se odnose na sprovođenje Akcionog programa a naročito pravila koja se odnose na obavljanje povjerenih zadataka vezanih za izvršenje budžeta kao što je opisano u Aneksu I i da se definišu prava i obaveze koje država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo i Komisija imaju prilikom obavljanja ovih zadataka.
- (2) kako je predviđeno tačkom b člana 76 stav 3 odgovarajućih Okvirnih sporazuma, korisnice Ipe II će zajednički pripremiti bilateralni sporazum i osigurati njegovo sprovođenje.
- (3) Korisnica Ipe II koja nije Ugovorno tijelo sarađuje s korisnicom Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo kako bi se osiguralo da su ispunjeni sljedeći zadaci:
 - (a) operativno praćenje i upravljanje operacijama kako je predviđeno tačkom b člana 76 stav 4 Okvirnog sporazuma;
 - (b) provjere u skladu s članom 76 stav 5 Okvirnog sporazuma;
 - (c) zaštita finansijskih interesa Unije kako je predviđeno članom 51 Okvirnog sporazuma.

Član 8 - Procedura nabavke i dodjele bespovratne pomoći

- (1) Zadatke navedene u članu 7 stav 3 izvršava država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo u skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje propisuje i objavljuje Komisija vezano za dodjelu ugovora o nabavkama i bespovratnoj pomoći u eksternim akcijama, koji su na snazi u trenutku pokretanja postupka o kojem je riječ (PRAG), kao i u skladu sa neophodnim standardima vidljivosti i komunikacije navedenim u članu 4 stav 2.
- (2) U skladu s članom 18 stav 2 Okvirnog sporazuma, Komisija će korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obezbijediti dalje smjernice za prilagođavanje procedura i

standardnih dokumenata koje definiše i objavljuje Komisija za dodjelu ugovora o nabavkama i bespovratnoj pomoći u eksternim akcijama konkretnom slučaju prekogranične saradnje.

- (3) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo vodi postupke nabavki i dodjele bespovratne pomoći, zaključuje ugovore koji iz ovih postupaka proizilaze i osigurava da su sva dokumenta relevantna za revizorski trag napisana jezikom ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Korisnice Ipe II tijesno sarađuju prilikom uspostavljanja odbora za evaluaciju kako je predviđeno tačkom a člana 76 stav 4.
- (5) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo čuva sva relevantna prateća finansijska i ugovorna dokumenta od dana stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma ili ranijeg datuma ukoliko su postupak nabavki, poziv za dostavljanje predloga ili postupak direktne dodjele bespovratne pomoći pokrenuti prije stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma:

(a) Za postupak nabavki, naročito:

- a) Obavještenje o najavi sa dokazom o objavljivanju obavještenja o nabavci i bilo kakvih ispravaka;
- b) Imenovanje Odbora za uži izbor;
- c) Izvještaji o užem izboru (uključujući anekse) i prijave;
- d) Dokaz o objavljivanju obavještenja o užem izboru;
- e) Pisma kandidatima koji nisu ušli u uži izbor;
- f) Poziv za učešće u tenderu ili ekvivalentnom postupku;
- g) Tenderski dosije uključujući anekse, pojašnjenja, zapisnike sa sastanaka, dokaz o objavljivanju;
- h) Imenovanje Odbora za evaluaciju;
- i) Izvještaj o otvaranju tendera, uključujući anekse;
- j) Izvještaj sa evaluacije/pregovaranja, uključujući anekse i primljene ponude¹;
- k) Obavještenje;
- l) Propratno pismo za dostavljanje ugovora;
- m) Pisma neuspješnim kandidatima;
- n) Obavještenje o dodjeljivanju/poništenju, uključujući dokaz o objavljivanju;
- o) Potpisani ugovori, izmjene, dodaci, izvještaji o sprovođenju i relevantna korespondencija.

(b) Za pozive za dostavljanje predloga i direktnu dodjelu bespovratne pomoći, naročito:

¹ Eliminacija neuspjelih ponuda pet godina nakon zatvaranja postupka nabavki.

- a) Imenovanje Odbora za evaluaciju;
- b) Početni i administrativni izvještaj, uključujući anekse i dostavljene prijave²;
- c) Pisma uspješnim i neuspješnim kandidatima nakon procjene sažetka projekta;
- d) Izvještaj o procjeni sažetka projekta;
- e) Izvještaj o evaluaciji potpune prijave ili izvještaj sa pregovaranja sa relevantnim aneksima;
- f) Provjera prihvatljivosti i prateća dokumenta;
- g) Pisma uspješnim i neuspješnim kandidatima sa odobrenom listom rezervi nakon potpune procjene prijave;
- h) Proravno pismo za dostavljanje ugovora o dodjeli bespovratne pomoći;
- i) Obavještenje o dodjeljivanju/poništenju, uključujući dokaz o objavljivanju;
- j) Potpisani ugovori, izmjene, dodaci i relevantna korespondencija.

Osim toga, finansijska i ugovorna dokumenta iz stava 5 tačka a i b ovog člana dopunjavaju se svim relevantnim pratećim dokumentima kao što se zahtijeva procedurama iz odjeljka 1 ovog člana, kao i svim relevantnim dokumentima koja se odnose na plaćanja, povraćaj sredstava i operativne troškove, na primjer izvještajima o projektima i provjerama na licu mjesta, prihvatanju roba i radova, garancijama, jamstvom, izvještajima nadzornih organa.

Period čuvanja je isti za sva relevantna finansijska i ugovorna dokumenta, u skladu sa članom 49 Okvirnog sporazuma.

Član 8a - Obaveza informisanja, administrativne sankcije i nepostupanje

- (1) Kod primjene procedura i standardnih dokumenata propisanih i objavljenih od strane Komisije za dodjelu ugovora o nabavci i grantovima, korisnik Ipe II će u skladu s tim osigurati, da nijedna EU nabavka ili bespovratna sredstava nisu dodijeljeni ekonomskom operateru ili podnosiocu zahtjeva za bespovratna sredstva, ako se ekonomski operater ili aplikant ili osoba koja ima ovlašćenja za zastupanje, odlučivanje ili kontrolu nad njim, se nalaze u jednoj od situacija za isključivanje, predviđenih odgovarajućim procedurama i standardnim dokumentima Komisije.
- (2) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo odmah obavještava Komisiju kada je kandidat, ponuđač ili podnosilac prijave isključen iz postupaka nabavki i dodjele bespovratne pomoći, ukoliko je počinio prevaru i nepravilnosti ili ukoliko je zatečen u ozbiljnom kršenju svoje ugovorene obaveze.
- (3) Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo uzima u obzir informacije sadržane u Sistemu ranog otkrivanja i isključenja prilikom dodjele ugovora o nabavkama i bespovratne pomoći. Pristup informacijama mogu da obezbijede kontaktne osobe ili putem konsultacija

² Eliminacija neuspjelih prijava tri godine nakon zatvaranja postupka dodjele bespovratne pomoći.

koristeći sljedeća sredstva: (Evropska komisija, Generalna direkcija za budžet, službenik za računovodstvo Komisije, BRE2-13/505, B-1049 Brisel, Belgija i putem mejla BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu uz kopiju na adresu Komisije definisanu članom 3 Posebnih uslova).

- (4) Kada država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo postane svjesna situacije isključenja prilikom izvršenja zadataka opisanih u Aneksu I, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo isključuje ekonomskog aktera ili podnosioca prijave za dobijanje bespovratne pomoći iz svojih budućih postupaka nabavki ili dodjele bespovratne pomoći. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo takođe može da propiše novčanu kaznu srazmjernu vrijednosti predmetnog ugovora. Isključenja i/ili novčane kazne propisuju se nakon kontradiktornog postupka kojim se osigurava pravo na odbranu predmetnom licu. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obavještava Komisiju u skladu sa stavom 1 ovog člana.
- (5) U pogledu stava 4 ovog člana, smatra se da država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nije djelovala ukoliko nije nametnula isključenje i/ili novčanu kaznu ekonomskom akteru ili podnosiocu prijave za dobijanje bespovratne pomoći.
- (6) U slučaju nepostupanja, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo obavještava Komisiju o razlozima zbog kojih je do tog nepostupanja došlo. Komisija zadržava pravo da isključi ekonomskog aktera ili podnosioca prijave za dobijanje bespovratne pomoći iz budućih postupaka dodjele koje finansira EU, i/ili da propiše novčanu kaznu ekonomskom akteru ili podnosiocu prijave za dobijanje bespovratne pomoći u iznosu između 2% i 10% ukupne vrijednosti predmetnog ugovora.

Član 9 - *Ex-ante* kontrole postupaka nabavki i dodjeljivanja bespovratne pomoći i *ex post* kontrole ugovora i bespovratne pomoći koje će sprovesti Komisija

- (1) Komisija može da sprovodi *ex ante* kontrole javnih konkursa za dobijanje ugovora, objavljivanja poziva za dostavljanje predloga i dodjelu ugovora i bespovratne pomoći za sljedeće faze nabavki ili dodjele bespovratne pomoći:
 - (a) odobravanje obavještenja o nabavkama, programa rada za pozive za dostavljanje predloga, kao i bilo kakvih ispravki;
 - (b) odobravanje tenderskih dosijea i smjernica za podnosioca prijava za dodjelu bespovratne pomoći;
 - (c) odobravanje sastava Odbora za evaluaciju;
 - (d) odobravanje izvještaja o procjeni i odluka o dodjeli³;
 - (e) odobravanje ugovornih dosijea i dopuna ugovora.
- (2) Kada je riječ o *ex ante* kontrolama, Komisija odlučuje o sljedećem:
 - (a) da sprovede *ex ante* kontrole svih spisa, ili
 - (b) da sprovede *ex ante* kontrole o odabiru ovakvih dokumenata, ili
 - (c) da u potpunosti prenebregne *ex ante* kontrole.

³ Za ugovore o uslugama, ovaj korak podrazumijeva *ex ante* kontrole vezane za odobravanje užeg izbora

- (3) Ukoliko Komisija odluči da sprovede *ex ante* kontrole u skladu sa stavom 2 tačka a ili b ovog člana, obavijestice korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo o spisima koji su odabrani za *ex ante* kontrole. Korisnica Ipe II će obezbijediti sve dokumente i informacije neophodne Komisiji po prijemu obavještenja da je određeni spis odabran za *ex ante* kontrolu, najkasnije u vrijeme dostavljanja obavještenja o nabavci ili programa rada na objavljivanje.
- (4) Komisija može da odluči da sprovede *ex post* kontrole, uključujući revizije i provjere na licu mjesta, u bilo koje vrijeme i bilo kojeg ugovora ili bespovratne pomoći koju je dodijelila korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo u okviru ovog Finansijskog sporazuma. Korisnica Ipe II staviće na raspolaganje sve dokumente i informacije koje su neophodne Komisiji po prijemu obavještenja da je određeni spis odabran za *ex post* kontrolu. Komisija može da ovlasti određeno lice ili subjekat da sprovede *ex post* kontrole u njeno ime.

Član 10 - Bankovni računi, računovodstveni sistemi i prepoznati troškovi

- (1) Nakon stupanja na snagu ovog Finansijskog sporazuma, Nacionalni fond i operativna struktura korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo Akcionog programa otvoriće najmanje jedan bankovni račun izražen u eurima. Ukupan bankovni saldo za Akcioni program predstavlja zbir bilansa na svim bankovnim računima otvorenim za Akcioni program, koji su u vlasništvu Nacionalnog fonda i svih operativnih struktura korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo.
- (2) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo priprema i dostavlja Komisiji planove izdataka predviđenih za period trajanja Akcionog programa. Ovi planovi se ažuriraju za godišnji finansijski izvještaj iz člana 3 stav 2 i za svaki zahtjev Evropskoj komisiji za prenos sredstava. Planovi se zasnivaju na detaljnoj dokumentovanoj analizi (uključujući planirano ugovaranje i raspored plaćanja po ugovoru za narednih 12 mjeseci) koja će biti dostupna Komisiji na zahtjev.
- (3) Početni plan predviđenih izdataka sadrži sažete planove godišnjih izdataka za cijeli period sprovođenja i planove mjesečnih izdataka za prvih 12 mjeseci Akcionog programa. Naknadni planovi sadrže sažete planove godišnjih izdataka za bilans u periodu sprovođenja Akcionog programa i planove mjesečnih izdataka za narednih 14 mjeseci.
- (4) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo treba da uspostavi i održava računovodstveni sistem u skladu s Klauzulom 2(3)(b) Aneksa A Okvirnog sporazuma koji će sadržati bar informacije za ugovore u sklopu Akcionog programa naznačenog u Aneksu V.

- (5) Troškovi priznati u računovodstvenom sistemu koji se održava shodno odjeljku 4 ovog člana morali su nastati, biti plaćeni i prihvaćeni i moraju da odgovaraju stvarnim troškovima koji su dokazani kroz prateća dokumenta i koristiće se kad bude prikladno da se isplati ukupan iznos pretfinansiranja koji je korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo platila u sklopu lokalnih ugovora.
- (6) Troškovi priznati u računovodstvenom sistemu koristi Komisija za svoje privremeno priznavanje troškova tokom sprovođenja Akcionog programa (uključujući saldiranje iznosa koji je plaćen korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo na ime predfinansiranja), postupak odobravanja isplata, postupak završnog saldiranja računa na kraju Akcionog programa, postupak razdvajanja računovodstvenih razdoblja na godišnjem nivou i bilo koje druge preglede vezane za upravljanje, sprovođenje i uspješnost.
- (7) Korisnica Ipe II će obezbijediti Komisije sljedeće izvještaje:
 - (a) Izvještaj o presjeku stanja – kao što je navedeno u članu 3 stav 5;
 - (b) Godišnje izvještaje kao što je navedeno u stavovima 2 do 4 člana 3;
 - (c) Izvještaji o zahtjevima za prenos sredstava kao što je navedeno u članu 11.

Član 11 – Odredbe koje se odnose na uplate koje Komisija izvršava državi korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo

- (1) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dostavlja svoj početni plan predviđenih izdataka za Akcioni program, koji je pripremljen u skladu s članom 10 stav 2, sa zahtjevom za prvim plaćanjem iznosa predfinansiranja. Prvo plaćanje iznosa predfinansiranja obavlja se za 100 % predviđenih izdataka za prvu godinu plana predviđenih izdataka.
- (2) Korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dostavlja zahtjeve za naknadno plaćanje iznosa predfinansiranja kada ukupni bankovni saldo Programa bude ispod iznosa predviđenih izdataka za narednih pet mjeseci Programa.
- (3) Svaki zahtjev za dodatno pretfinansiranje treba prpratiti sa sljedećim izvještajima u skladu s tačkama (a), (b) i (d) Aneksa IV:
 - a) Sažeti izvještaj o svim isplatama načinjenim za potrebe Programa;
 - b) Bankovni saldo za Program na datum presjeka zahtjeva;
 - c) Proračun isplata za potrebe Akcionog programa za narednih četrnaest mjeseci na datum presjeka zahtjeva, u skladu sa Aneksom IV tačka d.
- (4) Džava korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može za svako naredno predfinansiranje tražiti iznos ukupnog proračuna isplata za četrnaest mjeseci od datuma

presjeka zahtjeva, umanjen za salda iz odjeljka 3(b) ovog člana na datum presjeka zahtjeva za sredstva uvećana za svaki iznos finansiran od strane države korisnice instrumenta IPA II po stavu 5 ovog člana a koji još uvijek nije nadoknađen.

Komisija zadržava pravo da umanju sva naknadna plaćanja prefinansiranja u slučaju da ukupni bankovni saldo države korisnice Ipe II u okviru ovog programa i na svim drugim Ipa I ili Ipa II programima kojima upravlja država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo premašuje proračun isplata za narednih četrnaest mjeseci.

- (5) U slučaju kada je isplata umanjena shodno stavu 4 ovog člana, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo mora finansirati Program iz sopstvenih sredstava do iznosa umanjenja. Država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može zatim tražiti nadoknadu tog finansiranja u sklopu narednog zahtjeva za sredstva kao što je precizirano u stavu 4 ovog člana.
- (6) Komisija ima pravo na povraćaj prekomjernih bankovnih salda koji su ostali neiskorišćeni više od dvanaest mjeseci. Prije ostvarivanja tog prava, Komisija poziva državu korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo da navede razloge za kašnjenje u isplati sredstava i da pokaže stalnu potrebu za njima tokom naredna dva mjeseca.
- (7) Kamata od bankovnih računa Akcionog programa ne dopijeva.
- (8) Shodno članu 33(4) Okvirnog sporazuma, ukoliko prekid roka za zahtjeve za plaćanje premašuje dva mjeseca, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo može tražiti odluku od strane Komisije o tome da li treba produžiti prekid roka.
- (9) Konačnu finansijsku izjavu iz člana 37(2) Okvirnog sporazuma dostavlja Nacionalni službenik za ovjeravanje, najkasnije 16 mjeseci nakon završetka operativnog perioda za sprovođenje.

Član 12 - Prekid plaćanja

- (1) Ne dovodeći u pitanje obustavu ili okončanje ovog Finansijskog sporazuma po članovima 16, odnosno 17, kao i članu 39 Okvirnog sporazuma, Komisija može djelimično ili u potpunosti prekinuti plaćanja ukoliko:
 - a) Komisija utvrdi ili ozbiljno sumnja da je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo načinila značajne greške, nepravilnosti ili prevaru koje dovode u pitanje zakonitost ili pravilnost pojedinih osnovnih transakcija prilikom sprovođenja Akcionog programa, ili nije ispunila svoje obaveze po ovom Finansijskom sporazumu;
 - b) Komisija je utvrdila ili ozbiljno sumnja da je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo počinila sistemske ili ponavljajuće greške, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza u okviru ovog ili drugih Finansijskih sporazuma, pod uslovom da te greške, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza imaju značajan uticaj na sprovođenje

ovog Finansijskog sporazuma ili dovode u pitanje pouzdanost sistema interne kontrole države korisnice Ipe II ili zakonitost i pravilnost osnovnog troška.

Član 13 – Povraćaj sredstava

- (1) Pored slučajeva iz člana 41 Okvirnog sporazuma, Komisija može povratiti sredstva od države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo, u skladu s Finansijskom regulativom, naročito u slučaju:
 - a) da Komisija utvrdi da ciljevi Programa navedeni u Aneksu I nijesu postignuti;
 - b) neprihvatljivog troška;
 - c) troška nastalog kao posljedice grešaka, nepravilnosti, prevare ili kršenja obaveza prilikom sprovođenja Programa, naročito prilikom postupaka nabavki i dodjele bespovratnih sredstava.
- (2) U skladu s nacionalnim pravom, država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo dobija povraćaj doprinosa Unije isplaćenog državi korisnici Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo od primalaca koji su se našli u bilo kojoj od situacija utvrđenih u stavu 1 tačkama b) ili c) ovog člana ili navedenih u članu 41 Finansijskog sporazuma. Činjenica da država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nije uspjela da povрати dio ili sva sredstva ne sprečava Komisiju da naplati sredstva od države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo.
- (3) Država korisnica Ipe II koja nije Ugovorno tijelo radi sve što je u njenoj moći kako bi podržala državu korisnicu Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo prilikom povraćaja kada je primalac smješten na njenoj teritoriji. Aranžman za povraćaje biće dat u bilateralnom sporazumu koji se zaključuje u skladu s članom 69 odgovarajućih okvirnih sporazuma.
- (4) Iznosi koji su na nepropisan način plaćeni ili nadoknađeni od strane države korisnice Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo, iznosi iz finansijskih, garancija za ispunjenje obaveza i garancija za predfinansiranje koje su podnijete na osnovu postupaka nabavki i dodjele bespovratnih sredstava, iznosi finansijskih kazni koje je država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo nametnula kandidatima, ponuđačima, podnosiocima zahtjeva, izvođačima ili korisnicima bespovratnih sredstava se ili ponovo koriste za svrhe Akcionog programa ili vraćaju Komisiji.

Treći dio: Završne odredbe

Član 14 – Konsultacije između država korisnica Ipe II i Komisije

- (1) Države korisnice Ipe II i Komisija međusobno se konsultuju prije nego što na sljedeći nivo dovedu bilo koji spor koji se odnosi na sprovođenje ili tumačenje ovog Finansijskog sporazuma shodno članu 18 Opštih uslova.

- (2) U slučaju da Komisija uoči problem u sprovođenju procedura koje se odnose na sprovođenje ovog Finansijskog sporazuma, ona uspostavlja sve neophodne kontakte sa državama korisnicama Ipe II kako bi popravila situaciju i preuzela sve neophodne korake.
- (3) Konsultacije mogu dovesti do izmjena i dopuna, obustave ili raskida ovog Finansijskog sporazuma.
- (4) Komisija redovno izvještava države korisnice Ipe II o sprovođenju aktivnosti opisanih u Aneksu I a koji ne potpadaju pod Drugi dio ovih Opštih uslova.

Član 15 – Izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Sve izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma sačinjavaju se u pisanoj formi, uključujući razmjenu pisama.
- (2) Ukoliko države korisnice Ipe II zahtijevaju izmjenu ili dopunu, zahtjev se zajednički podnosi Komisiji makar šest mjeseci prije namjeravanog stupanja na snagu izmjene ili dopune.
- (3) Komisija može izmijeniti Modele dokumenata u Aneksu III, IIIA, IV i V a da pritom to ne zahtijeva izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma. Države korisnice Ipe II obavještavaju se u pisanoj formi o svakoj takvoj izmjeni i dopuni i njenom stupanju na snagu.

Član 16 – Obustava ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Finansijski sporazum može se obustaviti u sljedećim slučajevima:
 - (a) Ukoliko bilo koja država korisnica Ipe II prekrši obavezu iz ovog Finansijskog sporazuma;
 - (b) Ukoliko država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo prekrši bilo koju obavezu utvrđenu procedurama i standardnim dokumentima iz člana 18 stav 2 odgovarajućih Okvirnih sporazuma, ne dovodeći u pitanje odredbe člana 8 stav 2;
 - (c) Ukoliko država korisnica Ipe II koja predstavlja Ugovorno tijelo ne ispunjava uslove za povjeravanje zadataka u pogledu izvršenja budžeta;
 - (d) Ukoliko države korisnice Ipe II zajedno ne ispune funkcije i dužnosti iz člana 2 stav 1 ili, prema potrebi, u indirektnom upravljanju po članu 7 stav 3.
 - (e) Ukoliko bilo koja država korisnica Ipe II odluči da obustavi ili prekine proces pristupanja EU;
 - (f) Ukoliko država korisnica Ipe II prekrši obavezu koja se odnosi na poštovanje ljudskih prava, demokratska načela i vladavinu prava i u ozbiljnim slučajevima korupcije;
 - (g) U slučajevima više sile, kao što je u nastavku definisano: „Viša sila” znači bilo koju nepredviđenu ili izuzetnu situaciju ili događaj izvan kontrole strana koje sprečava bilo koju stranu da ispuni bilo koju od svojih obaveza, koja se ne može pripisati grešci ili nemaru s njihove strane (ili sa strane njihovih izvođača, zastupnika ili zaposlenih) i za koju se ispostavi da je nepremostiva uprkos svoj revnosti. Nedostaci na opremi ili

materijalu ili kašnjenja u njihovom obezbjeđivanju, radni sporovi, štrajkovi ili finansijske poteškoće ne mogu biti navedeni kao viša sila. Ne smatra se da strana krši svoje obaveze ukoliko je ona spriječena da ih ispuni zbog slučaja više sile o kojoj je druga strana propisno obaviještena. Strana koja se suočava s višom silom o tome obavještava drugu stranu bez odlaganja, navodeći prirodu, vjerovatno trajanje i očekivani učinak problema, te preduzima sve mjere kako bi minimizirala moguću štetu.

Nijedna strana ne smatra se odgovornom za kršenje svojih obaveza po ovom Finansijskom sporazumu ukoliko je ona spriječena da ih izvrši od strane više sile, pod uslovom da preduzme mjere da umani bilo kakvu moguću štetu;

- (2) Komisija može obustaviti ovaj Finansijski sporazum bez prethodnog obavještenja;
- (3) Komisija može preduzeti sve odgovarajuće mjere predostrožnosti prije nego što dođe do obustave;
- (4) Kada je obustava konstatovana, ukazuje se na posljedice po tekuće ugovore o nabavkama i bespovratnim sredstvima i sporazume o delegiranju i za takve ugovore sporazume o delegiranju koji tek treba da budu potpisani.
- (5) Obustava ovog Finansijskog sporazuma ne dovodi u pitanje raskid ovog Finansijskog sporazuma od strane Komisije u skladu s članom 17.
- (6) Ugovorne strane nastavljaju sprovođenje Finansijskog sporazuma onda kada to uslovi dozvole uz prethodno pisano odobrenje Komisije. To ne dovodi u pitanje eventualne izmjene i dopune ovog Finansijskog sporazuma koje mogu biti neophodne kako bi se Program prilagodio novim uslovima sprovođenja, uključujući, ako je moguće, produženje perioda sprovođenja, ili raskid ovog Finansijskog sporazuma u skladu s članom 17.

Član 17 - Raskidanje ovog Finansijskog sporazuma

- (1) Ako problemi koji su doveli do obustave ovog Finansijskog sporazuma ne budu riješeni u periodu od najviše 180 dana, obje strane mogu okončati Finansijski sporazum uz otkazni rok od 30 dana.
- (2) Osim ukoliko Komisija ne djeluje kao Ugovorno tijelo, ovaj Finansijski sporazum će se automatski raskinuti ukoliko u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovog sporazuma nije izvršeno nijedno plaćanje.
- (3) Kada je okončanje sporazuma konstatovano, ukazuje se na posljedice po tekuće ugovore o nabavkama i bespovratnim sredstvima, i slične ugovore ili bespovratna sredstva koji tek treba da budu potpisani.
- (4) Raskidanje ovog Finansijskog sporazuma ne isključuje mogućnost da Komisija izvrši finansijske ispravke u skladu s članovima 43 i 44 Okvirnog sporazuma.

Član 18 – Sistemi rješavanja sporova

- (1) Svaki spor u vezi ovog Finansijskog sporazuma koji se ne može riješiti u roku od šest mjeseci putem konsultacija među ugovornim stranama navedenim u članu 14, mogu se riješiti arbitražom na zahtjev jedne od ugovornih strana.

- (2) Obje ugovorne strane imenuju arbitra u roku od 30 dana od prijema zahtjeva za arbitražu. U slučaju da u tome ne uspiju, obje ugovorne strane mogu zatražiti od Generalnog sekretara Stalnog arbitražnog suda (Hag) da imenuje drugog arbitra. Dva imenovana arbitra imenovaće trećeg arbitra u roku od 30 dana. U slučaju da u tome ne uspiju, obje ugovorne strane mogu zatražiti od Generalnog sekretara Stalnog arbitražnog suda (Hag) da imenuje trećeg arbitra.
- (3) Ukoliko arbitri ne odluče drugačije, primjenjuje se postupak naveden u Opcionim pravilima Stalnog arbitražnog suda koja se tiču međunarodnih organizacija i država. Odluke arbitara donose se većinom glasova u roku od tri mjeseca.
- (4) Obje ugovorne strane dužne su preduzeti mjere neophodne za sprovođenje odluke arbitara.

[MODEL]

Godišnji izvještaj o implementaciji: <godina>

**Prekogranična saradnja između država
korisnica Ipe II:
<Korisnik X> - <Korisnik Y>**

(Član 80 Okvirnog sporazuma)

Sadržaj

Rječnik akronima	Error! Bookmark not defined.3
1. Identifikacija	4
2. Pregled implementacije programa prekogranične saradnje	5
2.1 Postignuća i analiza napretka	5
2.2 Napredak postignut u implementaciji prekograničnog programa	7
2.2.1 Kvantitativna analiza	7
2.2.2. Analiza kvaliteta	9
2.3 Detaljna informacija o finansijskom izvršenju programa prekogranične saradnje	9
2.4. Informacija o koracima koje su preduzele operativne strukture i/ili zajednički odbor za nadgledanje kako bi se osigurao kvalitet i djelotvornost implementacije	10
2.4.1 Monitoring i evaluacija	10
2.4.2. Uočeni problemi i korektivne akcije	10
2.5 Vidljivost i javnost programa	10
2.6 Korišćenje tehničke podrške	10
2.7 Izmjene u kontekstu sprovođenja prekograničnog programa	10
2.8 Komplementarnost sa drugim sektorskim politikama ili instrumentima	10
2.9 Uspješke priče	11

Rječnik akronima

<...>

1. Identifikacija

PREKOGRANIČNI PROGRAM	Naziv programa: IPA II Program prekogranične saradnje <zemlja A> – <zemlja B>
	<20XX-20XX> dodjele/alokacije: <iznos uključuje TASC>
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI	Godina izveštavanja: <od 1. januara 20XX do 31 decembra 20XX>
	Pripremljeno od: ▪ <operativna struktura X> ▪ <operativna struktura Y>
	Datum pregleda godišnjeg izvještaja Zajedničkog odbora za nadgledanje: <datum i način procedure za njegovo usvajanje, t.j. sastanak ili pisano>
	Programsko prihvatljivo područje: <...>

Pravni osnov: član 80 Okvirnog sporazuma Ipe II

2. Pregled implementacije programa prekogranične saradnje

2.1 Postignuća i analiza napretka

<Sažet pregled programa implementacije tokom obuhvaćenog perioda, koji čini:

1. Napredak sa pozivima za dostavljanje predloga projekata:

- Broj i raspored poziva planiranih za objavljivanje do kraja programiranog perioda;
- Informacija o objavljenim pozivima za dostavljanje predloga projekata (broj i datum objavljenih poziva, broj poziva koji su zatvoreni sa datum zatvaranja, trajanje procesa evaluacije – ukupna dužina i po koracima, itd.);
- Analiza procesa evaluacije (broj primljenih aplikacija po zemlji i tipu korisnika, broj odbijenih aplikacija u svakoj fazi evaluacionog procesa, najčešći razlozi odbijanja, lista odbijenih aplikacija (model tabele niže);
- Lista potpisanih ugovora (model tabele niže);
- Sprovedeni događaji na izgradnji kapaciteta za potencijalne korisnike i za korisnike bespovratnih sredstava (broj događaja, broj učesnika po tipu događaja po zemlji, broj zatraženih zahtjeva za informacijama od korisnika bespovratnih sredstava, itd.);
- Broj operativnih struktura i održanih sastanaka osoblja ZTS i ishoda; broj sastanaka ZON i ishodi; broj tehničkih sastanaka OS i ishoda.>

2. Napredak i strateški projekti;

<Ako je relevantno, uključiti takođe informaciju o reviziji programa 2014-2020. ili programiranju 2021-2027.>

<Model tabele za ugovore koji su potpisani i čija je implementacija u toku u okviru programa prekogranične saradnje, tokom perioda izvještavanja:

Tabela br.: XX> Lista primljenih aplikacija programa prekogranične saradnje - odobrene/odbijene

Broj poziva za dostavljanje predloga projekata	Tematski prioritet	Naslov	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	EU iznos traženog granta	Administrativna provjera (Da/Ne)	Tehnička procjena (Da/Ne)	Odobreno (Da/Ne)	Razlog odbijanja

<Tabela br.: XX> Lista ugovora u okviru programa prekogranične saradnje koji su potpisani i čija je implementacija u toku

Tematski prioritet: <...>							
Naziv i broj ugovora	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	Kratka informacija o projektu	Datum početka i završetka	Ukupni prihvatljivi troškovi i iznos EU granta	Glavna dostignuća do danas	do	Komentari>

2.2 Napredak postignut u implementaciji programa prekogranične saradnje

<Vrlo kratko predstavljanje tematskih prioriteta i specifičnih ciljeva programa prekogranične saradnje zajedno sa kratkim opisom postignutog napretka u implementaciji programa prekogranične saradnje, a posebno u postizanju specifičnih ciljeva po tematskom prioritetu (i takođe prioriteta tehničke podrške), uključujući kvalitativne i kvantitativne elemente koji ukazuju na napredak u odnosu na ciljeve.>

2.2.1 Kvantitativna analiza

<Informacije o napretku postignutom u implementaciji prekograničnog programa, kada je moguće s kvantifikatorima, koristeći indikatore i ciljeve uključene u projektima i u programu.

Analiza dostignutog mjerena rezultatima, ishodom i uticajem kao i finansijskim indikatorima. Indikatori se razvrstaju po polu, gdje je to moguće.

Ako brojke (podaci) još nisu dostupne, trebalo bi dostaviti informacije o tome kada će oni postati dostupni i kada će biti uključeni u godišnji izvještaj o implementaciji. Osim toga, informacije se mogu prikazati grafički.

<Model tabele indikatora (ishod, rezultat i uticaj) sa primjerom po tematskom prioritetu programa, specifičnom cilju i rezultatu:

<Tabela br. : XX> Podaci prikupljeni na nivou programa na osnovu informacija prikupljenih iz projekata

Tematski prioritet: <...> Specifični cilj: <...> Rezultat: <...>											
Naziv i tip ¹	Definicija	Početna vrijednost		Prekretnica				Cilj		Izvor informacija	Odgovornost za učestalost i prikupljanja podataka
		Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina	Vrijednost	Godina		
(%) studenti (razvrstani po polu) koji su zaposleni (indicator rezultata)	(%) dječaci i djevojčice sa završenom srednjom školom zaposleni u roku od godinu dana nakon završetka škole	50%	2017	60%	2019	65%	2021	70%	2023	Statistika javne službe za zapošljavanje	Korisnici grantova Kvartalno

¹ Svaki indikator je identifikovan kao indikator uticaja, rezultata ili ishoda.

2.2.2. Analiza kvaliteta

<Analiza kvaliteta napretka (konceptualni napredak i poboljšanje intervencija) postignutog u implementaciji prekograničnog programa, uključujući analizu uticaja programa u prihvatljivoj oblasti geografskog područja (koncentracija/harmonizovana disperzija) i diferencijacijom staništa (ruralna/urbana).

Objasnite kako je program doprinio ili će doprinijeti boljim susjedskim odnosima, kao i kako to možete mjeriti ili pokazati.

Opišite kako operativne strukture i imenovana posrednička tijela prate učenje koje se javlja tokom perioda implementacije programa, na primer, za uspostavljanje i funkcionisanje sistema za prikupljanje funkcionalnih podataka (kako za statističke tako i za administrativne svrhe).

Za analizu kvaliteta, strukture programa moraju se koristiti podacima koji pružaju informacije o mišljenjima ljudi, stavovima ili zapažanjima. Ovi podaci se uglavnom prikupljaju putem evaluacija, nalaza monitoring posjeta, intervjua, sastanaka, fokus grupa, anketa javnog mnjenja, istraživanja i itd. Konačno, razrađuju horizontalna pitanja (posebno ona koja se odnose na kohezivne politike: jednake mogućnosti, održivi razvoj i borba protiv diskriminacije) prolazeći kroz plan poziva za podnošenje predloga projekata i implementaciju ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

2.3 Detaljna informacija o finansijskom izvršenju programa prekogranične saradnje

<Detaljne informacije o ugovaranju, i u indirektnom upravljanju, isplata godišnjih izdvajanja po tematskom prioritetu i po tipu korisnika grantova, uključujući i projektne partnere (ko-partnere).

< Analiza sledećih faktora:

- Finansijski status
- Informacija o kofinansiranju
- Faktori koji su ometali i/ili odložili finansijsku implementaciju
- Faktori koji su imali pozitivan uticaj na finansijsku implementaciju.>

Model tabele o finansijskom izvršenju ugovora programa prekogranične saradnje koji se sprovode tokom perioda izveštavanja:

<Tabela br. : XX>

Tematski prioritet: <...>						
Broj ugovora	Naziv, tip i zemlja porijekla uključenih koordinatora i partnera	Datum početka i završetka	Ukupno procijenjeni prihvatljivi troškovi i iznos EU granta	Kumulativni iznos plaćanja	Procenat izvršenih plaćanja ²	Komentari>

² [Kumulativni iznos plaćanja/iznos EU granta] x 100

2.4. Informacija o koracima koje su preduzele operativne strukture i/ili zajednički odbora za nadgledanje kako bi se osigurao kvalitet i djelotvornost implementacije

2.4.1 Monitoring i evaluacija

<Mjere monitoringa koje su preuzele operativne strukture ili zajednički nadzorni odbor, uključujući modalitete za prikupljanje podataka, pregled izvještaja o dodjeli bespovratnih sredstava, nalaze i praćenje preporuka monitoring posjeta.

U programima koji se sprovode pod indirektnim upravljanjem, priprema, izvršenje, nalazi, preporuke i praćenje mjera evaluacije koje je preduzela operativna struktura u kojoj se nalazi ugovorno tijelo (član 57 Okvirnog sporazuma). U programima koji se sprovode pod direktnim upravljanjem, podrška, nalazi, preporuke i praćenje mjera evaluacije koje je preduzela Komisija.> .>

2.4.2. Uočeni problemi i korektivne akcije

<Sažet pregled svih značajnih učenih problema u sprovođenju programa i osiguranje održivosti, kao i preduzetih korektivnih mjera i preporuka za dalji rad.

Preporuke za (dalje) korektivne akcije.>

2.5 Vidljivost i javnost programa

<Mjere koje su preduzete da bi se osigurala vidljivost i javnost programa (tj. plan komunikacije i vidljivosti, član 78 Okvirnog sporazuma), uključujući promotivni materijal, praćenje pres klipinga, oglašavanje u masmedijima, primjeri najbolje prakse, isticanje značajnih događaja kao što su kao radionice, konferencije, okrugli stolovi, forumi, Evropski dan saradnje i sajmovi projekata; održavanje baze podataka potencijalnih korisnika, internet stranice programa itd.>

2.6 Korišćenje tehničke podrške

<Detaljno obrazloženje o korišćenju tehničke podrške, sve značajne probleme na koje se naišlo u izvršenju budžeta tehničke podrške. I na kraju, analiza indikatora ishoda, rezultata i uticaja Ugovora o uslugama tehničke podrške (TASC) mora biti predstavljena na sličan način kao u odjeljku 2.2.1 gore.>

2.7 Izmjene u kontekstu sprovođenja prekograničnog programa

<Ukoliko je relevantno, opis bilo kog elementa koji, bez direktnog proizilaženja iz pomoći u okviru programa, ima direktan uticaj na sprovođenje programa (npr. zakonodavne izmjene, relevantne društveno-ekonomske promjene, itd.)>

2.8 Komplementarnost sa drugim sektorskim politikama ili instrumentima

<Sažet pregled stvarne koordinacije programa i povezanosti sa drugim državama članicama EU i nacionalnim programima ili inicijativama. Koordinacija i povezanost programa sa drugim politikama Zajednice. Komplementarnost sa drugim finansijskim instrumentima i/ili međunarodnom podrškom.>

2.9 Uspješne priče

<Dati opis u smislu postignutih rezultata, poželjno na dva primjera ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava čiji se period implementacije završio tokom izvještajnog perioda i koji bi se mogao razmotriti pod sljedećim parametrima kao uspješna priča:

- Originalna dimenzija programa prekogranične saradnje (molimo naznačite koja je definicija programa prekogranične saradnje korišćena za procjenu projektnih prijedloga, kako je navedeno u relevantnim uputstvima za podnosiocima zahtjeva: a) *"zajednička implementacija aktivnosti od strane partnera što rezultira intenziviranjem prekograničnih veza i održivog prekograničnog povezivanja partnerstva i/ili uklanjanja prekograničnih prepreka održivim društveno-ekonomskim razvojem"* ili b) zajedničkim sprovođenjem aktivnosti od strane partnera koji rezultiraju intenziviranjem prekograničnih veza i održivim prekograničnim partnerstvima i/ili uklanjanjem prekograničnih prepreka održivom društveno-ekonomskom razvoju").
- Stvarni uticaj programa prekogranične saradnje: bolja povezanost susjedstva i korist za ljude sa obje strane na način na koji "nacionalni projekat" ne bi upravljao.
- Inovativno: po oblasti, od strane uključenih partnera ili primijenjenih aktivnosti i metoda.
- Efikasno: postignuti rezultati u vremenu i u skladu sa planiranim budžetom.
- Dobro širenje: vidljivost, repliciranje, multiplikator i/ili efekti prelijevanja.
- Dobra perspektiva održivosti: vjerovatne koristi izvan trajanja projekta i dugogodišnjeg partnerstva.>

<Priče mogu imati sledeću strukturu:

Rečenica kojom se sumira uspjeh projekta

Naziv projekta

Tematski prioritet

Lokacija: Opštine u zemljama učesnicama

Tip projektnog partnera

Iznos budžeta (uključujući EU grant)

Pozadina problema

Postignuti cilj/evi (uključujući izjave partnera)

Glavni postignuti rezultati

Najvažnije sprovedene aktivnosti

Datumi početka i završetka

Internet stranica

Kontakt detalji partnera na programu prekogranične saradnje>

Period obuhvaćen izvještajem:
01/01/20XX-31/12/20XX

Izvještaj objavljen dana XX/XX/20XX

Godišnji izvještaj o implementaciji pomoći Ipe II pod direktnim i indirektnim upravljanjem [navesti ime države] koji podnosi Nacionalni koordinator za Ipu

I. Izvršni pregled

1. Upućivanje na ciljeve nacionalnih strateških dokumenata i kratak pregled izazova u sektorima.
2. Učešće u programiranju.
3. Odnosi s Evropskom komisijom.
4. Problemi uočeni pri ispunjavanju postavljenih uslova za sprovođenje i pri obezbjeđivanju održivosti, relevantne preuzete/planirane mjere, preporuke za dalje djelovanje.
5. Relevantna pitanja koja proizlaze iz učešća države korisnice Ipe II u Odboru Ipe za praćenje i u sektorskim odborima za praćenje (uključujući Zajednički odbor za praćenje za prekograničnu saradnju), ukoliko ih ima.
6. Učešće u akcijama za više država i povezana pitanja.
7. Aktivnosti praćenja i evaluacije, glavne pouke i aktivnosti nakon dobijanja preporuka.
8. Aktivnosti koje se odnose na komunikaciju i vidljivost.
9. Koordinacija donatora.

U slučaju indirektnog upravljanja izvršni pregled takođe treba da obuhvati:

10. Ukupnu implementaciju pomoći Ipe pod indirektnim upravljanjem (najviše jedna strana).
11. Glavni horizontalni problemi uočeni pri implementaciji pomoći Ipe i i kasnije preuzete/planirane mjere (najviše pola strane).
12. Preporuke za dalje aktivnosti (najviše pola strane).
13. Revizije – glavni nalazi i preporuke i preduzete korektivne aktivnosti.

II. Informacije po sektorima

Naziv sektora¹ : *[Saobraćaj]*

Narativni dio: kratak pregled po sektorima, uključujući sljedeće informacije:

1. Učešće u programiranju.
2. Pregled rezultata na putu ka punopravnom sektorskom pristupu (tj. ciljevi postignuti u skladu sa sektorskom mapom puta u sektorskom planskom dokumentu).
3. Koordinacija s drugim instrumentima i/ili donatorima/međunarodnim finansijskim institucijama u sektoru.
4. Uticaj akcija Ipe II u okviru sektora na razvoj relevantnih nacionalnih administrativnih kapaciteta u sektoru, strategijsko planiranje i izradu budžeta.

U okviru indirektnog upravljanja takođe treba uključiti i sljedeće informacije:

5. Uspostavljene operativne strukture i odgovarajuće promjene, ukoliko je to relevantno: *[Ministarstvo saobraćaja]*
6. Informacije o implementaciji programa u sektoru
7. Glavna postignuća u sektoru
8. Značajniji problemi uočeni pri implementaciji povjerenih zadataka npr. odlaganja u ugovaranju, i kasnije preuzete/planirane mjere.
9. Preporuke za dalje djelovanje.
10. Implementirane aktivnosti praćenja i evaluacije, revizije – najvažniji nalazi i pouke, preporuke, prateće aktivnosti i preduzete korektivne aktivnosti.

Naziv sektora: Prekogranična saradnja²

1. Učešće u programiranju prema potrebi.
2. Napredak postignut pri sprovođenju programa prekogranične saradnje, a posebno u pogledu postizanja određenih ciljeva po tematskim prioritetima (uključujući kvalitativne i kvantitativne elemente koji ukazuju na napredak u vezi sa ciljevima).
3. Kratak pregled problema uočenih pri sprovođenju programa prekogranične saradnje i

¹ U skladu s nazivima sektora u indikativnom strateškom dokumentu.

² Poseban vid izvještavanja se zahtijeva za sektor prekogranične saradnje.

preduzetih korektivnih mjera, kao i preporuke za dalje korektivne mjere.

4. Praćenje, uključujući modalitete prikupljanja podataka i, gdje je primjenjivo, aktivnosti evaluacije.
5. Aktivnosti vezane za komunikaciju i vidljivost.
6. Koordinacija s partnerskom zemljom.

U okviru indirektnog upravljanja takođe treba uključiti i sljedeće informacije:

1. Uspostavljene operativne strukture i odgovarajuće promjene, ukoliko je to relevantno.
2. Značajniji problemi uočeni pri implementaciji povjerenih zadataka npr. odlaganja u ugovaranju, i kasnije preuzete/planirane mjere.
3. Preporuke za dalje djelovanje.
4. Sprovedene revizije – najvažniji nalazi, preporuke i preduzete korektivne mjere.

II a. Indikatori učinka u sektoru [npr.saobraćaja] koji obuhvataju i direktno i indirektno upravljanje:

Indikatori³ po programima

Finansijski sporazum/upućivanje na program⁴	Indikator za sektor [Saobraćaj]	Izvor	Polazna vrijednost	Ključna tačka (2017)	Cilj (2020)	Vrijednost (2014⁵)
<i>Nacionalni program za 2014.godinu</i>	<i>Skraćenje prosječnog vremena putovanja putnika između glavnih gradskih centara po vrstama prevoza</i>					
<i>Višegodišnji program za period 2014-20xx</i>	<i>Smanjenje troškova prevoza po jedinici dobijenog proizvoda ili rezultata</i>					

³ Ovo bi uglavnom trebali biti indikatori ishoda, kao i odgovarajući izabrani indikatori rezultata.

⁴ Mora biti u skladu s načinom programiranja (godišnji, višegodišnji sa ili bez podjele obaveza) i s izvještajem Nacionalnog službenika za ovjeravanje.

⁵ Prilagoditi broj kolona za sve godine od 2014. do godine na koju se odnosi izvještajni period. Vrijednosti bi trebale biti zbirno iskazane.

II b. Pregled na nivou akcije za sektor (npr. saobraćaj)

Finansijski sporazum/upućiva nje na program	Akcija	Trenutno stanje/Napredak vezan za određenu akciju (npr.Projektni zadatak u pripremi, tender raspisan, ugovoren, u procesu sprovođenja, završen)	Glavna dostignuća i ocjena dostignuća	Značajniji problemi na koje se naišlo u toku obavljanja povjerenih zadataka i mjere koje su preduzete /koje se planiraju u cilju rješavanja problema	Događaji koji će u budućnosti imati uticaja na sprovođenje	Preporuke za buduće korektivne mjere
<i>Nacionalni program za 2014.godinu</i>	<i>Elektrifikacija željezničke pruge od xxx do granice s xxx</i>	<i>Npr. ugovor o uslugama za pripremu Projektnog zadatka za ugovor o radovima je potpisan i sprovodi se, tenderi za ugovor o radovima će biti raspisani u drugom kvartalu 2015.godine</i>		<i>Npr. ugovor o uslugama za pripremu Projektnog zadatka za ugovor o radovima je odložen jer pregovaračka procedura nije uspjela, pa je stoga morala biti ponovo pokrenuta</i>	<i>Npr. izmjene nacionalnog zakona, kao što su usklađivanje s i sprovođenje Četvrtog željezničkog paketa</i>	

U okviru indirektnog upravljanja takođe je potrebno priložiti i sljedeće anekse:

Aneks 1

Pregled funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole (uključujući promjene u institucionalnoj strukturi) (najviše jedna strana).

Transparentnost, vidljivost, informacione i komunikacione aktivnosti u skladu sa Okvirnim sporazumom (najviše jedna strana)

Aneks 2

Uspješni primjeri (N.B. ovaj odjeljak može se iskoristiti za godišnji izvještaj o finansijskoj podršci koji priprema Evropska komisija)

Aneks 3

Godišnji plan nabavki

Sljedeći aneks potrebno je priložiti i za direktno i za indirektno upravljanje:

Aneks 4

Mapa puta sektorskog pristupa – postignuti rezultati (ističući da li su planirani ciljevi ispunjeni ili ne).

Finansijski izvještaj države korisnice Ipe II(*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Financijskog sporoazuma	Programski budžet	Lokalne ugovorne aktivnosti																				Kontekst povratka				Bankovni bilansi (doprinos EU)				Predviđene isplate (EU)																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
			Ukupna ugovorena suma			Ugovoreno %			Ukupna opozovana sredstva pri zaključivanju			Opozvano %			Ukupna isplaćena sredstva			Isplaćeno %			Ukupni priznati troškovi			Troškovi %			Ukupno neposredno prefinansiranje			Neposredno prefinansiranje %			Greške	Nepravilnosti	Prevara	Van konteksta	Ukupno	Ukupno % budžeta	Ukupno mjesečne predviđene isplate	Narednih 12 mjeseci	% programsko g budžeta																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
			4			5			6			7			8			9			10			11			12			13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
			4a	4b	4c	5a	5b	5c	6a	6b	6c	7a	7b	7c	8a	8b	8c	9a	9b	9c	10a	10b	10c	11a	11b	11c	12a	12b	12c	13a	13b	13c																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4a	4b	4c	5a	5b	5c	6a	6b	6c	7a	7b	7c	8a	8b	8c	9a	9b	9c	10a	10b	10c	11a	11b	11c	12a	12b	12c	13a	13b	13c																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		</

(*) 15. februar

Finansijski izvještaj države korisnice Ipe II (*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Finansijskog sporazuma	Budžet za doprinos EU programu	Local Contract Activities									
			Ukupna ugovorena suma	Ugovoreno %	Ukupna opozvana sredstva pri zaključivanju	Opozvano %	Ukupna isplaćena sredstva	Isplaćeno %	Ukupni priznati troškovi	Troškovi %	Ukupno neposredno pretfinansiranje	Neposredno pretfinansiranje %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				4/3*100%		6/4*100%		8/4*100%		10/4*100%		12/4*100%
NP2010	2010/123-456											
Potprogram												
Akcija												

(*) 15. februar

Finansijski izvještaj države korisnice lpe II (*)

Pozivanje na program	Ugovorni broj Finansijskog sporazuma	Budžet za doprinos EU programu	Lokalne ugovorne aktivnosti					Bankovni bilansi
			Ukupna ugovorena suma	Ukupna opozvana sredstva pri zaključivanju	Ukupna isplaćena sredstva	Ukupni priznati troškovi	Ukupno neposredno pretfinansiranje	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9
NP2010	2010/123-456							

(*) 15. februar

Aneks IV (d) - predviđene uplate

[illegible]

Računovodstveni sistem države korisnice Ipe II treba da ispunjava sljedeće zahtjeve:

1. Da odražava organizacionu strukturu uspostavljenu za sisteme unutrašnje kontrole koja je prikladna za obavljanje dužnosti. Naročito, prije odobravanja operacije, članovi osoblja, osim osobe koja je započela operaciju, moraju provjeriti sve aspekte operacije (i poslovne i finansijske). Osoba koja se bavi verifikacijom ne može biti podređena inicijatoru transakcije.
2. Da uključuje revizorski trag za sve transakcije i izmjene.
3. Da ima odgovarajuću fizičku i elektronsku zaštitu, uključujući sisteme za stvaranje sigurnosnih kopija i obnavljanje podataka
4. Računovodstveni sistem treba da sadrži makar sljedeće informacije za lokalne ugovore kojima se upravlja u okviru svakog programa:

(a) Upućivanje na ugovor;

(b) Vrijednost ugovora, uključujući eventualne izmjene i dopune;

(c) Datume potpisivanja ugovora (obje ugovorne strane);

(d) Datum početka sprovođenja ugovora;

Ovaj datum ide uz datum potpisivanja ugovora i može se razlikovati od njega, kao kod ugovora o radovima kada se datum početka ugovora o radovima daje nakon potpisivanja ugovora putem Administrativnog naloga.

(e) Datum završetka sprovođenja ugovora, uključujući eventualne izmjene i dopune;

Ovo je konačni datum na koji prihvatljivi troškovi mogu nastati. Ne uključuje garantni rok ili vrijeme dozvoljeno za pripremu izvještaja od strane izvođača.

(f) Ukupno isplaćena suma (gotovina) po ugovoru;

(g) Iznos isplaćen u okviru predfinansiranja, po ugovoru;

Izričito priznavanje i unošenje u bilans stanja predfinansiranja koje se zahtijeva ugovorom.

(h) Priznati trošak – direktni (po ugovoru);

Izričito priznavanje troška kao naplate koja se uračunava u godišnje rashode. Određena plaćanja će direktno pokriti već nastale troškove. Predfinansiranje nije

uključeno. To mogu biti konačna plaćanja kada je bilo kakvo predfinansiranje već obračunato, ili privremena plaćanja kada je predfinansiranje obračunato ili kada ugovor ne sadrži odredbu o predfinansiranju.

(i) Priznati trošak – indirektni (po ugovoru);

Izričito priznavanje troška kao naplate koja se uračunava u godišnje rashode. Određene fakture ili zahtjevi za povraćajem troškova koje podnesu korisnik bespovratnih sredstava ili izvođač odnosiće se na troškove obuhvaćene predfinansiranjem isplaćanim ranije tokom perioda sprovođenja sporazuma ili ugovora o dodjeli bespovratne pomoći. U ovim slučajevima izvršeno plaćanje biće manje nego prijavljeni trošak. Ono čak može biti ravno nuli ukoliko je trošak obuhvaćen predfinansiranjem. (svakako će biti ravno nuli ukoliko prijavljeni troškovi nijesu dovoljni da pokriju predfinansiranje, dok se nalog za povraćaj izdaje za neiskorišćeni iznos predfinansiranja.) U svim takvim slučajevima sistem treba da evidentira punu vrijednost prijavljenog prihvatljivog troška kao rashoda za tu godinu i umanju iznos predfinansiranja za iznos troška poravnatog predfinansiranjem prilikom utvrđivanja iznosa za plaćanje.

(j) Nalozi za povraćaj za umanjenje predfinansiranja (po ugovoru);

Priznavanje umanjenja predfinansiranja na bilansu stanja nakon povraćaja neiskorišćenog predfinansiranja.

(k) Nalozi za povraćaj za smanjenje troška (po ugovoru);

Kada se povraćaj vrši u odnosu na trošak koji je prethodno bio prihvaćen – eventualno nakon istrage zbog prevare. U takvim slučajevima evidentirani troškovi za tu godinu moraju se umanjiti ukoliko je trošak prihvaćen u istoj godini kada i kasniji povraćaj; ili prihod mora biti evidentiran kada je trošak prihvaćen u godini koja prethodi godini u kojoj je nastupio povraćaj.

(l) Datum fakture dobavljača za svaku fakturu ili drugi dokument koji prati finansijski izvještaj koji dovodi do priznatih troškova;

(m) Kontekstne informacije o neprihvatljivom trošku i povraćajima.